
Šefik Kurdić

Vjerodostojni hadisi sa komentarom

BOSANSKA BUHARIJA

**VRIJEDNOST I
LJEPOTE HADŽA**

KNJIGA 1

Šefik Kurdić

Vrijednost i ljepote hadža

-vjerodostojni hadisi sa komentarom

Izdavač

El-Kelimeh, Novi Pazar

Za izdavača

Malik Nurović
Muzafera Nurović

Urednik i DTP

Senad Redžepović

Recenzija

prof. dr. Zuhdija Adilović
prof. dr. Sulejman Topoljak

Lektori

Sanela Misirlić
Belma Halilović

Korektori

Mahmut Suljović
Ammar Muderizović

Naslovna strana

Ifet Aličković

Štampa

Grafičar, Užice

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

28-567

KURDIĆ, Šefik, 1958-

Bosanski Buhari. #Knj. #1, Vrijednost i
ljepote hadža / Šefik Kurdić. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2011
(Užice : Grafičar). - 160 str. : autorova slika ; 25 cm

Tiraž 300. - Bilješka o autoru: str. 151-154.
- Napomene i bibliografske reference uz
tekst. - Bibliografija: str. 141-149.

ISBN 978-86-7980-117-3

a) Ислам - Хаџ
COBISS.SR-ID 186271500

Edicija BOSANSKA BUHARIJA

Šefik Kurdić

VRIJEDNOST I LJEPOTE HADŽA

Vjerodostojni hadisi sa komentarom

Knjiga 1

Novi Pazar, 2011.

UVOD

Ibadet je suština ljudskog postojanja. Zbog čovjekovog robovanja i pokoravanja Uzvišenom Allahu, naš Gospodar je objavio Svoje knjige i slao poslanike. Nažalost, ibadet je marginaliziran i toliko formaliziran da na njega gledamo kao na sve druge ovodunjalučke stvari. Ibadeti: namaz, post, zekat i hadž su drevni ibadeti koje su u nekoj formi poznavale i vjere prije islama. Oblici ova četiri ibadeta u tim vjerama odgovarali su njihovom vremenu i sredini. Poslanstvom Muhammeda, s.a.v.s., koje odgovara čovječanstvu u fazi njegove zrelosti, Uzvišeni Allah je propisao ove ibadete u najpotpunijem obliku i formi, očistivši ih od svih natruha što su se vremenom nataložile.

Namaz nije samo duhovna vještina, prizivanje Gospodara i svojevrсна molitva. On u sebi implicira i razum, i srce, i jezik, i tijelo. Dolaskom Muhammeda, s.a.v.s., Allah je namaz učinio sintezom duhovne i fizičke aktivnosti. U ovakvoj formi, koja zadovoljava sve čovjekove fizičke, psihičke i duhovne potrebe, nije bio poznat u ibadetu prethodnih generacija.

Post, zekat i hadž su stari ibadeti prisutni u ranijim generacijama, ali ih je islam, dolaskom Posljednjeg Allahovog poslanika, s.a.v.s., očistio od svih primjesa i

doveo do savršenstva. Ispunio ih je tajnama i povezao sa korisnim efektima. Cilj ovih ibadeta je preporučiti pojedinca, usrećiti porodicu, usmjeriti vlast i uputiti stvorenja. Ibadeti su naročito dragocjeni za zdravlje i rehabilitaciju srca, pa kako god su lijekovi značajni za tjelesno zdravlje, isto tako su ibadeti neophodni za zdravlje čovjekovog srca. Kako god lijekovi različite doze, težine i vrste imaju svoju tajnu, poznatu samo medicinskim ekspertima i farmaceutima, tako su i ibadeti, kao lijek za ljudska srca, sastavljeni od raznih tajni u koje prodiru samo oni suptilnog imana i iskrene vjere.

Pokušat ćemo, na temelju Poslanikovog, s.a.v.s., autentičnog kazivanja, odgonetnuti mnoge tajne i suštinska značenja hadža i hadžskih obreda. Karakteristika ove knjige je navođenje isključivo vjerodostojnih hadisa, na kojima jedino i možemo temeljiti znanje o vjeri i ibadetu. Želja nam je da se vjernici okoriste ovim štivom i da, bez ikakvih nedoumica, sumnji i dilema, sasvim mirno i opušteno, koriste i primjenjuju navedene, ali u isto vrijeme sigurne i provjerene hadise.

Sydney, 1. ramazan 1432.

prof. dr. Šefik Kurdić

TAJNE I LJEPOTE HADŽA

Hadž je ibadet u koji su ukomponirani svi elementi čovjekovog fizičkog i duhovnog bića. On je svojevrsna sinteza svih njegovih osobina i kvaliteta. Nije, onda, ni čudo što je tako pozicioniran u islamskom učenju.

Hadžski obredi njedre doživljava koje nije moguće osjetiti u nekim drugim obredima. Asociraju čovjeka na čitavu plejadu ranijih Allahovih poslanika i vjerovjesnika, njihovih porodica i čvrste veze sa tim svetim mjestima. Kroz ovaj obred, čovjek prodefilira čitavom ljudskom poviješću i najbolje shvati i razumije kontinuitet Objave i jedinstvenost baštine svih poslanika i vjerovjesnika. Hadž je, može se slobodno kazati, najbolja lekcija iz povijesti, koja se najzornije nauči i utisne u svijest preciznim i pravilnim obavljanjem.

Upravo zbog tako ilustrativnog zapažanja čitave povijesti i svega što ona nudi u svojim njedrima, kroz hadž i hadžske obrede daleko bolje shvaćamo smisao našeg bitisanja. Zbog toga nije nikakvo čudo što se ovaj obred stavlja u ravan vjere u Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., te borbe na Allahovom putu. I najmanji detalj hadža krije neku tajnu i nudi mudre pouke i univerzalne poruke. Nekada nam se neki detalji obreda čine nelogičnim, ali ih obavljamo iz želje da zadovoljimo svoga Gospodara, Koji je odredio da

ih tako izvršimo. Hadž, ustvari, predstavlja najbolju potvrdu naše iskrene, stabilne i nepokolebljive vjere u Allaha, Sveznajućeg i Svemoćnog.

U nastavku ćemo pokušati neke detalje hadža iznjedriti i osvijetliti, pronaći pouke i poruke, koristeći zapažanja naših genijalnih prethodnika među islamskim učenjacima.

Čežnja i želja

Vjernik svakom propisu prilazi ozbiljno i u njemu traži suštinu i smisao, kako bi ga što bolje i kvalitetnije obavio. Kada analizira hadž, njegove vrjednote i kvalitete, tajne i ljepote, kod iskrenog vjernika se javlja ogromna želja da i on bude učesnik Allahove delegacije u obilasku Njemu dragih mjesta i lokacija.

Želja za voljenom osobom vuče čovjeka da joj bude što bliže i sve što njoj pripada njemu je drago i blisko. Čovjek na dunjaluku ne može vidjeti Gospodara svjetova, ali vidi ono što Mu pripada, poput Njegove kuće – Kabe. Kod čovjeka koji duboko i iskreno želi susret sa svojim Gospodarom, itekako se rasplamasava čežnja da vidi makar Njegovu Kuću, da je dodirne i provede bar trenutak pored nje, znajući da je Njegova milost konstantno natkriljuje i obasipa.

Čežnja i želja da bude od onih koji će hodati svetim mjestima kojima je hodio Ibrahim, a.s., Ismail, a.s., Muhammed, s.a.v.s., i brojni drugi najodabraniji Allahovi robovi, da dodiruje Hadžerul-esved, koji je

dodirivao Vjerovjesnik, s.a.v.s., ashabi, tabiini i drugi vjernici i da pije Zemzem-vodu, koju su pili toliki poslanici i ugledni ljudi, rađa čvrstu odluku koja čini da ta želja bude što skorije realizirana.

Čvrsta odluka

Ništa se u životu ne može realizirati bez čvrste odluke i jake volje. Tek kada to ostvari, hadžija može napustiti svoju porodicu, rodbinu i prijatelje, zavičaj i domovinu, komoditet, rahatluk i uživanja i tek tada može ukrotiti svoje želje i prohtjeve.

Ta odluka mora biti čvrsta i postojana i donesena s jasnim ciljem: da želi obaviti hadž isključivo radi Allaha i Njegovog zadovoljstva. Svaka vrsta rijaluka i narcisoidnosti mora biti neutralizirana, jer bi mu to devalviralo djelo koje čini. Hadžija ne smije rizikovati, pa obaviti hadž s primjesama rijaluka, narscisoidnosti, želje za ugledom ili ljudskom pohvalom, nego jedino iz želje da se približi Gospodaru, Vladaru ljudi i svega na ovome svijetu.

Ko želi postići mnogo, mora mnogo i žrtvovati. Plemeniti Allah o tome jasno kaže:

وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna. (En-Nisa, 100)

Ukoliko čovjek, uistinu, želi postići potpuni cilj i pravi uspjeh, odluka mora biti čista i iskrena i ništa je ne smije devalvirati. Mora dobro pročistiti svoju namjeru i odlučnost i na ovaj put krenuti isključivo radi Allahovog zadovoljstva.

Otklanjanje prepreka i sporova

Da bi čovjek stigao do nekog cilja dužan je otkloniti sve prepreke na putu njegovog postizanja – osvajanja džennetskih perivoja – personificirane u njegovim grijesima i tuđim hakovima koje nosi na svojim leđima. Oslobađajući se grijeha i tuđih hakova, koji ga kao utezi vuku ka zemlji, omogućavaju mu uzdizanje ka visokim džennetskim sferama, kojima svaki vjernik teži.

Kako ići u Allahovu Kuću i moliti oprost natovaren ogromnim grijesima? Kako ići na mjesto dijeljenja Allahove milosti, a ne oprostiti rođaku, bližnjemu, komšiji? Kako očekivati da nam Allah pruži milost i oprosti grijehe, a nismo se halalili i tražili oprosta od naših najbližih: rođaka, komšija i prijatelja?

Kako se možemo uputiti ka Allahovoj Kući i tražiti rješavanje brojnih problema, a nismo riješili probleme u svojoj kući: sa suprugom, djecom i ostalima? Kako krenuti natovaren grijesima od svoje kuće, i rizikovati da ti dove ne budu primljene, jer nisi primao isprike svojih ukućana, halal svoje braće i prijatelja? Kada ti njima oprostiš i oni tebi, kada od njih zatražiš halala i oni od tebe, onda svijetla obraza možeš tražiti da i

tebi Milostivi oprost i da te obaspe milošću. Traženje halala i oprosta od ukućana, prijatelja i poznanika, podsjeća na napuštanje ovoga svijeta. Kako možeš otići sa ovoga svijeta, a da imam ne upita džematlije hoće li ti halaliti? Tražeći halala kada krećeš na hadŹ, kao da napuštaš ovaj svijet i sve ostavljaš iza sebe, priželjkujući da svima oprostiš i da tebi svi oprost. Na ovaj naćin, hadŹija i prije dolaska na sveta mjesta, uveliko pripremi teren za oprost grijeha i obećanu nagradu od strane Gospodara svjetova.

Priprema i sredstva za putovanje

Svako putovanje iziskuje izvjesne pripreme i odrećena sredstva koja treba uraditi kako bi se ono realiziralo. Ako putujemo na neku kraću relaciju, logićno je da ćemo se manje pripremati i daleko manje sredstava i potrepština ponijeti sa sobom. Budući da je hadŹ putovanje koje duŹe traje i iziskuje izvjesne materijalne i druge izdatke, ćovjek se za ovo putovanje poćne pripremati ćak godinama ranije.

Putovanje na hadŹ treba nas podsjetiti da ćemo uskoro putovati u vjećnost, na Ahiret. Za to putovanje nam treba daleko više sredstava i poputbine nego za odlazak na bilo koje drugo dunjalućko putovanje. Koliko se samo pripremamo i koliko sredstava ponesećmo na hadŹ, da bismo boravili samo mjesec dana autobusom ili petnaestak dana avionom! Koliko li nam tek treba sredstava za berzahski Źivot, tj. Źivot u kaburu, a koliko tek za boravak na Vjećnom svijetu!?

Kada se uputimo na hadž, vodimo računa da ne ponesemo hranu ili piće koje se kvari, a zapitamo li se: koliko pripremamo djela koja će, zaista, trajati na našem ahiretskom putu, sa kog nema povratka i ukoliko nam nestane sredstava nemamo ih od koga pozajmiti, kao što to imamo priliku na našim dunjalučkim putovanjima? Otuda, hadžija dobro pazi kakva sredstva će trošiti na tom časnom putu: hoće li svaki novčić koji ponese, uistinu, biti halal?

Sve ovo ga treba podsjetiti da tek na ahiretsko, vječno putovanje, treba ponijeti halal djela, kako bi mu bila dovoljna na tom dalekom putovanju, jer sumnjiva i haram zarada, kao i loša i negativna djela, nikako mu ne mogu osigurati to dugotrajno putovanje. Putovanje na hadž treba rezultirati izuzetno poučnim epilogom kako bi na hadžiju djelovalo itekako poučno. Hadžija se s tog putovanja ne smije vratiti isti kakav je otišao. Mora doživjeti stvarnu transformaciju, što tek onda jasno garantira da je stvarno obavio hadž i u potpunosti razumio njegovu poruku i spoznao njegovu pravu bit.

Korišćenje prijevoznog sredstva

Nekada su hadžije za svoje putovanje koristile konje i kamile. Danas se koriste automobili, brodovi, autobusi i avioni. Sjedajući u jedno od ovih prijevoznih sredstava, treba zahvaliti Allahu što mu je omogućio da brže i lakše dođe do svetih mjesta. Istovremeno treba zamisliti da će jednoga dana i on obavezno koristiti prijevozno sredstvo koje nikoga nije mimoišlo – tabut.

Kako je samo sve ovo slično jedno drugom! Hadžija treba shvatiti da je čak i tabut daleko sigurnije prijevozno sredstvo od broda, autobusa ili aviona. Sva ova sredstva nekada zakažu i na dunjalučkom putovanju dožive kvar, pa nas ne dovezu do željene destinacije, ali tabut nas uvijek precizno i sigurno doveze do kabura, našeg novog staništa i pristaništa. Kakve samo poruke i pouke možemo izvući iz običnog drvenog tabuta!

Kupovina ihrama

Nema ni jednog čovjeka da ga ihrami ne podsjećaju na ćefine. Brojni hadžije ostavljaju ihrame i oporučuju svojim porodicama da ih, kada umru, obavezno umotaju u njih i tako ukopaju. Zato će se svaki hadžija, kada kupuje i oblači ihrame, sjetiti umotavanja u ćefine.

I jedni i drugi simboliziraju čistoću, čednost i nevinost. Ihrame oblačimo kako bismo pokazali da smo sve pripremili da budemo čisti i nevini od grijeha. U hadisu se zato kaže da će hadžiju ispravan i bez grijeha obavljen hadž učiniti čistim od grijeha, pa će se vratiti kući oslobođen grijeha kao da je tek rođen. Isti je slučaj i sa ćefinima. Želja nam je da od Milostivog tražimo oprost za grijeha prije smrti, a uz to, imam pita džematlije hoće li nam i oni halaliti i oprostiti, što oni potvrđuju, i na taj način nam šalju neku vrstu signala da putujemo na Onaj svijet čisti od grijeha i tuđih hakova. Zato se kod nas mejit umotava u bijele ćefine, koji simboliziraju vjernikovu čistoću i želju da se pred Gospodarom pojavi bez grijeha. Čak se vrši

i gasuljenje, koje čovjeka čisti i od fizičke nečistoće. Sve to skupa simbolizira isti cilj: povratak Gospodaru fizički i duhovno čisti od svega ružnog.

Oblačenje ihrama, koji se sastojе od obična dva peškira, hadžiji jasno nagovještava da život na dunjaluku treba biti skroman. Kako god živio, koliko god trošio, kakva god skupocjena odijela oblačio i mijenjao, pratio svjetsku modu i basnoslovna sredstva ulagao u odjeću, obuću i ogromne kuće i zamkove, sve to će, jednoga dana, zamijeniti dva obična peškira (*ćefini*) i hladna i mračna kućica sa *dva metra bez geometra*. Kolike se pouke, uistinu, kriju u ta dva peškira (*ihrami*) nakon svega ovoga prosudite sami...

Telbija

Kada hadžija dođe do mīkata i obuče ihrame, počne sa izgovaranjem telbije: *Lebbejkellahume lebbejk./ Odazivam Ti se, Allahu, odazivam...* On se, tada, treba nadati da će mu se Uzvišeni, uistinu, i odazvati, ali i biti bojažljiv, znajući za svoje propuste u životu: hoće li mu se Allah stvarno i odazvati? Treba da osjeća i nadu i strah: nadu da će mu se odazvati i strah od odbijanja.

Hadžija treba biti svjestan ozbiljnosti situacije u kojoj se nalazi. Ne smije biti previše opušten i ravnodušan. Ranije generacije nam mogu biti svijetli primjer. Sufjan b. Ujejne prenosi da je Alija b. Husejn, unuk Alije, r.a., a Vjerovjesnikov, s.a.v.s., praunuk, kada je obukao ihrame i uzjahao jahalicu, požutio, a tijelo

mu zadrhtalo, kao da ga je grom udario. Toliko je bio preplašen da nije ni telbiju mogao proučiti. Kada je upitan zašto ne uči telbiju, odgovorio je: “Plašim se da, kada kažem: *Lebbejkellahumme lebbejk!*/Odazivam Ti se, Allahu, odazivam! – da mi se ne odgovori: Niti si se odazvao, niti ćeš sretan biti!” Kada je, nakon toga, proučio telbiju, izgubio je svijest i pao s jahalice. Takvo stanje ga je pratilo sve dok nije završio s hadžskim obredima.¹

Vjerovjesnikova, s.a.v.s., preporuka je da se telbija izgovara glasno. Kada hadžija to bude činio, treba se prisjetiti Allahovih riječi:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ

Pozovi ljude na hadž! (El-Hadž, 27)

Tada se hadžija treba prisjetiti posebne scene na Sudnjem danu, kada će, nakon Israfilovog puhanja u Sur (Rog), ljudi ustajati iz kaburova i odazivati se Allahu, Svemoćnom, Jedinom Tvorcu, i kada će biti razdvojeni u dvije skupine: oni čija su djela primljena – sretnici, i oni čija djela nisu primljena – nesretnici.

Zato, kod učenja telbije, hadžija treba dobro razmisлити o njenom značenju i onome zbog čega bi je Allah mogao odbiti.

---

¹ El-Gazali, *Ihjaul ulumid-din* (Oživljavanje vjerskih znanosti, 2/214).

Ushićenje prvim gledanjem Kabe

Kakav je prvi susret s Kabom? Ovo niko ne može opisati ni dočarati, može se samo doživjeti. Svako ima svoj doživljaj. Zato što se u tom prvom susretu s Kabom i prvim pogledom na nju osjeti veličanstvenost u srcu i osjećaj kao da gleda u njenog Gospodara. Hadžija se nada da će, kao što zorno i jasno gleda Časnu Kabu, jednoga dana gledati u Allaha, Moćnog i Gordog.²

Gledajući u ovo najljepše zdanje na svijetu, hadžija treba zahvaliti Allahu što mu je omogućio da dođe do Njegove Kuće, da je vidi i osjeti takvo zadovoljstvo, ushićenje i ekstazu, koju nije doživio ni na jednom drugom mjestu. Gledajući Kabu, hadžija projicira scene Sudnjeg dana i razmišlja o one dvije skupine: sretnika i nesretnika. Njega je Uzvišeni učinio sretnikom omogućivši mu da gleda Njegovu Kuću, pa treba moliti da mu omogući ulazak u skupinu sretnika koji će na Sudnjem danu biti upućeni u džennetske divote i ljepote.

Zaista, susret s Kabom nije kao drugi dunjalučki susreti. Susreti sa voljenim osobama imaju svoju veličinu i ljepotu, ali susret i prvi pogled upućen ka Kabi je nešto posebno, veliko, veličanstveno... Čovjek ostane i bez riječi i bez daha. Gledao sam naše bosanske hadžije da, kada se prvi put sretnu s Kabom ostanu kao okamenjeni. Riječi im odjednom prestanu teći sa usana kao da su nijemi, a suze navru na oči

² Pogledaj o ovome: dr. Zuhdija Adilović, *Tajne poruke hadža*, Novi horizonti, br. 7, str. 39., mart 2000.

kao da su Vrelo Bosne ponijeli sa sobom u Mekku. I ja sam, vjerovatno, tako izgledao kada sam ugledao Kabu. Samo sam doživio ono što nikada prije nisam i taj osjećaj se pamti do kraja života.

Tako je sa svakim hadžijom koji se iskreno uputi da osjeti i doživi Kabu. On tada zaboravi i na sav dunjaluk i na rođenog baba. A to i jeste cilj ovog zijareta: da osjetimo i shvatimo da na ovom svijetu ništa nije toliko značajno ni važno, a da je najvažnije ono čemu idemo i stremimo: Allah, vjera, Poslanik i Džennet. Samo jednim i to prvim pogledom na Kabu može nam bljesnuti ta kristalno čista istina. Zato pogled ka Kabi ima čudnu moć: jaku, snažnu, impresivnu. Ko imalo sumnja, neka ode do nje i neka pokuša ostati ravnodušan, pa će vidjeti da neće uspjeti, jer su njezine moćni čudne.

Tavaf

Tavaf je ibadet u kome se treba iskreno predati Uzvišenom, kao u namazu i ostalim ibadetima. Tavaf, iako ga fizički obavljamo obilazeći oko Allahove Kuće, više treba da bude tavaf srcem. Trebamo osjetiti posebnu atmosferu, nadajući se Allahovoj milosti i strepeći od Njegove kazne. Čineći ga, treba nam konstantno biti na umu da su plemeniti meleki u stalnom tavaфу, i da se na nebesima ta ista scena ponavlja: sedamdeset hiljada meleka je u stalnom obilasku oko Nebeske Kabe. Njih nikada ne savladava ni zamor ni san. Danonoćno ibadete i uvijek su svjesni svoga robovanja. Zato bismo

trebali uložiti napor da bar ono malo vremena budemo maksimalno prisutni u tom ibadetu, sa željom da se umilimo svome Gospodaru. Treba se vinuti iznad formalnog tjelesnog kretanja oko Kabe. Treba pokušati svim bićem i srcem kružiti oko Gospodara Kabe, zikrom i dovama koje tom prilikom učimo. Zato se prilikom tavafa stalno zikri i uče dove, kako bi zadovoljili ovu suštinu koja treba biti prepoznatljiva u tom obilasku oko Allahove Kuće.

Dodirivanje Crnog kamena – Hadžerul-esveda

Dodirivanje Crnog kamena, čije je porijeklo, kako ćemo kasnije vidjeti iz navedenih hadisa, iz Dženneta, ima posebnu simboliku. Hadžija koji dodiruje ovaj kamen treba zamišljati da daje prisegu na pokornost Uzvišenom. Kada taj propis tako shvati, onda je treba iskreno manifestirati kroz stvarnu poslušnost, odanost i pokornost Gospodaru svjetova, jer onaj ko nije iskren prilikom davanja prisega, zaslužuje srdžbu i kaznu.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., Crni kamen poistovjećuje, u nekim pouzdanim predanjima, sa Allahovom desnicom na Zemlji, kojom se rukuje sa Svojim stvorenjima kao što se čovjek rukuje sa bratom. Ovo poimanje, iznjedreno u ovom hadisu, još više obavezuje hadžiju da svoju pokornost Gospodaru posebno razmotri i da svu snagu usmjeri na pravilno i iskreno pokoravanje Onome Koji mu je poslao djelić Dženneta – Crni kamen, da ga osjeti i da ga podsjeti na njegovog Gospodara.

Hvatanje za prekrivač Kabe i stajanje pred njenim vratima

Nema hadžije a da ne osjeti žarku želju dodirnuti **Kabu** i uhvatiti se za njen crni prekrivač protkan **zlatnim** nitima i ispisan Allahovim ajetima. Hadžija **tada** osjeti čežnju za Kabom i njenim Gospodarom. Držeći se za njen prekrivač, traži od Allaha oprost **za** svoje grijehe i zaštitu za svaki dio svoga tijela od Džehennema i njegovih strahota.

Hvatajući se čvrsto za Kabin prekrivač, on uporno i **umilno** traži oprost za grijehe koje je do tada počinio, **baš** kao osoba koja je nanijela neku uvredu i nepravdu, **pa** uzme za komad odjeće onoga kome je to učinila, **ponizno** ga moleći za oprost, jer zna da mu jedino on može oprostiti. Zato ne pušta njegove skute, dok **mu** ovaj ne oprost. Tako se i hadžija iskreno hvata za **prekrivač** Allahove Kuće, skrušeno i ponizno moleći **da** mu Gospodar te Kuće oprost, jer On jedini prašta. Dirljivo je vidjeti hadžije iz raznih dijelova svijeta **kako**, čvrsto držeći prekrivač Kabe, rone suze, plaču i jecaju, iskreno moleći Uzvišenog da im oprost grijehe i sačuva ih zastrašujuće kazne na Sudnjem danu. Kada nekog moliš, dođeš skrušeno pred njegova vrata i tražiš od njega ono što ti je potrebno. Tako i hadžije, **pred** vratima Gospodara Kabe skrušeno i bogobožno **mole** i plaču, očekujući ispunjenje svojih potreba. A **ko** im to može ispuniti, do Gospodar ovog zdanja, Gospodar nebesa i Zemlje, svega vidljivog i nevidljivog, dokučivog i nedokučivog!?

Prisustvovao sam jedne godine ramazanskoj umri, kada je na kraju noćnog namaza, šejh Sudejs, u dovi zavapio Gospodaru Kabe: „Gospodaru, mi smo pred vratima Tvoje Kuće. Došli smo skrušeno i pobožno moliti od Tebe oprost grijeha i spas od Vatre. Zar ćeš nas odbiti!?” Nakon tih riječi, milion ljudi koji su prisustvovali teravih i noćnom namazu, naglas je zajecalo. Nije imalo oka koje nije zacvililo i zarosilo suzama niti srca koje nije zadrhtalo i utapalo se u blaženstvo i ljepotu. Jer tada, stvarno, osjetiš prolamanje i otvaranje nebeskih kapija.

Iskrenost je čudna i moćna. Prodire toliko duboko, gdje čovjek nije mogao ni zamisliti, ni naslutiti. Iskrenost i dova su dva krila naše časne i lijepe vjere kojima nam se djela, molbe i želje penju visoko u nebeske sfere. A zar može dova biti časnija, iskrenija i prodornija nego pred vratima Kabe!? Nema ni jedne osobe, a da to na ovom mjestu ne osjetiti.

Sa’j između Saffe i Merve

Sa’j između Saffe i Merve, pored toga što ima i svoju historijsku pozadinu, u sebi njedri velike poruke, kojih se svaki hadžija, dok obavlja taj čin, treba prisjećati. Hodanje između Saffe i Merve simbolizira naše uznemireno hodanje ispred Kabe, očekujući da nam Allah oprost i prihvati naše pokajanje. Slično čovjeku, koji nije siguran da će mu neka osoba oprostiti, a ovisan je od nje, pa uznemireno obilazi oko njegove kuće, očekujući konačan ishod.

Ubrzano kretanje i trčanje između Safe i Merve, asocira nas na uznemireno stajanje na Sudnjem danu i iščekivanje u koju ćemo ekipu biti prekomandirani: u ekipu sreće, ponosa i pobjede ili u ekipu nesreće, poniženja i poraza. Kakva će tek tada uznemirenost biti!? Sa'j nas treba podsjetiti na to. Tek tada ćemo ga doživjeti na pravi način i bit će nam itekakav podsticaj da se mijenjamo, postajemo bolji i kvalitetniji – a zar to i nije smisao hadža? Zar Allah ne oprašta hadžiji sve grijehе nakon ispravnog i iskrenog obavljanja ovog čina? Kako mu i neće oprostiti, ako je sve ovo uvažio: ostavio ono što ne valja, sam sebe transformirao, podsjetio se na svoje obaveze i dao prisegu Gospodaru da će od tog momenta biti bolji, drugačiji, korisniji?

Stajanje na Arefatu

Stajanje na Arefatu treba nas podsjetiti na stajanje pred konačni obračun na Sudnjem danu. Kada vidiš ljude sa vodičima, različitim zastavama i brojnim jezicima, zamisli da će na Sudnjem danu vođe predvoditi svoje narode, te analiziraj svoje stanje: slijediš li Pravoga vođu? Jesi li pod Pravom zastavom i razumiješ li, u potpunosti, jezik svoje vjere?

Zamisli Dan okupljanja ljudi, podijeljenih u razne grupacije i reprezentacije. Gdje si ti? Jesi li u pobjedničkoj, šampionoskoj ili u gubitničkoj ekipi, u onoj koja ispada iz džennetske lige i odlazi strmoglavljena u ambis džehennemske provalije? Jesi li u ekipi vjernika: bogobožasnih, skrušenih i ponosnih ili u ekipi pijanica,

narkomana, bludničara, prevaranata i licemjera? Gdje ćeš biti Onoga dana kada majka bude bacila dijete, kada dijete u bešici osijedi, kada bude brat od brata bježao, roditelj od djeteta, dijete od roditelja? Gdje ćeš biti Onoga dana kada Svemoćni smota nebesa Svojom desnicom, a Zemlju smrvi u prašinu i bude kategorički tvrdio: *Ja sam vladar Zemlje!* – a onda upitao: *A gdje su zemaljski vladari!?* Zapitaj se kog si vladara slijedio: Allaha Svemoćnog ili prolazne, zemaljske vladare, koji će u kaburu istruhnuti i čiji će leševi zaudarati?

Allah me je počastio prošle godine pa sam boravio sa pet miliona vjernika sa svih kontinenata na Arefatu. I stvarno, nigdje na svijetu ne možeš primjetiti veće različitosti jezika, boje kože i različitih zastava, ali, također, nigdje na svijetu ne možeš naići na veću sličnost i jednakost kao na ovom mjestu: svi su u istim ihramima, i crnci, i bijelci, i oni žuti. Ni po čemu ne možeš razlikovati bogatog od siromašnog, obrazovanog od manje obrazovanog, osobe s položaja i onoga koji je potpuno ugožen. Tako će i na Sudnjem danu pred Gospodara svi doći isti: bez odjeće i bez dunjalučkih zvanja i simbola. Ljudi će se prepoznavati samo po djelima.

Arefat je moćan. Moćna je njegova poruka. Od nje nema moćnije. Zato je i arefatska dova, kako je Poslanik, s.a.v.s., poručio, *najbolja dova*, zato što se čovjek, neumitno, prisjeća ahiretskih scena. Pa zar se hadžija nakon takvog podsjećanja na Arefatu može vratiti u isto sivilo i isti nemar u kojem je bio?

On na ovome mjestu definitivno treba raščistiti sa svim anomalijama i nemarnostima, a kako i neće kada mu Allah obećava praštanje svih grijeha, propusta i ranijeg nemara. Zar neko može zadržati isti kurs i ne promijeniti odnos prema svemu nakon Allahovog obraćanja hadžijama. Allah, dž.š., je u hadisi-kudsiju, rekao: „Kada bi vaši grijesi bili koliko ima zrna pijeska, kapi kiše ili morske pjene – sve bi vam ih oprostio! Idite robovi Moji, sve vam je oprošteno, kao i onima za koje ste molili.“ Zar nakon ovih riječi neko može ostati isti kao prije boravka na Arefatu!? Ne, i sigurno ne! To može učiniti samo onaj koji je prošetao Arefatom, a Arefat i njegove poruke nisu prošle kroz njega i njegovo srce!

Bacanje kamenčića

Ibrahim, a.s, je šejtana gađao kamenčićima, želeći ga udaljiti od sebe kako ga ne bi doveo u iskušenje. Nas bacanje kamenčića treba asocirati na odlučnost u pokoravanju Uzvišenom Allahu, na odbacivanje strasti, pohota i grijeha, a u isto vrijeme, to treba biti naša odlučnost da odbacimo svaku šejtanovu vesvesu.

Hadžija to treba činiti odlučno i energično i da svaki put, kada zamahne kamenčićem, zamisli šejtana i njegovo destruktivno djelovanje i da pokuša, makar gađanje stuba bilo simbolično, da iskreno i jako pogodi sve što je loše, negativno i destruktivno. Ako čovjek osjeti duševni mir nakon bacanja ovih kamenčića na džemretima, onda je istinski gađao i pogodio šejtana,

a ako ništa od toga ne osjeti, to je znak da ga nije iskreno ni gađao.

Naravno, u ovome činu se treba osloboditi logičkih zaključaka i racionalnih tumačenja, jer će Iblis pokušati da nam ih nametne kako bi ovaj čin smatrali isuviše formalnim, nerealnim, i neracionalnim. On će nam došaptavati da je to čin koji nema nikakvo racionalno i logično objašnjenje, jer kako ćemo simboličnim bacanjem kamenčića ugroziti Iblisa i njegove pomagače?

Međutim, trebamo biti svjesni da glavna snaga leži u našoj volji i u dubini svijesti. Ako u dubini duše budemo odlučni da ga porazimo, tada ćemo ga, uistinu, i poraziti, jer njega ne poražavaju fizički udraci, već vjernikova svijest, jaka i čvrsta volja i stamena vjera u Gospodara svjetova. Kada shvatimo da samo jedin-stvenim snagama, sa vjerom u Allaha i tekbirom na usnama, možemo razoriti ovog Allahovog neprijatelja, onda ćemo taj uspjeh i ostvariti. Zato će nas on na sve moguće načine pokušati odvratiti od pokušaja njegovog neutraliziranja i minimiziranja. Zato se ne osvrći na njegova došaptavanja! Udari ga snažno onim kamenčićem, i u svojoj svijesti i u srcu, sa nepokolebljivom vjerom da želiš raskinuti svaku vezu s njim, njegovim zavođenjem i destrukcijom. Kada tako uradiš, osjetit ćeš značaj ovog čina i spoznat ćeš njegovu suštinu.

Klanje kurbana

Klanje kurbana simbolizira žrtvu na planu čuvanja i afirmiranja vjere. Time iskazujemo poslušnost i pokornost Uzvišenom Allahu. Osim toga, puštanjem kurbanske krvi, simbolično zamjenjujemo puštanje naše i krvi naših najdražih, jer želimo da, kako god je Allah kurbanom zamijenio žrtvovanje Ismaila, a.s., da i našim kurbanima zamijeni naše žrtve među najmilijim.

Uz to, svaki hadžija tim činom gaji nadu da će Plemeniti sačuvati svaki organ njegovog tijela od Vatre. Otuda se preporučuje da kurban bude što bolji, kako bi nas Allah što više sačuvao od džehennemske vatre na Sudnjem danu.

Zijaret Medini i Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.

Kada hadžija bude ulazio u Medinu, neka bude svjestan da je to grad Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je Allah htio da tu Vjerovjesnik, s.a.v.s., okupi i odgoji najbolju generaciju ljudi koja se ikada pojavila na Zemlji i da nema ni jedne stope tog grada a da po njoj nije hodao ovaj najodabraniji čovjek.

Budući da se Medina posebno vezuje za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dolazak u taj grad treba raspalmsati još veću ljubav prema Poslaniku i omiliti slijeđenje njegovog sunneta.

Ulazak u Poslanikovu džamiju, a naročito približavanje njegovom kaburu, treba u nama da probude poseban

respekt prema čovjeku koji je sav život podredio ummetu, sva iskušenja podnio da bi nama dostavio originalnu vjeru i on će biti jedini, kada svi budu bježali od nas u vrijeme strahota i grozota Sudnjega dana, koji će se za nas zagovarati kod Allaha. Zijaret Medini i Poslanikovoju, s.a.v.s., džamiji treba da nas podstakne na učenje što više salavata i selama na njega. Iako je Poslanik, s.a.v.s., nagovijestio da će mu svi selami i salavati koje mu uputimo biti dostavljeni, ma gdje mi bili, još je ljepše i srcu ugodnije to činiti u blizini mjesta gdje je hodao, u džamiji gdje je klanjao, na mjestu gdje je bila njegova soba, gdje je boravio i spavao, kraj njegovog kabura i mjesta boravka do Sudnjega dana. Posjeta njegovom gradu i njegovoj džamiji treba nam pojačati ljubav prema Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a ona se najbolje manifestira učenjem salavata i dosljednom primjenom njegovog sunneta. Ako nakon hadža budemo striktnije slijedili Allahovog Poslanika, s.a.v.s., to je najbolji pokazatelj da je naša posjeta bila iskrena. U suprotnom, to će biti obična posjeta medinskim kulturno-historijskim spomenicima.

NEKE SPECIFIČNOSTI HADŽA

Hadž je posljednji ibadet koji je propisan u islamu. Allah ga je propisao 9. godine nakon Hidžre. To je jedinstveno putovanje u kome vjernik putuje i tijelom i srcem. Allah je Kabu učinio simbolom monoteizma i jedinstva vjernika. Propisao je da se muslimani, kad god klanjaju, okreću ka njoj:

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

Okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu! (Bekare, 144)

Nakon cjeloživotnog okretanja ka tom simbolu, Allah traži od muslimana da bar jednom u životu i lično dođu do tog simbola njihovog jedinstva i učine tavaf oko nje. Vjernici su dužni biti stalno vezani za ovu Allahovu Kuću, ali i za njene graditelje Ibrahima i Ismaila, a.s., i baštinu koju su iza sebe ostavili. Upravo je Ibrahim, a.s., bio prepoznatljiv protivnik mnogoboštva, odlučni rušitelj kipova, simbol monoteizma, otac prave vjere i poslanik koji nas je imenovao muslimanima. Brojne su specifičnosti i karakteristike hadža i hadžskih obreda. Istaknut ćemo samo neke:

Kaba je preporod za ljude

Kaba, pored ostalog, treba da bude preporod vjernih duša i podsticaj na planu ukupne transformacije njihovog ponašanja. Allah to posebno i ističe u kur'anskom ajetu:

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ

Allah je učinio da Kaba, Časni hram, bude preporod za ljude! (El-Maide, 97)

Hadž je duhovna i emocionalna riznica

Hadž, uistinu, predstavlja veliku duhovnu riznicu iz koje se muslimani opskrbljuju, puneći imanske baterije i jačajući pokornost i poslušnost Gospodaru svjetova.

Hadžski obredi, njihove tajne, vrjednote i dobrote koje smo već spomenuli u uvodnom dijelu, itekako pozitivno utječu na ličnost muslimana i njegovo sveukupno ponašanje. Atmosfera koju hadžija osjeti na tim svetim mjestima ostavlja dubok trag u dubini duše, pa čak i u srži kostiju, i on se s tog puta vraća čistijeg srca, preporođene duše, ljepšeg ponašanja, daleko jače odluke da afirmira dobro, a devalvira negativnosti, grijehe i anomalije.³ Što je hadž iskreniji i njegov utjecaj na hadžiju će biti jači i snažniji, pa će ova duhovna i emocionalna komponenta pokrenuti sasvim drugačiju i pozitivniju angažiranost vjernika

³ Vidi o tome lijepu elaboraciju: dr. Jusuf el-Karadavi, *Ibadet u islamu*, str. 268-269.

u njegovom budućem životu, posebno nakon saznanja da mu je Allah sve grijehе oprostio i on, u tom pogledu, izgleda nevino i neporočno kao tek rođeno i bezgriješno dijete.

Hadž je kulturna naobrazba

Prilikom obavljanja hadžskih obreda i posjete brojnim destinacijama na ovim svetim mjestima, hadžija ima divnu priliku da prošri i svoje obrazovne, odgojne i kulturne horizonte. Neki kažu da je putovanje polovina znanja, a u jednoj poslovice se ističe: Ko živi dugo – vidi mnogo, ali ko putuje – vidi više.⁴

Hadž je mehanizam koji okuplja ljude svih intelektualnih i drugih mogućnosti. Komunicirajući sa drugima, hadžija nauči brojne propise, vidi i sretne različite ljude i upozna raznovrsne kulture i običaje, čime podiže nivo svoje kulturne naobrazbe.

Hadž osposobljava vjernika za podnošenje tegoba

Putovanje na hadž neminovno donosi našu pripremljenost na podnošenje raznih tegoba, od dugog putovanja do izuzetno strpljivih iščekivanja na granicama kroz koje prolazimo, ali i strpljivog suživota u velikoj gužvi, među nekoliko miliona ljudi, raznih navika i običaja. Ovaj put zahtijeva rastanak sa svojim najdražim: porodicom, rodbinom i prijateljima, ali i sa

⁴ El-Karadavi, *Ibadet u islamu*, str. 269.

svojom domovinom, pa je mnogim osobama to prvo putovanje van zavičaja, ali i prvo duže odvajanje od okruženja u kome je živio. Ovo putovanje, iako je časno i dostojanstveno, ipak uveliko poremeti miran, udoban i ustaljen život i primora nas na poprilično veliki napor, umor, znoj i nesanicu. Sve to osposobljava hadžiju na podnošenje većih napora i čini ga sposobnijim, izdržljivijim i vitalnijim.

Dozvola biznisa i trgovine za vrijeme hadža

Iako je hadž, prije svega, ibadet i vjerski čin, preko koga posebno hranimo i jačamo duh i iman, on je, istovremeno, i prilika za biznis i trgovinu širih razmjera. Koliko samo četiri-pet miliona hadžija potroši sredstava za vrijeme boravka na svetim mjestima i koliko se samo porodica muslimanskih trgovaca tu okoristi!

Naravno, mnogi muslimani izbjegavaju bilo kakvu vrstu trgovine za vrijeme hadža kako ne bi umanjili vrijednost ibadeta zbog kog su došli. Tako su razmišljale i prve generacije muslimana i nisu htjeli trgovati u sezoni hadža, kako se ne bi poistovjetili sa idolopoklonicima, koji su trgovali baš u tim danima. O ovom pitanju Poslanik, s.a.v.s., im je citirao ajet u kome Uzvišeni kaže:

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ

Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svog molite da vam pomogne da nešto steknete. (El-Bekara, 198)

Dakle, naš fundamentalni cilj dolaska na ova mjesta jeste traženje Allahove milosti i jačanje naših duhovnih potencijala, ali nije nam grijeh da usput nešto: kupimo ili prodamo. Pogotovo što se na ovim mjestima nađu biznismeni i privrednici iz čitavog svijeta, pa bi hadž, ako bi se pravilno i suštinski shvatio, mogao ne samo duhovno ojačati muslimane nego i ekonomski. Ne bi bilo nemoguće očekivati da ovakav skup i na ekonomskom planu prevaziđe Evropsku uniju. Zar Evropska može biti jača od Islamske unije?

Hadž afirmira humanizam, jednakost, jedinstvo i mir

Na hadžu muslimani praktično manifestiraju svoj humanizam i lijep osjećaj prema drugome i drugačijem. Muslimani namazima pokazuju svoje bratstvo i jedinstvo, zbijajući se i crnci i bijelci, i visoki i mali, i pismeni i nepismeni, u jedan saf, rame uz rame, noga uz nogu. Međutim, na hadžu to još zornije pokazuju i dokazuju. Tu se bratstvo, jedinstvo i sloboda manifestiraju u najpotpunijem obliku i najjasnijoj slici. Svi se prethodno oslobađaju odijela koja su ih činila različitim i oblače samo dva obična čaršafa da jasno i nedvosmisleno pokažu svoju jednakost. Siromašni ne osjeća svoje siromaštvo, niti bogati svoje bogatstvo. Svu su isti. Nema lokalizma, ni rasizma, ni nacionalizma. Nema pristrasnosti po jeziku, boji kože, klasi ili naciji – svi su muslimani, obilaze oko Kabe, simbola jedinstva, slijede jednu Knjigu i jednog Poslanika i

svi isto rade. Zar ima većeg, dubljeg i jačeg jedinstva od ovog!?

Selam i mir natkriljuje ova mjesta, jer je sezona hadža, vrijeme mira, a sveta mjesta hadža su mjesta mira. Kaba je sveta kuća koju je Allah učinio utočištem, mirnim i sigurnim mjestom:

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا

I onaj koji uđe u nj treba da bude bezbjedan.

(Ali Imran, 97)

Kakva sigurnost vlada Mekkom u sezoni hadža i koliko je mir prepoznatljiva crta hadža najbolje će nam ilustrirati riječi Omera b. el-Hattaba, koji kaže: „Kada bih u njoj našao ubicu moga oca, ne bih ga ni taknuo!“⁵

Ovaj mir i sigurnost obuhvaćaju čak i ptice u zraku, koje se ne smiju gađati, životinje na kopnu, koje se ne smiju ubijati ni loviti, i rastinje na zemlji, koje se ne smije sjeći ili otkidati. Hadžiji je, dok je u ihramima, zabranjeno čak rezanje ili sječenje kose, sječenje noktiju. Da li iko bolje i efikasnije propagira sigurnost i mir od hadža!? Kako se, nakon svih ovih činjenica, musliman može optužiti da je nasilan ili, još drastičnije, da je terorista!? To je laž koju demantira svaki islamski propis, a hadž pogotovo.

⁵ El-Karadavi, *Ibadet u islamu*, str. 272.

Hadž je najveći svjetski kongres

Hadž je najveći svjetski kongres uopće. Ovaj kongres ne organizira ni vladar, ni kralj, ni predsjednik, ni vlada, ni udruženje niti ikakva organizacija ili asocijacija, već je to Allahov poziv svake godine, na kome se okupe muslimani sa svih pet kontinenata, koje povezuju iste veze – iman i islam. Zar bilo koji kongres na svijetu može biti brojniji i polučiti bolje rezultate od ovog? Zato hadžu treba vratiti stvarni smisao, razotkriti i afirmirati njegovu srž i suštinu, a zanemariti i minimizirati njegov formalni dio, koji je, često, nažalost, kod muslimana primaran. Upravo je to lijepo primijetio jedan hrišćanski misionar, koji je u svom izvještaju o misionarskom radu u islamskim zemljama, s posebnim naglaskom na Egipat, napisao sljedeće: „Islam će ostati čvrsta gromada o koju će se razbijati lađe hrišćanskog misionarstva sve dok bude imao ova četiri stuba: Kur'an, „El-Azhar“, sedmični džuma-namaz i hadž kao godišnji kongres.“⁶

Nažalost, nismo svjesni veličine ovog skupa i ne koristimo na adekvatan način mogućnosti koje nudi ovaj kongres od nekoliko miliona ljudi. Šta bi uradili drugi da imaju ovakav potencijal, ovakvu vjeru, ovakve ljude, ovakav zanos, elan i entuzijazam, koji naprosto emanira iz svakog hadžije!

---

⁶ El-Karadavi, *Ibadet u islamu*, str. 273.

VJERODOSTOJNI HADISI S KOMENTAROM O TAJNAMA I LJEPOTAMA HADŽA

Na narednim stranicama navest ćemo hadise koji tretiraju hadž, hadžske obrede i sveta mjesta na kojima se ti obredi izvršavaju. Svi hadisi su *sahih* (vjerodostojni) ili *hasen* (dobri), tako da čitaoci mogu, bez ikakve sumnje i zadržke, primjenjivati ono što je navedeno.

Nakon svakog hadisa navedena je njegova ocjena: *sahih* ili *hasen*. Jedino kod hadisa koji bilježe Buharija i Muslim ili samo jedan od njih, nismo spominjali ocjenu hadisa, jer su hadisi koje oni bilježe u svojim zbirkama obavezno *sahih*.

HADŽ JE JEDAN OD TEMELJA ISLAMA

1. „Islam je utemeljen na petero: svjedočenju da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, klanjanju namaza, davanju zekata, obavljanju hadža i postu ramazana. (Buhari, Muslim, Tirmizi, Nesai i Ahmed)

Ovim hadisom Allahov Poslanik, s.a.v.s., jasno ističe pet temelja bez kojih se ne može biti musliman. Oni predstavljaju minimum koji bi svaka osoba trebala ispuniti ukoliko želi dalje nadograđivati i usavršavati svoju vjeru. Kako god nema gradnje kuće, bez prehodno udarenih temelja, tako nema ni usavršavanja i upotpunjavanja vjere bez ovih pet temelja. Jedan od tih temelja je i hadž.

Obaveznost hadža je propisana krajem devete godine po Hidžri. Ta obligatna dužnost utemeljena je na Kur'anu, sunnetu i jednoglasnom stavu čitavog ummeta. Uzvišeni je obavezao svaku osobu, koja je u mogućnosti da izvrši ovaj temelj islama:

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا

Hodočastiti harem dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti! (Ali Imran, 97)

Allahova naredba je eksplicitna i u Njegovim riječima:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

I oglasi ljudima hadž! – dolazit će ti pješke i na kamilama iznurenim; dolazit će iz mjesta dalekih. (Hadždž, 27)

HADŽ SPADA U NAJVRJEDNIJA DJELA

2. Poslanik islama, s.a.v.s., je upitan: „Koja djela su najvrjednija?“ Odgovorio je: „Vjerovanje u Allaha i Njegovog Poslanika.“ Ponovo je upitan: „A koje onda?“ Odgovorio je: „Borba na Allahovom putu.“ Nakon toga je ponovo upitan: „A koje onda?“ Odgovorio je: „Propisno obavljen i kod Allaha primljen hadž.“ (Buhari i Muslim)

Hadž je ovdje tretiran kao najvrjednije djelo i pozicioniran u istu ravan sa vjerom u Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i borbu na Allahovom putu. On najbolje ilustrira važnost ovog temeljnog islamskog propisa.

KOJI JE TO PRIMLJENI HADŽ

3. „Za primljen hadž kod Allaha ne postoji druga nagrada izuzev Dženneta!“ Prisutni su upitali: „Koji je to primljeni hadž, Allahov Poslaniče?“ Odgovorio je: „Onaj u kome je hadžija dijelio hranu potrebnima i obraćao se drugima lijepom i prijatnom rječju.“ U drugom rivajetu stoji: „...i nazivao ljudima selam.“ (Ahmed, Hakim, Bejheki, Ibn Huzejme i Taberani u *El-Mu'džemul-evastu*, sahih)

Vjerovjesnikova, s.a.v.s., garancija da je Džennet nagrada za ispravno obavljen i primljen hadž dodatno ukazuje na važnost ovog propisa u životu muslimana. Dakle, osim njegove obligatnosti, tu je i obećavajuća nagrada i to ona najljepša – Džennet. Međutim, kako izvršiti hadž koji će Allah primiti? To treba biti preokupacija i opsesija svakog hadžije. Svako treba, kada

već odlazi na Kabu, dobro razmisliti i pokušati ispuniti sve uvjete kako bi njegov hadž bio primljen, a kada se to desi šta mu, nakon toga, još treba na ovome svijetu? Među islamskim učenjacima postoji više mišljenja o tome koji hadž je, uistinu, primljen. Neki kažu da je to hadž koji obavimo bez grijeha. Drugi kažu da je to hadž u kome nema pretvaranja i dvoličnosti. Treći tvrde da je to hadž nakon kog više nema grijeha.⁷

Kako znati da li nam je hadž primljen? Neki autori smatraju da, ako hadžija prema svojoj porodici, komšijama i zajednici bude daleko bolji nakon povratka s Kabe, onda je to najbolji pokazatelj i siguran simptom da mu je Uzvišeni, uistinu, primio hadž. Međutim, ako hadžija radi isto kao i prije odlaska na hadž, ako kod njega i dalje ima laži, potvore, nepovjerenja, loših postupaka prema porodici, pojedincima i zajednici, onda se jasno nazire da mu hadž nije primljen.

Kada već toliko potrošimo, prevalimo toliko put, toliko žrtvujemo i napora načinimo, zar se isplati proćerdati takvo fascinantno Poslanikovo, s.a.v.s., obećanje i zadivljujuću nagradu koja nam je na dohvat ruke!?

KOJI JE HADŽ NAJBOLJI

4. Allahov Poslanik, s.a.v.s. je upitan: „Koji hadž je najbolji?“ Odgovorio je: „Onaj u kome se najglasnije donosi telbija i najviše prolije kurbanske

---

⁷ Vidi o tome: Abdulhamid Tuhmaz, *Hanefijski fikih*, 1/555.

krvi.“ (Tirmizi, Ibn Madže, Bejheki, Darimi i Ebu Ja'la el-Mevsili, sahih)

Ovaj hadis posebno apostrofira glasno učenje telbije i klanje kurbana. O učenju telbije će biti riječi u hadesima koji govore o tom činu. Prolijevanje kurbanske krvi je uvijek bio čin koji je Allah volio, a posebno kada to hadžije obave na tim svetim mjestima.

HADŽ SASVIM NEUTRALIZIRA GRIJEHE

5. „Ko obavi hadž, u ime Allaha, nemajući spolni odnos sa ženom, niti učini neki grijeh, vratit će se (kući bez grijeha) kao na dan kada ga je majka rodila!“ (Buhari, Muslim, Nesai i Ibn Madže)

6. „Ko dođe ovoj Kući i ne bude spolno općio niti činio grijeh, vratit će se čist od grijeha kao kada ga je majka rodila.“ (Buhari i Muslim)

Kada hadžija obuče ihrame onda se mora kloniti posebnih zabrana, koje se nazivaju ihramskim prijestupima. Sve dok se ne oslobodi ihrama zabranjeno mu je, pored lova divljači na kopnu, oblačenja košulje, pantalona, kape ili bilo kakve druge šivene odjeće, pokrivanja lica i glave, upotreba mirisa na odjeći i tijelu, brijanja brade i glave i podrezivanja noktiju, te ono što je Poslanik, s.a.v.s., spomenuo u prethodnom hadisu, a to je: spolni odnos i ružan govor i prepirka. To spominje i Uzvišeni Allah u kur'anskom ajetu:

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ . فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ

Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža...
(El-Bekare, 127)

Izraz *refes*, spomenut u ovom ajetu i citiranom hadisu, obuhvaća više značenja, kao što je: snošaj sa ženama, ružan govor i govor o intimnom odnosu pred ženama. Spomenuti ermin *fusuk* podrazumijeva griješenje uopće, s tim da je griješenje u ihramima mnogo veći prijestup. U svakom slučaju, oblačenje ihrama simbolizira umotavanje u ćefine. Kako god mrtav čovjek ne može uraditi bilo šta loše, i hadžija u ihramima treba izbjegavati svaku vrstu griješenja, kako bi se očistio od grijeha i postao čist kao da je tek rođen.

Otuda su i bijeli ihrami odraz čistoće, kao što je hadž odraz praštanja grijeha. Ovo je prilika koja se ne ukazuje svaki dan. Zato skidanje svake druge odjeće simbolizira odbacivanje grijeha koji su se nataložili, a oblačenje ihrama simbolizira čistoću, čednost i nevinost od svega što je loše, nisko i negativno.

HADŹ BRIŠE PRETHODNE GRIJEHE

7. Allahov Poslanik, s.a.v.s., se obratio Amr b. el-Asu, r.a., sljedećim riječima: „Zar nisi znao da islam briše ono što je bilo prije njega, da hidŹra briše ono što se desilo prije nje i da hadŹ briše ono što se desilo prije njega?“ (Muslim)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u ovom hadisu govori o ekskluzivitetu koji isključivo vjernik može ostvariti. To ne može ostvariti ni nevjernik ni licemjer, čak ni kada bi uložili čitav dunjaluk i kada bi upotrijebili svu ovosvjetsku vještinu i snagu.

Ovaj hadis treba svakog vjernika posebno radovati i uliti mu dodatnu snagu i energiju da izdrŹi na ovom mukotrpnom dunjalućkom putu razasutom raznim dilemama, problemima i iskušenjima. On je nada onima koji do sada nisu bili muslimani. Kada iskreno izgovore Šehadet i svečano uđu i reprezentaciju Poslanikovih, s.a.v.s., sljedbenika, svi raniji grijesi, bez obzira kakvi i koliki bili, brišu se i neutraliziraju. MoŹe li neko imati bolju sreću od onih koji su krenuli u ambis, a onda, odjednom, postali sretnici i džennetski putnici!? To Vjerovjesnik, s.a.v.s, otvoreno nudi nevjernicima, sekularistima i ateistima. Naša je duŹnost samo upoznati ih s tom činjenicom, kako nas na Sudnjem danu ne bi optuŹili da smo se s njima viđali i komunicirali, a nismo im saopćili ono što bi im vječnu kaznu pretvorilo u vječni uŹitak.

Ovo je, također, nada svima koji ostave svoj imetak, porodicu i domovinu radi vjere i učine hidžru u mjesto gdje dostojanstveno mogu izvršavati principe svoje vjere. Ostavljanje bilo čega radi Allaha i Njegove vjere, neutralizira sve ranije grijeha, pa zar ima išta važnije od toga? Teško je napustiti svoj zavičaj, porodicu i voljene osobe, ali tek kada uđemo u džennetske perivoje zbog te svoje žrtve, vidjet ćemo koliko smo profitirali i kakvu privilegiju smo ostvarili. U ovom hadisu vidimo da će hadžiji, koji ispravno obavi hadž, biti izbrisani svi raniji grijesi, pa ima li išta veličanstvenije od toga!?

HADŽ OTKLANJA SIROMAŠTVO I GRIJEHE

8. „Obavite hadž, a zatim umru, jer obavljanje hadža pa umre, uklanja siromaštvo i grijeha kao što kovački mijeh uklanja hrđu sa željeza, zlata i srebra. Za primljeni hadž nema druge nagrade osim Dženneta!“ (Tirmizi, Ibn Madže, Ahmed, Taberani, Bejheki, Ibn Hibban i Ibn Huzejme, sahih)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., podstiče da se, uz hadž, obavi i umra. Obavljajući hadž i umru neutraliziraju se grijesi, kao što kovački mijeh čisti hrđu sa zlata, srebra i drugih metala. Kako samo lijepo, pitko, razumljivo i ilustrativno Vjerovjesnik, s.a.v.s., komparira ove detalje! Njegovo obraćanje ljudima je uvijek bilo jasno, decidno i precizno. Uistinu, nema ni jednog čovjeka, bio on skromnog ili ogromnog znanja i intelekta, da ne može na najljepši način shvatiti njegovu poruku i biti podstaknut da obavi propis koji Poslanik, a.s., tretira.

HADŽ OTKLANJA GRIJEHE KAO ŠTO VODA UKLANJA NEČISTOĆU

9. Resulullah, a.s., je rekao: „Obavljajte hadž, jer on čisti grijehe kao što voda čisti prljavštinu!“ (Nesai, Taberani, Dija i Ukajli, sahih)

U ovom, kao i prethodnom hadisu, Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavljanje hadža komparira sa nečim što nam je poznato i blisko. Nema čovjeka koji nije prljavštinu otklanjao vodom. Zbog toga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., navodi ovaj primjer da ljudima približi odagnavanje grijeha, koji nisu vidljivi. Ljudima bi bilo daleko teže to shvatiti bez neke vrste poređenja i nečega što ljudi zorno primjećuju i u stalnoj praksi primjenjuju.

NAGRADA ZA HADŽ JE DŽENNET

10. „Umra do umre je otkupljenje od grijeha počinjenih između njih, a za uredno izvršen i primljen hadž nema druge nagrade osim Dženneta!“ (Buhari i Muslim)

Umra se može vršiti u raznim vremenskim intervalima. Ona nije vezana za sezonu hadža. Poslanik, s.a.v.s., podstiče na obavljanja umre, koja ima specijalno dejstvo, a to je brisanje grijeha. Umra je jednostavniji propis od hadža. Ona ne traži toliki napor kao hadž. Zbog toga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., podstiče da je često činimo, jer se njome rješavamo grijeha.

U autentičnim predanjima se navodi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre i to: hudejbijsku, kadaijsku, džiranijsku i hadžijsku.⁸ Ovu posljednju je obavio zajedno sa hadžom.⁹ Međutim, Poslanik, s.a.v.s., pravi distinkciju između hadža i umre. Za umru garantira opraštanje grijeha, ali za hadž, pored praštanja grijeha, posebno naglašava i najveću nagradu – Džennet.

HADŽ TREBA ŠTO PRIJE OBAVITI

11. „Ko želi obaviti hadž, neka požuri!“ (Ebu Davud, Ahmed, Hakim i Bejheki, hasen)

12. „Požurite s hadžom, jer niko od vas ne zna šta ga može spriječiti da to učini.“ (Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed, sahih)

13. „Ko želi obaviti hadž, neka požuri, jer ga može spriječiti bolest, gubljenje prevoznog sredstva ili mu se može ispriječiti neka potreba.“ (Ibn Madže i Ahmed, hasen)

Ko ispuni uvjete za hadž, dužan ga je odmah obaviti. Ukoliko nedostaje samo jedan uvjet, osoba nije dužna izvršiti hadž, ni osobno, a ni putem bedela. Da bi neko bio obavezan izvršiti hadž, mora ispuniti sljedeće uvjete:

---

⁸ Hadise o njegovim umrama bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed u svojim najpoznatijim hadiskim zbirkama.

⁹ Ibn Kajjim, *Ahiretska opskerba*, 2/100.

- da je musliman,
- da zna da je hadž obavezan,
- da je punoljetan,¹⁰
- da je pametan,
- da je slobodan, i
- da je u mogućnosti obaviti hadž.¹¹

Kada ispuni navedene uvjete, osoba ga je dužna prvom prilikom obaviti, inače će pogriješiti. Međutim, ako hadž odgodi, pa ga kasnije obavi, grijeh mu se briše, a hadž se smatra obavljenim, jer je njegovo izvršavanje čovjeku obavezno jednom u životu. Međutim, najbolje je obaviti hadž čim se ukaže prilika za to, jer se odgađanjem može desiti da nas kasnije nešto spriječi. Tada ćemo biti griješni zbog neizvršavanja tog obaveznog čina. Otuda, Vjerovjesnik, s.a.v.s., i savjetuje da ga obavimo što prije i navodi da bi nas, možda, kasnije nešto moglo spriječiti.

U tradiciji Bošnjaka, posebno u ranijim periodima, mnogi su odlazili na hadž u poznim godinama. To se radilo iz logičnih razloga: trebalo je sakupiti sredstva za taj daleki put i ono što je posebno primjetno u svijesti našeg čovjeka: trebalo je očuvati hadž, tj. kada se već

---

¹⁰ Ovdje se misli na šerijatsku punoljetnost, a ona nastupa sa prvim poluciranjem muškarca, odnosno, prvom menstruacijom djevojke.

¹¹ El-Halebi, *Multekal-ebhur*, 1/208-209; Eš-Šurunbulali, *Merakil-felah*, 665; Muhammed Seid Serdarević, *Fikhul-ibadat*, str. 112; Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/556-560 i dr. Vehbe ez-Zuhajli, *El-Fikhu-l-islami ve edilletuhu*, 3/19-21.

očisti od grijeha, onda treba očuvati hadž, a čovjek ga najbolje očuva kada ostari ili kada ode u penziju i samo čeka, kako neki kažu, *ja l' penziju, ja l' Azrailagu!*

Međutim, ko nam garantira da ćemo dočekati stare dane i tada moći obaviti hadž!? Ukoliko nam se bilo šta desi – smrt ili nešto što bi nas spriječilo od njegovog izvršenja – a ranije smo imali priliku to učiniti, onda bismo učinili grijeh koji bismo ponijeli sa sobom na Sudnji dan. S druge, pak, strane, u mladosti obavljen hadž je najbolji mehanizam da nas još jače čuva od grijeha, jer ćemo se uvijek, kada bi nešto trebali uraditi, zapitati: je li dostojno da to radi hadžija, onaj koji je svojim nogama gazio po svetim mjestima, onaj čije su ruke dodirivale Kabu, čije su usne ljubile Hadžerul-esved i koji je bio u blizini najvećeg čovjeka čovječanstva – Muhammeda, a.s.!?

VRIJEDNOST UTROŠENOG IMETKA ZA POTREBE HADŽA

14. „Trošenje imetka na putu za hadž je kao i trošenje u borbi na Allahovom putu: nagrađuje se sedam stotina puta!“ (Ahmed, Bejheki, Taberani, Bezzar i Ibn abu Šejbe, sahih)

Poređenjem trošenja imetka za hadž sa onim koji se troši u borbi na Allahovom putu jasno pokazuje vrijednost i značaj ovog propisa. Za svako dobro djelo Allah nagrađuje od deset do sedam stotina puta. Ovdje Allahov Poslanik, s.a.v.s., decidno kaže da će se za

utrošeni imetak na putu obavljanja hadĵa i borbe na Allahovom putu dodijeliti maksimalna nagrada.

Ovo je još jedan indikator vrjednota i ljepota koje će donijeti obavljanje ovog propisa onome ko ga bude pravilno izvršio. Zato se treba potruditi da novac koji bude utrošen na planu izvršavanja ovog petog šarta bude, uistinu, halal, kako bismo mogli računati na ovu maksimalnu nagradu.

VRIJEDNOST BRZOG POVRATKA S HADŽA

15. „Kada neko od vas upotpuni obrede hadĵa, neka ubrza svoj povratak porodici, jer mu to uvećava nagradu.“ (Hakim i Bejheki, hasen)

Pogledajmo kakvu brigu i pažnju Allahov Poslanik, s.a.v.s, poklanja hadĵiji i njegovoj porodici. Naime, hadĵija je pun bereketa koji je nakupio u svetim mjestima i najpreče je da ti bereketi zapahnu prvo njegovu porodicu. Uz to, porodica je jedno vrijeme provela bez svoga člana, a posebno se to odnosilo na periode iz prošlosti kada su hadĵije putovale i po pola godine na sveta mjesta.

Koliko su u nekim mjestima znali cijeniti sve ono što hadĵija sa sobom nosi sa Kabe, najbolje potvrđuje običaj da su ljudi ljubili hadĵiju u oči nakon njegovog povratka, jer su znali da su upravo te oči gledale u Allahovu Kuću. Tako nas i rukovanje s hadĵijom asocira na njegovo dodirivanje Kabe tim rukama. Zato je

najpreče da to prva iskoristi njegova porodica, koja je i najzaslužnija za njegov odlazak i povratak.

HADŽIJA ULAZI U ALLAHOVU DELEGACIJU

16. „Hadžija i onaj koji obavlja umru, Allahova su delegacija: ako Ga zamole, On im se odazove, a ako šta od Njega zatraže, On im dadne.“ (Bezzar, hasen)

17. „Borac na Allahovom putu, hadžija i onaj koji izvršava umru su Allahova delegacija: ako Ga zamole, On im se odazove, a ako šta od Njega zatraže, On im usliša!“ (Ibn Madže, Ibn Hibban i Taberani, hasen)

Hadžija je, dakle, posebno vrjednovan u ovim hadisima. Za njega Vjerovjesnik, s.a.v.s., tvrdi da mu se dove uslišavaju i potrebe ispunjavaju. Zanimljivo je da u ovom drugom hadisu Vjerovjesnik, s.a.v.s., ponovo upoređuje hadžiju sa borcem na Allahovom putu. Sve nam to govori o posebnoj vrijednosti i značaju hadža i hadžije. Zato, svako ko se odluči i obavi hadž, treba biti presretan što se priključio posebnoj grupaciji, časnoj delegaciji i sretnoj reprezentaciji. Ako se još uzme u obzir da se svake godine za ramazan, u Kaderskoj noći, pravi selekcija koja će predstavljati Allahovu delegaciju na svetim mjestima, onda tek trebamo biti fascinirani da smo baš mi izabranici tog odabranog tima. Ikrime tvrdi da se u toj odabranoj noći upisuje ime hadžije, sa imenom njegovog oca, koji će te godine obaviti hadž.

On kaže da se niko ko će te godine obaviti hadž ne izostavi, niti se doda ime onoga koji neće te godine obaviti ovu dužnost.¹²

Zamisli da te neki selektor uvrsti u neku sportsku nacionalnu reprezentaciju. Koja je to čast, sreća i zadovoljstvo za svakog građanina neke države da bude njen predstavnik. A sad zamisli da se tvoja selekcija u reprezentaciji hadžija svijeta odvija na nebesima i da ulaziš u Allahovu delegaciju, kako je to definirao Allahov Poslanik, s.a.v.s! Zar još neko od nas ima strpljenja čekati i već danas se ne odlučiti da čim prije to uradi, kako bi u Noći kadra bio zapisan, prozvan i pozvan u reprezentaciju i na svetim mjestima predstavljao sve one koji te godine nisu mogli doći na to takmičenje sa šejtanom i samim sobom!

OGROMNA NAGRADA ZA TAVAF OKO KABE

18. „Ko učini tavaf oko Kabe sedam puta i klanja dva rekata namaza, ima nagradu kao da je oslobodio roba!“ (Ibn Madže i Ibn Huzejme, sahih)

19. „Ko učini tavaf oko Kabe sedam i više puta, ima nagradu kao da je oslobodio roba, a za svaki korak koji načini bit će mu oprošten jedan grijeh i upisano jedno dobro djelo.“ (Tirmizi, Nesai, Hakim, Ibn Hibban i Ibn Huzejme, sahih)

---

¹² El-Kurtubi, *El-Džami'u li ahkamil-Kur'an*, 20/131.

Prvo što ćemo obaviti kada se približimo Kabi jeste tavaf (obilazak). Ono što je selam i pozdrav kada se sretnemo sa nekim čovjekom ili što su dva rekata te-hijjetul-mesdžida kada ulazimo u džamiju, to je tavaf kada dođemo do Kabe. Možemo slobodno kazati da je to naš pozdrav i selam Kabi.

Tavaf sadrži sedam krugova. Obavlja se pod abdestom. Ako bi ga čovjek obavio bez abdesta, pa ga onda obavio s abdestom, s njega će spasti dug klanja kurbana. Počinje se obavljati od Hadžerul-esveda. Kada hadžija obavlja tavaf, Kaba mu treba biti s njegove lijeve strane. Nakon tavafa, klanjat će dva rekata iza Mekami Ibrahima.¹³

Dok se obilazi oko Kabe, preporučljivo je učiti dove i stalno spominjati Uzvišenog.

U naprijed citiranim hadisima vidi se kakvu vrijednost ima hadžija koji sedam puta obavi tavaf oko Kabe i to upotpuni klanjanjem dva rekata namaza. Pored obećane nagrade koja je definirana kao da je oslobodio roba, hadžija za svaki korak ima upisano dobro djelo i oprostjen jedan grijeh. A koliko samo koraka napravimo u tavafu? Koliko samo kroz čin tavafa zadobijemo nagrada, a oslobodimo se grijeha! Kolik li je, tek, bilans za cjelokupan hadž!?

---

¹³ Opširnije o tome: Es-Sejjid Sabik, *Fikhus-sunne*, 1/585-599 i Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/577-578.

TAVAF JE POPUT NAMAZA

20. „Tavaf je poput namaza, zato smanjite govor dok tavafite.“ (Taberani, sahih)

21. „Tavaf oko Kabe je kao namaz, osim što vi u njemu govorite, pa ko bude govorio za vrijeme tavafa, neka govori samo ono što je dobro!“ (Tirmizi, Hakim, Bejheki i Ebu Nu'ajm, sahih)

Tavaf je u ravni namaza. Kako u namazu činimo samo dobro, tako treba činiti i u tavafu. Razlika između namaza i tavafa jeste u tome što se u namazu ne može ništa govoriti, dok je u tavafu govor dopušten, ali Vjerovjesnik, s.a.v.s., savjetuje da to bude afirmativan, lijep i koristan govor. Taj govor ne treba da sadrži nikakve loše izjave, laži, ogovaranje i dunjalučki govor. Kada smo kod Kabe, naš jezik bi trebao biti upošljen zikrullahom i dovama, prije svega, a ako bi nešto s nekim progovorili, onda neka to bude koristan govor.

Jedne prilike Abdullah b. Revvaha, r.a., je tavafeći oko Kabe, citirao stihove, a išao je ispred Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i Omera b. el-Hattaba, r.a. Omer, r.a., ga je, vidjevši to, uhvatio za rame i kritizirao zbog toga, na što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: „Pusti ga, Omere! Tako mi Allaha, njegovi stihovi brže dolaze do neprijatelja islama nego vaše strijele!“¹⁴

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je htio kazati da se može govoriti prilikom tavafa, ali taj govor treba biti koristan i afirmativan, kao što su bili stihovi Abdullaha

¹⁴ Hadis bilježi Tirmizi.

b. Revvahe, r.a., koji su veličali islam, afirmirali Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovo učenje, a devalvirali širk i njegove kolovođe.

Treba napomenuti da je naš boravak pored Kabe kratkotrajan i da ga treba maksimalno iskoristiti u dovama, spominjanju i veličanju Allaha. Zikr i dove donose posebne poene upravo na ovim svetim mjestima, a posebno su u blizini Kabe jače, prodornije i djelotvornije.

SA'J IZMEĐU SAFFE I MERVE

22. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je htio obaviti sa'j između Safe i Merve, rekao je: „Počinjem sa onim sa čime je Allah počeo.“ (Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, Ahmed, Ibn Hibban i Ibn Huzejme, sahih)

Ovo je Poslanik, s.a.v.s., rekao zbog riječi Gospodara svjetova:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ (158)

Saffa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo – pa, Allah je doista blagodaran i sve zna. (El-Bekara, 158)

U ovom ajetu Allah je prvo spomenuo Saffu, pa je Poslanik, s.a.v.s., zahtijevao od muslimana da počnu

od Safe a onda da idu do Merve i tako naprave sedam krugova.

Naime, hadžija će se nakon tavafa oko Kabe, koji se sastoji od sedam krugova, i, po mogućnosti, dodirivanja Crnog kamena, uspeti se na malo uzvišenje Saffu u blizini Kabe. Poslije će, gledajući ka Kabi, glasno učiti tekbire, donositi salavate na Vjerovjesnika, s.a.v.s., i moliti Allaha za sebe i ostale muslimane, podignuvši ruke u visini ramena.

Nakon toga, hadžija se upućuje prema Mervi. Kada stigne do zelenog svjetla, koje se nalazi dobro istaknuto na zidu hodnika u kome obavlja sa'j, muškarac ubrzava hod tako da mu ramena u polutrku dugim koracima podrhtavaju (lagahno trčanje). Tako postupa sve dok ne dođe do drugog jasno vidljivog zelenog svjetla. Prostor između ta dva zelena svjetla je prvobitno bila dolina, a lagahno trčanje je sunnet samo muškarcima, a nije ženama. Kada dođe do uzvišice Merve, popet će se na nju, kao što je činio i na Saffi. Taj hod između Saffe i Merve je jedan krug, a povratak sa Merve na Saffu je drugi krug. Hod između Saffe i Merve je obavezan (vadžib), pa ako je opterećenje hadžiji da ga obavi odjednom, učinit će to makar se odmarao nakon svakog kruga. Ukoliko zbog zdravstvenih razloga hadžija nije u stanju sa'j obaviti hodajući, unajmit će kolica, pa će ga neko u njima voziti tih sedam krugova, što je današnja praksa onih koji ne mogu obaviti tavaf ili

sa'j. Treba napomenuti da je lijepo, nakon obavljenog sa'ja, klanjati dva rekata kod Kabe.¹⁵

ALLAH OPRAŠTA HADŽIJI I ONOME ZA KOGA HADŽIJA MOLII

23. „Allahu moj, oprosti hadžiji i onome za koga hadžija bude tražio oprost od grijeha. (Hakim, Ibn Huzejme, Bezzar i Taberani u *El-Mu'džemus-sagiru*, sahih)

Postoji slično predanje kod istih autora hadiskih zbirki, koje, također, prenosi Ebu Hurejre, r.a., ali koje nije u formi dove i glasi: „Allah će oprostiti hadžiji i onome za koga hadžija zamoli!“¹⁶

Ovim hadisom se potvrđuje da, pored hadžije, mogu profitirati i drugi. U konkretnom slučaju, Allahov Poslanik, s.a.v.s., napominje da će Allah oprostiti čak i osobi za koju hadžija bude molio. To, opet, govori o poziciji hadžije kod Onoga Kome se dove upućuju.

Nije, onda, čudo što se kod Bošnjaka iskupi veliki broj rodbine, komšija, prijatelja i poznanika, koji isprate hadžiju i zamole ga da ih spomene kod Kabe, na Arefatu i drugim odabranim mjestima, očekujući upravo ono što je Poslanik, s.a.v.s., u ovom hadisu molio.

---

¹⁵ Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/611-612.

¹⁶ Hadis bilježe Hakim, Ibn Huzejme, Bezzar i Taberani u *El-Mu'džemus-sagiru*.

Hadžija može doviti za ljude uopćeno, ali je još bolje da to čini ponaosob, posebno na Arefatu, kada Milostivi prašta najveće grijehе. Bilo je simpatično vidjeti jednog mlađeg profesora na Dan Arefata kako veoma dugo stoji i uči dovu, držeći papir u ruci. Na pitanje ostalih hadžija zašto je toliko dugo učio dovu, on im je rekao da dolazi iz jedne srednje bosanske škole i da su ga svi učenici, profesori i službenici zamolili da ih spomene na Arefatu, pa im je predložio da mu napišu spisak, tako da je za svakog pojedinačno sa spiska molio Plemenitog Allaha da ga uputi, dadne mu zdravlje i svaki hajr. Budući da je spisak sadržavao na stotine i stotine imena, on je veoma dugo stajao na Arefatu i svakog poimenično spomenuo i za njega zamolio Allaha.

Otuda, od hadžije ne tražimo da nam šta kupi kod Kabe, jer ćemo ga tako opteretiti, već ga molimo da prouči dovu za nas; to je za njega lakše, a za nas daleko bolje i dragocjenije.

HADŽ SE OBAVLJA NA NAČIN KAKO GA JE VJEROVJESNIK, S.A.V.S., OBAVLJAO

24. „Ljudi, uzmite od mene obrede hadža, jer ne znam hoću li ga još neki put obaviti!“ (Muslim, Nesai i Ahmed)

Propisi hadža su poznati decidno i precizno. Na svakom hadžiji je zadatak da pokuša upoznati sve propise hadža onako kako je to činio Allahov Poslanik, s.a.v.s. Onaj koji ne zna sve propise, dužan je naučiti

ih ili konsultirati one koji ih dobro znaju, kako ne bi izvršio neki detalj drugačije nego je to radio Vjerovjesnik, s.a.v.s., jer je on naredio da se ovaj ibadet vrši shodno njegovoj praksi.

U organizaciji hadža iz BiH i Sandžaka postoji stručna vodička služba, koja se može konstantno konsultirati za ono što ne znamo, pa tako na kvalitetan način možemo obaviti hadž na temelju Poslanikovih, a.s., uputa.

Treba izbjegavati nestručne i neučene osobe, koje nam mogu samo otežati obavljanje hadžskih obreda. Tako je neke godine, jedna osoba, ne znajući precizno Poslanikove, a.s., postupke kod sa'ja između Saffe i Merve, umjesto sedam, vodeći jedan broj hadžija, napravio četrnaest krugova! Naime, jedan krug se računa kao sa'j između Saffe i Merve, a kretanje od Merve do Saffe se drugim krugom. Međutim, taj nedoučeni vodič je logički mislio da je odlazak sa Saffe do Merve i povratak sa Merve na Saffu, ustvari, jedan krug. Tako se logički i može shvatiti. Zato je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naglasio da obavljam hadž onako kako ga je on obavljao. Da su ga poslušali neke naše hadžije, ne bi popadali od umora, jer su umjesto sedam, bez potrebe obavili četrnaest krugova.

HADŹ JE OBAVEZAN JEDANPUT U ŹIVOTU

25. „Ljudi, Allah vam je propisao hadŹ, pa ga obavljajte!“ Na to je jedan ashab reagirao: „Da li svake godine, Allahov Poslaniće?“ On je Źutio, sve dok dotićni ashaba nije pitanje ponovio tri puta, a onda je odgovorio: „Da sam potvrdno odgovorio, to bi postala obaveza koju ne biste mogli izvrŹiti!“ Zatim je dodao: „Ostavite me kada sam ja vas ostavio!“¹⁷ Oni prije vas su, uistinu, propali zato Źto su puno pitali i Źto su se razilazili sa svojim poslanicima, pa kada vam neŹto naredim, uradite onoliko koliko moŹete, a kada vam neŹto zabranim, to ostavite!“ (Buhari, Muslim, Nesai, Ibn MadŹe, Ahmed, Bejheki i Darekutni)

26. „Allah vam je, doista, propisao hadŹ.“ El-Akre' b. Jabis, r.a., je upitao: „Je li svake godine, Allahov Poslaniće?“ Odgovorio je: „Da sam rekao da jeste, bilo bi obavezno. HadŹ je jedanput, a Źto bude viŹe od toga – dobrovoljno je.“ (Ebu Davud, Nesai, Ibn MadŹe, Ahmed, Hakim, Darekutni i Darimi, sahih)

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je, bez sumnje, poslije HidŹre u Medinu, samo jednom obavio hadŹ. To je poznati Oprosní hadŹ. Ne postoji dilema oko toga da je to bilo 10. godine po HidŹri.

Međutim, postoji dilema, kako navodi Ibn Kajjim, oko toga da li je Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavio hadŹ

---

¹⁷ Tj. ne pitajte me za ono Źto vam sam ne govorim. Naime, samim postavljanjem pitanja, nekada se rađa obaveza, koja ti ne bi bila propisana, da nije pitanje postavljeno i aktualizirano.

prije Hidžre. Džabir b. Abdullah, r.a., poznati ashab, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavio tri hadža i to: dva prije i jedan poslije Hidžre, zajedno sa umrom.¹⁸

Ono što je potpuno sigurno da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što je naređen hadž, odmah požurio da ga i obavi i to je njegov hadž nakon Hidžre. Na temelju toga, islamski učenjaci su saglasni da je obavljanje hadža farz prvom prilikom koja se čovjeku ukaže. Ovo je stav Ebu Hanife, odabrano mišljenje Ebu Jusufa, stav Imama Malika i to najrašireniji stav u njegovom mezhebu, kao i stav Imama Ahmeda, s čim se slaže i Mazini, učenjak iz šafijskog mezheba.¹⁹

LIJEPO JE SVAKIH PET GODINA OBAVITI HADŽ

27. „Uzvišeni Allah je rekao: 'Uistinu sam dao Svome robu zdravlje i dao mu opskrbu u životu, a već je prošlo pet godina, a on mi ne dolazi obučen u ihrame!'“ (Ibn Hibban, Bejheki, Ebu Ja'la, Ibn Adijj, Hatib el-Bagdadi i Taberani u *El-Mu'džemul-evsatu*, sahih)

Poznato je da je osoba dužna obaviti hadž jedanput u životu. Međutim, nema ni jednog muslimana i muslimanke koji odu na ta mjesta i osjete ljepotu Allahove blizine i posebnu atmosferu kojom zrače ta sveta mjesta, a da ne poželi što prije to ponovo

¹⁸ Ovaj hadis bilježe Tirmizi, Ibn Madže i Darekutni. Imam Tirmizi ga ocjenjuje garib predanjem.

¹⁹ Uporedi: Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/555.

doživjeti i osjetiti slast hadŹskih ljepota. Otuda se, u ovom hadisi-kudsijju Allah pita: zar postoji neki vjernik i vjernica koji ne Źele ponovo doći i osjetiti slast i tu atmosferu koja se nigdje na drugoj lokaciji u svijetu ne moŹe osjetiti niti doživjeti.

I, stvarno, ljudi svakog ljeta idu na godišnje odmore, na duga putovanja, boraveći na morima, jezerima, planinama i drugim Allahovim ljepotama, a zar nije poŹeljnije otići na sveta mjesta i zahvaliti Onome Koji nam je sve te ljepote podario, i oćistiti svoje grijehe, koji su se vremenom nataloŹili? Dakle, nije nam obaveza više puta obavljati hadŹ, ali ako, bar, nemamo Źelju još nekada otići i to ne pokušati realizirati, jasno govori da hadŹ ni prvi put nismo osjetili, niti shvatili i doživjeli. Ako ne Źelimo otići do Kabe, koja je kuća Gospodara svjetova, onda je to, naprosto, znak da ništa posebno i ne osjećamo prema Vlasniku te kuće. Zamislite da je mladiću koji kaŹe da je zaljubljen u neku djevojku svejedno da li dolazi ili prolazi pored kuće svoje voljene ili ne? Priznat ćete, njemu je izuzetno bitno, ćak svaki put zadrhti i bude ushićen kada prođe pored njene kuće ili kada dodirne nešto od njenih stvari, iako ona nije tu prisutna. Pa zar moŹe vjernik reći da voli Allaha, a ne teŹi Njegovoj kući i ne osjeć a Źelju ni potrebu da dodirne Njegovu Kuću i HadŹerul-esved, koji je iz DŹenneta i koji diše, odiše i miriše dŹennetskim mirisima!?

Da se ne bismo pogrešno razumjeli, treba obavezno kazati da se obavljanje hadŹa više puta podrazumijeva samo ako je ćovjek zdrav i ima opskrbu, ali nema

drugih prioritenijih stvari u društvu koje bi zahtijevale da se materijalno angažira na tome i da ta sredstva usmjeri ka tom cilju. O tome čuveni autoritet, dr. Jusuf el-Karadavi, decidno upozorava neke pobožne muslimane koji obavljaju hadž po deset, dvadeset, pa čak i četrdeset puta, a zapostavljaju gladne u Somaliji, izložene genocidu i fizičkom istrebljenju, kao što su muslimani u Bosni i Hercegovini, Palestini i Kašmiru i one koji su izloženi raznim metodama pokrštavanja, a da nemaju ni škola ni džamija da se odupru takvoj vrsti udaljavanja od svoje vjere i korijena. On, naime, tvrdi da čovjek vršeći hadž više puta, ustvari, obavlja nafilu, a zapostavlja nahraniti gladnoga, pomoći siromašnoga, spasiti ugroženoga, što je očiti farz.²⁰ U tom pogledu, svaki vjernik treba dobro razmisliti o prioritetima u svojoj zajednici. Međutim, svaka vrsta njegovog požrtvovanja na planu pomaganja ugroženih i preferiranje prioritetnijih stvari u datom momentu, ne sprječava bilo kog vjernika da silno želi ponovni susret sa Allahovom Kućom i boravak na svetim mjestima.

---

²⁰ Pogledaj divnu elaboraciju: dr. Jusuf el-Karadavi, *Razumijevanje prioriteta*, str. 121-122.

HADŽ DJETETA

28. Jedna žena je, u prisustvu Poslanika, s.a.v.s., podigla dijete i upitala: „Da li se za njega broji hadž?“ On je odgovorio: „Da, a tebi pripada nagrada.“²¹ (Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ibn Madže, Bejheki, Malik, Šafija, Tahavi i Ibn Džarud)

29. „Kada dijete obavi hadž ima za to nagradu dok ne postane punoljetno, a kada postane punoljetan, ponovo će obaviti hadž.“ (Hakim, Ibn Huzejme i Dija, sahih)

Hadž malodobnog djeteta je ispravan, ali se računa dobrovoljnim hadžom i njime se ne neutralizira obaveza farz-hadža, kojim je maloljetno dijete zaduženo nakon punoljetnosti.

Roditelj ili staratelj neće obavljati one obrede koje dijete samo može obaviti. Tako, npr., dijete će klanjati dva rekata nakon tavafa, a ni u kom slučaju to neće za njega obaviti roditelj ili staratelj. Ako može obaviti tavaf, dijete će to učiniti, a ako je isuviše malo, onda će to učiniti njegov roditelj ili staratelj. Isti je slučaj sa sa'jom, bacanjem kamenčića i stajanjem na Arefatu.

Roditelj ili staratelj će paziti da dijete prilikom hadža da ne napravi neki prijestup. Međutim, ako

---

²¹ Na temelju ovog hadisa Malik, Šafija i Ahmed i drugi zaključuju da hadž maloljetne osobe vrijedi i da će ona za taj hadž biti nagrađena, ali joj on ne može zamijeniti obavezni hadž. Takva osoba treba, kada postane punoljetna, ponovo obaviti hadž. Međutim, Ebu Hanife smatra da hadž maloljetne osobe ne vrijedi.

dijete načini neki od tih prijestupa ili izostavi neki od hadžskih vadžiba ili ruknova, ono se nije dužno iskupljivati. Dijete ne plaća iskup niti propušteni obred nadoknađuje, zato što ono tim obredima nije ni zaduženo.²² Uglavnom, roditelj ima nagradu za hadž malodobne osobe, a malodobna osoba će obaviti ponovo hadž, kojim će, nakon ulaska u punoljetstvo, postati obavezan.

HADŽ BOLESNOG

30. Duba'a bint Zubejr, r.a., se obratila Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., riječima: „Želim obaviti hadž, a bolesna sam.“ On joj je savjetovao: “Kreni ti na hadž i uvjetuj (pri nijetu): ‘Oslobodit ću se ihrama tamo gdje me Ti zaustaviš!’” (Buhari, Muslim i Nesai)

31. Ummu Seleme, r.a., je upitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o svome hadžu, konstatirajući: „Bolesna sam, Allahov Poslaniče!“ On joj je savjetovao: „Obavi tavaf jašući iza ljudi!“ (Buhari, Muslim, Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže i Malik)

Bolesna osoba nije oslobođena hadžskih obreda. Obavit će ono što može, a ono što ne može preuzet će drugi. Tako u ovom prvom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređuje Dubai, r.a., da krene na hadž i da u nijetu za hadž kaže: „Oslobodit ću se ihrama tamo gdje me Ti zaustaviš!“, tj. prekinut ću s hadžom samo kada me Ti zaustaviš bolešću ili nesnosnim umorom.

---

²² Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/594-595.

OSOBA KOJA SE RAZBOLI HADŹ ĆE OBAVITI DRUGOM PRILIKOM

32. „Ko se povrijedi ili razboli, nakon što je obukao ihrame za hadŹ, dozvoljeno mu je skinuti ih, vratiti se kući, a hadŹ obaviti drugi put.“ (Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn MadŹe, Ahmed i Hakim, sahih)

Ovo se odnosi na osobu koja je toliko povrijeđena ili bolesna da, uistinu, nema nikakve šanse obaviti hadŹ, makar i uz pomoć drugih. Ako se to dogodi, ona će prekinuti hadŹske obrede i vratiti se kući, a hadŹ obaviti kada bude u prilici.

DŹIHAD ŹENA JE HADŹ

33. „DŹihad Źena je hadŹ!“ (Buhari)

34. „Divan li je dŹihad – hadŹ!“ (Buhari)

35. Aiša, r.a., je upitala: „Allahov Poslaniće, mi smatramo dŹihad najvrjednijim djelom, pa zašto se ne idemo boriti na Allahovom putu?“ „Ne!“ – odgovori Poslanik, s.a.v.s. „Najbolji dŹihad za vas je bez griješenja obavljen i kod Allaha primljen hadŹ!“ (Buhari, Nesai, Ahmed i Ibn Huzejme)

36. Aiša, r.a., je upitala: „Allahov Poslaniće, je li Źenama obavezan dŹihad?“ Odgovorio je: „Da. Njima je obavezan dŹihad u kome nema borbe, a to su hadŹ i umra.“ (Ibn MadŹe, Ahmed, Bejheki, Darekutni i Ibn Huzejme, sahih)

37. „Hoćete li da vas uputim na džihad koji nema bodlje? To je hadž!“ (Taberani u *El-Mu'džemul-kebiru* i u *El-Mudžemul-evsatu*, sahih)

Ovim hadisima Allahov Poslanik, s.a.v.s., još više potcrtava važnost i značaj hadža upoređujući ga sa džihadom. Hadž je, uistinu, veliki napor i nema ni jednog hadžije da ga može bez umora, napora i požrtvovanja obaviti. Pa, budući da je žena slabije fizičke konstrukcije od čovjeka, a hadž sadrži u sebi veliku dozu znoja, muke i napora, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je preporučio hadž kao njihov najbolji vid džihada, upoređujući ga sa tim veličanstvenim propisom, dajući mu tako izuzetnu važnost i ukazujući mu poseban respekt.

DŽIHAD SLABOG I NEMOĆNOG JE HADŽ

38. „Hadž je džihad svakog slabog!“ (Nesai, Ibn Madže, Ahmed i Kudai, hasen)

39. Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: „Ja sam plašljiv i veoma slab.“ Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu je savjetovao: „Kreni u džihad u kome nema bodlji, a to je hadž!“ (Taberani, Bejheki i Darekutni, sahih)

Karakteristika Poslanikovog, s.a.v.s., pristupa ljudima je u tome što on nikada nikoga nije isključivao iz društva i društvenog angažmana. Svakome je davao ono što mu je pripadalo, olakšavao je slabima, a pojačavao određeni angažman onima koji su to mogli podnijeti i realizirati. Ova divna pedagoška mjera putem koje Vjerovjesnik,

s.a.v.s., daje važnost i slabom i plašljivom, vraća im nadu i povećava svijest o njihovoj ličnoj vrijednosti, kako ih ne bi, kritizirajući ih zbog nemogućnosti, bacio u očaj i apatiju.

HADŽ JE DŽIHAD SLABIH, STARIH I ŽENA

40. „Hadž i umra su džihad starog, slabog i žene!“
(Nesai, hasen)

Ovdje Poslanik, s.a.v.s., nabraja kategorije muslimana koji ne mogu dati svoj puni doprinos u džihadu, ali zato imaju mogućnosti obaviti hadž, pa im to preporučuje. Divnog li savjetnika i divnog Poslanika! Nikoga ne ostavlja beznačajnim i bezvrijednim. Svakome ukaže čast i povjerenje čuvajući mu ponos i dostojanstvo!

OBAVLJANJE HADŽA ZA DRUGOGA

41. Jedan čovjek je došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao mu: „Allahov Poslaniče, moj otac je star i nije u stanju obaviti ni hadž ni umru, jer se ne može držati na devi.“ Poslanik, s.a.v.s., mu odgovori: „Obavi ti hadž i umru za svog oca!“²³ (Tirmizi, Nesai, Ibn Madže i Ahmed, sahih)

42. Neki čovjek je upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: „Moj otac je primio islam u poodmaklim godinama i nije u stanju podnijeti putovanje, a hadž

---

²³ Iz ovoga jasno proizilazi da se može obaviti hadž, ali i umra, za staru, iznemoglu ili umrlu osobu.

nam je propisan... Hoću li, umjesto njega, obaviti hadž?“ „Jesi li ti njegov najstariji sin?“ – upita ga Vjerovjesnik, s.a.v.s. „Jesam.“ – odgovori on. „A, šta misliš o tome da je tvoj otac ostao dužan nekome, pa da si ti vratio taj dug, bi li se taj dug smatrao vraćenim?“ – upita ga Poslanik, s.a.v.s. „Da, svakako.“ – odgovori čovjek. „Onda obavi hadž umjesto njega!“ – reče mu Vjerovjesnik, s.a.v.s. (Nesai i Ahmed, hasen)

43. Neka žena je upitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s: „Moja mati je umrla, a nije obavila hadž. Mogu li ja za nju obaviti hadž?“ „Možeš, obavi za nju!“ – reče joj Poslanik, s.a.v.s. (Muslim i Tirmizi)

Ibadeti tjelesno-imovinske prirode, kao što je hadž, mogu se obaviti za drugu osobu samo onda kada ta osoba nije u stanju lično to učiniti. To se jasno nazire iz naprijed citiranih hadisa. Obaveza svake osobe zadužene hadžom, koja ga nije u mogućnosti obaviti, jeste da pošalje drugoga da ga za nju obavi, svejedno bilo to za njenog života ili nakon njene smrti.

Značajno bi bilo napomenuti da bedel može obaviti hadž za drugu osobu samo kada se ispune sljedeći uvjeti: smrt, bolest za koju nema nade u izliječenje, kao sljepilo ili velika starost, opasnost na putu i nepostojanje mahrema za ženu i to pod uvjetom da to potraje do smrti. Ako, pak, žena obezbijedi mahrema, onda ona mora obaviti hadž. Hadž se bilježi onome za koga je poslan bedel, ako je taj hadž farz, a ako je nafila, onda se hadž, po mišljenju većine uleme, bilježi

bedelu, a samo se sevap pripisuje onome ko je bedela angažirao.

Bedel mora biti sposoban obaviti hadž. Čak je dozvoljeno bedeluk obaviti i čovjeku koji nije za sebe obavio hadž, iako je preporuka islamskih pravnika da je najbolje za bedela uzeti punoljetnu osobu koja dobro poznaje hadžske propise i koja je za sebe već obavila hadž.²⁴ Treba još napomenuti da je dopušten bedeluk žene za muškarca i adolescenta za drugu osobu.

PRVO TREBA OBAVITI HADŽ ZA SEBE A ONDA ZA DRUGOGA

44. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je, čuvši nekog čovjeka kako nijeti hadž i izgovara telbiju za izvjesnog Šubrumea, upitao: „A jesi li obavio hadž za sebe?“ Odgovorio je: „Nisam.“ Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je posavjetovao: „Prvo obavi hadž za sebe, pa poslije za Šubrumea!“²⁵ (Ebu Davud, Ibn Madže, Ahmed, Ibn Hibban i Bejheki, sahih)

Ovaj hadis ne oponira stavu islamske uleme da čovjek koji nije obavio hadž, može obaviti hadž za drugoga. Međutim, daleko je bolje i umjesnije da čovjek prvo za sebe obavi hadž, pa tek onda za drugoga. Preče ga je za sebe obaviti, jer ako se desi da prije toga umre, obaveza hadža neće s njega spasti, iako je za drugog obavio hadž, jer obavljanje hadža za drugoga bedelu

²⁴ Opširnije o tome: Tuhmaz, *Hanefijski fikih*, 1/636-640.

²⁵ Ovaj hadis poručuje da prvo treba obaviti hadž za sebe, pa tek onda biti bedel za nekoga.

donosi samo sevape, ali ga ne oslobađa obaveze hadža. Otuda, Poslanik, s.a.v.s., preporučuje čovjeku spomenutom u prethodnom hadisu da prvo obavi hadž za sebe, pa tek onda za Šubrema.

SPUŠTANJE ALLAHOVE MILOSTI NA HADŽIJE

45. „Svaki dan Allah spusti na hadžije u Mesdžidul-haramu stotinu i dvadeset milosti: šezdeset za one koji tavaf čine, četrdeset za one koji klanjaju i dvadeset za one koji posmatraju!“ (Bejheki, hasen)

Allahova milost je, uistinu, ogromna. Ona je sveobuhvatna. Milostivi Gospodar sve nagrađuje, sve časti i svima hedije dijeli. Ko god dođe u blizinu Njegove Kuće, On ga neizmejrno daruje. Niko se neće vratiti nezadovoljan. Najviše profitiraju oni koji tavafe, jer je najvrjednije tavafiti oko Kabe, kada smo u njenoj blizini. Iza njih dolaze oni koji klanjaju. Čak ni oni koji ne tavafe, a i ne klanjaju, neće ostati razočarani i bez nagrada. Ako samo gledaju u Kabu, bit će natopljeni sa dvadeset od mogućih stotinu i dvadeset milosti koje Allah dijeli na one koji zijarete Njegovu Kuću.

HADŽ POVEĆAVA NAFAKU

46. „Hadžija nikada neće osiromašiti!“ (Bezzar i Taberani u *El-Mu'džemul-evsatu*, sahih)

Mnogi misle da će trošenjem na planu obavljanja hadža osiromašiti. Međutim, Uzvišeni, naprotiv, trošenjem za hadž povećava nafaku. Vjerovjesnik, s.a.v.s.,

to jasno konstatira i garantira da hadžija neće, zbog troškova hadža, osiromašiti.

Svi koji u to čvrsto i nepokolebljivo vjeruju i koji su, s takvom stabilnom vjerom, hadž obavili, jasno potvrđuju ovu Poslanikovu, s.a.v.s., konstataciju. Ko vjeruje da Allah daje nafaku, on, uisitinu, nikada neće osiromašiti, jer vjeruje u Bogatog i Svemoćnog, Koji ima, dijeli i daje. A ko, pak, vjeruje da je nafaka s onim što trenutno raspolaže i da će njeno dijeljenje rezultirati nestankom materijalnih sredstava, on ne vjeruje u Allahovu nafaku, koja raste i umnožava se njenim dijeljenjem.

Allahova podjela nije vezana za ljudsku podjelu i matematiku. U našoj podjeli i matematičkim računima kada imamo 1.000 eura i podijelimo 500 eura, nama će ostati samo 500 eura. Međutim, ako mi znamo klanjati namaz i podučimo drugoga klanjati namaz, pa ga on počne redovno klanjati, mi imamo nagradu njegovog namaza, a njemu se ništa ne umanjuje od nagrade, a to je nagrada od 10 do 700 sevapa. Po ovoj posebnoj matematici, dobitak se ne dijeli, nego se udvostručava. Isti je slučaj i sa trošenjem za odlazak na hadž i bilo kojim drugim vidom dijeljenja. To nije trošak, to je ulaganje, da bi dobio ono što nisi ni slutio. Zato Allah obećava iskrenim vjernicima, koji se Njega boje i na Njegovim granicama stoje, da će za uloženu iskrenost i pobožnost dobiti ono što nisu ni očekivali i matematičkim kombinacijama izračunali. Pogledajmo Allahov zakon koji ne trpi ljudske uske logičke premise i zaključke i dunjalučke niske dnevne šićare i interese:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ

Onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći, i opskrbiti će ga odakle se i ne nada! (Et-Talak, 2-3)

AREFAT

47. „Ovo je Arefat. To je mjesto na kome se stoji. Cijeli Arefat je mjesto na kome se stoji.“²⁶ (Tirmizi, Ahmed i Dija, sahih)

Čitav Arefat je prostor i lokacija na kome se može obaviti propisano stajanje (*el-vukuf*), izuzev doline Urene, koja se prostire zapadno od džamije Nemira. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zabranio da niko na Dan Arefata ne stoji na tom dijelu. Najbolje mjesto za stajanje tog dana je u blizini brda Džeberur-rahmeh.

NEMA HADŽA BEZ AREFATA

48. „Hadž je Arefat.“ (Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže, Ahmed, Hakim i Bejheki, sahih)

49. Neki ljudi iz Nedžda su došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i upitali: „Allahov Poslaniče, šta je to hadž?“ On je odgovorio: „Hadž je Arefat. Ko stigne otići na Arefat prije zore – taj je stigao obaviti hadž, a ko zakasni – nije mu grijeh.“ Zatim

²⁶ Ove riječi je Poslanik, s.a.v.s., izgovorio kada je došao na Arefat. Njima hoće kazati da je kompletan Arefat mjesto stajanja i boravka 9. dan zul-hidždžeta. Nije bitno na kom dijelu Arefata ćemo boraviti i stajati, bitno je da se tog dana nađemo na bilo kom njegovom dijelu.

je postavio glasnika iza sebe koji je sa njim isto oglašavao. (Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn MadŹe, Ahmed i Darimi, sahih)

Temeljni stub hadŹa je stajanje na Arefatu. HadŹ nije samo stajanje na Arefatu, jer on ima i drugih sastavnih dijelova, ali bez stajanja na Arefatu hadŹ ne bi bio ispravan. Otuda se, na Dan Arefata čak i bolesnici prevoze da tu provedu dan, jer ko ne prisustvuje stajanju na Arefatu, kao da i nije obavio hadŹ.

NAJBOLJA DOVA JE DOVA NADAN AREFATA

50. „Najbolja dova je dova na Dan Arefata.“
(Tirmizi i Malik, hasen)

Mnoge dove su vrijedne i mnogi termini kada se dove primaju su poznati. Međutim, najbolja dova i dova koja se posebno prima je dova na Dan stajanja na Arefatu za vrijeme hadŹa. Zato što je tada Źejtan najponiŹeniji, najmizerniji i najbjedniji. To je dan kada se, posebno u posljednjim sezonama hadŹa, sakupi i do pet miliona ljudi, sa istim nijetom i istim ciljem: radi spominjanja Allaha i obraćanja samo Njemu. Milioni ljudi sa istim nijetom i ciljem, na jednom mjestu, slave samo Jednog i Jedinog Allaha. To je najveći skup i najveličanstveniji hor na svijetu, koje nije sakupio nikakav dunjalučki interes, nego Źelja za Allahovim rahmetom i magfiretom.

U nekim predanjima se spominje da je Źejtan samo na Bedru bio poniŹeniji, kada je vidio kako DŹibril

postrojava meleke koji su se borili na strani ashaba, a protiv idolopoklonika. Nakon Bitke na Bedru, on je najponiženiji i najtužniji upravo na Dan Arefata, zato što tada Milostivi oprašta i one najveće grijeha. Ljudima će svi grijesi toga dana biti oprosteni, izuzev prokletom šejtanu, koji je izostavljen iz te dobitne kombinacije.

ALLAH NIGDJE NE OSLOBAĐA SVOJE ROBOVE OD VATRE KAO ŠTO TO ČINI NA DAN AREFATA

51. „Ni u jednom drugom danu Allah ne oslobodi Svoje robove od džehennemske vatre, kao što to čini na Dan Arefata!“ (Muslim, Nesai i Ibn Madže)

52. „Nema nijednog dana u kome Allah oslobodi više ljudi od Vatre nego na Dan Arefata. On se približi²⁷ i pred melekima se ponosi hadžijama koji su na Arefatu, pitajući: ‘Šta oni žele?’“ (Muslim, Nesai, Ibn Madže i Darekutni)

Upravo zbog ove činjenice koju navodi Allahov Poslanik, s.a.v.s., šejtan biva posebno ojađen, poražen i nesretan. Na Dan Arefata, u trenucima dok hadžije uzdignutih ruku ka nebesima i ushićenim srcima, očekujući da će im Allah oprostiti grijeha i osloboditi ih strašne kazne, šejtan biva izluđen zbog činjenice da

---

²⁷ O Allahovom približavanju kažemo isto što i za Njegovo spuštanje i druga svojstva: obaveza je vjerovati u to bez poređenja, negiranja ili iskrivljavanja značenja, kao što su u to vjerovali ispravni prethodnici, Allah njima bio zadovoljan.

on i njegovi asistenti među ljudima neće nikada biti oslobođeni džehennemskih strahota i grozota.

Kakva je samo čast za svakog hadžiju da se Allah – Gospodar i Vladar svega i na Zemlji i na nebesima – ponosi pred časnim melekima onim vjernicima koji su došli iz dalekih krajeva da traže oprost od Onoga Koji Jedini i prašta! Ovo razaranje Iblisa najbolje je ilustrirano u predanju koje Talha b. Ubejdullah, r.a., prenosi od Allahovog Miljenika, s.a.v.s., da je rekao: „Šejtan se ni u jednom danu ne osjeća tako sićušnim, bijednim, poniženim i ništavnim, kao na Dan Arefata, zbog toga što u njemu vidi spuštanje Allahove milosti i Njegovo praštanje velikih grijeha. Takvo poniženje doživio je još samo na Bedru kada je vidio Džibrila kako postrojava meleke za borbu!“²⁸

KO SE SAČUVA NA DAN AREFATA BIT ĆE MU OPROŠTENI GRIJESI

53. Neki mladić je jahao na Dan Arefata iza Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i tom prilikom je primjećivao žene i gledao u njih. Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: „Brate moj, ovo je dan u kome će biti oprošteni grijesi čovjeku koji sačuva svoj sluh, vid i jezik.“ (Ahmed, Bejheki, Ibn Huzejme, Taberani i Ibn Ebid-Dun'ja, sahih)

To je poseban dan i posebno mjesto. Zato se tu treba lijepo i posebno ponašati. Ako je čovjek ranije

---

²⁸ Hadis je mursel, a bilježe ga Malik i Bejheki.

i griješio, treba se maksimalno truditi da bar na tim mjestima ne griješi i tako priskrbi sebi posebne nagrade i počasti koje se obećavaju na tim izuzetnim mjestima, a jedno od njih je, svakako, Arefat.

Tako se skraćena i slična verzija ovog hadisa prenosi od Fadla b. Abbasa, r.a., u kojoj Poslanik, s.a.v.s., kaže: „Ko sačuva svoj jezik, sluh i vid na Dan Arefata, bit će mu oprošteni grijesi od Arefata do Arefata.“²⁹

POSEBNO OPRAŠTANJE GRIJEHA NA AREFATU

54. „U noći Arefata, Allah se spušta na zemaljsko nebo i govori, ponoseći se vama³⁰ pred Svojim melelima: ‘Došli su Mi Moji robovi, prašnjavi i raščupani iz dalekih krajeva, očekujući Moj Džennet!’, a onda se obraća hadžijama: ‘Kada bi imali grijeha koliko ima zrna pijeska, kapi kiše ili morske pjene – sve bih vam ih oprostio! Idite, robovi Moji, sve vam je oprošteno, kao i onima za koje ste molili!’“ (Ibn Hibban, Bezzar i Taberani u *El-Mu'džemul-kebiru*, sahih)

Kada ne bismo znali ni za jedan drugi, osim ovog hadisa, dovoljno bi bilo da pokrene čak i onoga koji nije ni razmišljao o obavljanju hadža. Koja čast za mi-zernog Allahovog roba stvorenog od prašine i njenih

²⁹ Hadis bilježe Bejheki i Ebuš-Šejh u *Es-Sevabu*. (Pogledaj: El-Munziri, *Et-Tergibu vet-terhibu – Poticaji i upozorenja*, str. 240-241, hadis br. 383.)

³⁰ Tj. hadžijama koji su došli obaviti hadžske obrede.

elemenata da se Allah, Koji svim vlada i upravlja, ponosi, i to pred bezgrješnim melekima, hvaleći hadžije koji su došli iz dalekih krajeva očekujući Njegov Džennet! Kakva radost i ushićenje treba obuzeti hadžije nakon činjenice da će im njihov Gospodar sve grijeha, koliko god ih bilo i kakvi god bili, oprostiti! Ne samo njima nego i onima za koje su hadžije molile. Hadžije obično upućuju dove za svoje porodice, prijatelje i poznanike.

Ova činjenica nas podstiče da budemo dobri sa hadžijama, da razvijamo međusobnu ljubav i lijepu komunikaciju sa njima, kako bi nas se sjetili na Arefatu i molili Plemenitog za nas, naše zdravlje i sve što nam je potrebno. Ovo, također, doprinosi jačanju međubratske saradnje koju islam inicira i njegovanju jakih rodbinskih, prijateljskih, međukomšijskih i društvenih odnosa. Pa zar, nakon ovih Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., riječi, neko od muslimana može ostati ravnodušan i ne poželjeti istoga momenta naći se na Arefatu, zajedno sa milionskim skupom i postati predmet Allahove posebne pažnje i oprosta!?

PUTOVANJE ŽENE NA HADŽ S MAHREMOM

55. Ibn Abbas, r.a., prenosi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kada je na hutbi rekao: „Neka se nikako ne osamljuje muškarac sa tuđom ženom bez njenog mahrema. Neka žena ne putuje bez mahrema.“ Tada je neki čovjek ustao i rekao: „Allahov Poslaniče, moja žena je otišla na hadž, a ja sam se prijavio za

tu i tu borbu.“ Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: „Idi i obavi hadž sa svojom ženom.“ (Muslim i Ahmed)

56. „Nije dozvoljeno ženi, koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan, ići na putovanje koje traje tri i više dana bez svog oca, sina, muža, brata ili nekog drugog mahrema.“ (Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed)

57. „Nije dozvoljeno ženi, koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan, krenuti na putovanje dugo jedan dan, bez mahrema.“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed)

Mahrem je svaki pametan i punoljetan muškarac koji je u rodbinskim odnosima sa ženom da ne postoji mogućnost da je nikada u životu može oženiti. Žena može putovati na hadž u pratnji muža ili mahrema. Muž nema pravo zabraniti supruzi obavljanje hadža, ako ona obezbijedi mahrema s kojim će putovati, zato što je hadž farz, a obavljanje farza je preče od prava muža. Međutim, ako bi htjela obaviti nafilu-hadž, onda muž ima pravo zabraniti joj.

Imam Šafija smatra da je ženi dopušteno krenuti na hadž bez muža ili mahrema, ukoliko putuje sa skupinom povjerljivih žena, jer je ona u njihovom društvu sigurna.³¹ Neki savremeni islamski pravници, također, drže da danas žena može putovati na hadž bez muža i mahrema, ako je u društvu povjerljivih žena, kao što se danas organizira iz BiH, u organizaciji Rijasetu IZ ili nekih drugih agencija, prilikom čega se štiti moralni

³¹ O ovim detaljima pogledaj: Tuhmaz, *Hanefijski fikih*, 1/562-563.

i svaki drugi dignitet Źene. Putovanje s mahremom je mehanizam zaštite Źene od bilo kakvih iskuŹenja, pa kada se ta iskuŹenja i moguće loŹe posljedice otklone, onda se i ta zabrana moŹe ukloniti.

MIKATI ZA HADŹ

58. „Mikat Medinelija je Zul-Hulejfa, a drugim putem je DŹuhfa. Mikat Iraĥana je Zati 'Irk. Mikat NedŹdijama je Karn. A mikat Jemenlija je od Jelemlema.“ (Muslim i Ibn MadŹe)

59. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je Medinelijama za mikat odredio Zul-Hulejfu, Źamlijama DŹuhfu, NedŹdelijama Karnel-Menazil, Jemenlijama Jelemlem. Potom je rekao: „Oni su mikati za njih i za one koji prođu preko njih, a koji nisu iz tih mjesta, ako Źele obaviti hadŹ i umru. Ko bude unutar ovih mikata, njegov mikat je njegova kuća kao i oni-ma koji su joŹ bliŹe, a Mekkelijama je mikat sama Mekka.“ (Muslim)

Mikat je granica koju bilo kojim povodom, bez ihrama za hadŹ ili umru, osoba koja Źeli ući u Mekku ne smije preći. Tih mikata ima pet. Dakle, pet je mjesta koja leŹe na pet puteva kojim se sa raznih strana ulazi u Mekku. Za one koji ulaze od pravca Medine, mikat je Zul-Hulejfa; to je najudaljeniji mikat od Mekke (188 milja); iz pravca Sirije i Egipta je DŹuhfe (82 milje); iz pravca Iraka i Irana je Zatu Irek; iz pravca NedŹda je Karnu-Menazil, najbliŹi mikat Mekki iz

pravca Jemena je Jelemlem, brdo u području Tihamé, udaljeno 30 milja od Mekke.

U ovom drugom hadisu jasan je dokaz da je umranski mikat Mekkelijama sama Mekka, a ne Ten'im. Ten'im je bio mikat samo za Aišu, r.a.

ODAKLE ĆE BITI MIKAT ISAU, A.S.

60. „Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, sin Merjemin će ući u obrede hadža ili umre, ili i jednog i drugog, sa Fedždža Revhaa.“ (Muslim i Ahmed)

To je mjesto između Mekke i Medine. Tim krajevima je Poslanik, a.s., išao na Bedr i u Mekku kada je krenuo da je osvoji za vrijeme Oprosnog hadža. Ovdje se misli na hadž ili umru koju će Isa, a.s., učiniti, kao i svi ostali pripadnici Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta, kada se pojavi u ahiri-zemanu, kako je nagoviješteno u autentičnim islamskim izvorima. Dakle, Isa, a.s, neće doći sa novom objavom niti novim šerijatom. Doći će pred Kijametski dan i bit će sljedbenik Muahmmedovog, a.s., sunneta i jedan od primpadnika njegovog ummeta. Bit će zadužen svim propisima kao i mi, tako da će obaviti hadž i umru na način kako ju je obavljao Muhammed, s.a.v.s. Njegov mikat, tj. mjesto gdje će obući ihrame i zvanično stupiti u izvršavanje hadžskih obreda, bit će u Fedždžu Revhau, lokaciji između Mekke i Medine.

KAKO ŽENA S MENSTRUACIJOM OBAVLJA HADŽ

61. Aiša, r.a., kaže: „Došla sam u Mekku i pošto sam imala menstruaciju, nisam činila tavaf, a ni sa'j. Nakon toga sam se potužila Vjerovjesniku, s.a.v.s., koji mi je rekao: 'Radi onako kako radi svaki hadžijski, izuzev tavafa oko Kabe, dok ne budeš čista!'“ (Buhari)

Ovim hadisom Allahov Poslanik, s.a.v.s., jasno manifestira olakšicu koju islam stalno pokazuje sljedbenicima islama. Gdje god može, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je olakšavao vjernicima, a i on sam je između dvije stvari birao onu lakšu. Kakvo bi opterećenje bilo za ženu da dođe na hadž, dobije mjesečni ciklus, ne mogne ga obaviti i vrati se s tako napornog puta, bez hadža i njegovih dobiti! Poslanik, s.a.v.s., je sve to regulirao, tako da će žena samo trenutno odgoditi tavaf oko Kabe, s obzirom da je on kao namaz, ali će obavljati sve ostalo, a tavaf će obaviti naknadno, čim joj ciklus završi. Na taj način, žena ništa ne gubi i zahvaljujući tim olakšicama, ima istu mogućnost zarade hadžskih vrijednosti kao i muškarac. U tome se, pored ostalog, očituje ljepota, dobrota i pravednost islama.

TELBIJA

62. Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi ušao u hadžske obrede kod džamije Zul-Hulejfe i rekao: „Lebbejkellahumme lebbejk, lebbejke la šerile leke lebbejk, innel-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk, la šerike lek./Odazivam Ti se, Allahu, odazivam. Ti nemaš sudruga, odazivam Ti se. Zaista samo Tebi pripadaju zahvala, blagodat i vlast, i Ti nemaš sudruga.“ Ibn Omer bi govorio: „Ovo je bila telbija Allahovog Poslanika, s.a.v.s.“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže i Ahmed)

63. Allahov Poslanik, s.a.v.s., za vrijeme hadža ili umre, je izgovarao telbiju: „Lebbejkellahumme lebbejk. Lebbejke la šerike leke lebbejk. Innel-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk. La šerike lek!/Odazivam Ti se, Allahu moj, odazivam! Odazivam Ti se, Koji nemaš sudruga! Odazivam Ti se! Tebi pripada svaka hvala, blagodati i vlast! Ti nemaš sudruga!“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže, Ahmed, Taberani i Ebu Ja'la)

Telbija je odaziv Allahovom pozivu da se posjeti Njegova kuća – Kaba. U ovim hadisima naznačen je tekst telbije koju je učio Allahov Poslanik, s.a.v.s., i ostavio nama u emanet da je i mi učimo. Telbiju treba učiti što češće i što više i to: poslije svih namaza, farzova ili dobrovoljnih, pri promjeni položaja, sjedanju, ustajanju, kretanju i zastajanju, a to može činiti i osoba koja je u stanju mjesečnog ciklusa ili u postporođajnom

periodu. Lijepo je proučiti telbiju tri puta, bez prekidanja nekim govorom.

TELBIJA ZA HADŹ I UMRU

64. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, počinjući obrede umre i hadŹa, donio telbiju zajedno za hadŹ i umru, i rekao: „Lebbejke umreten ve hadŹdŹen, lebbejke umreten ve hadŹdŹen./Odazivam Ti se umrom i hadŹom, odazivam Ti se umrom i hadŹom!“ (Muslim)

Dakle, jedna telbija se izgovara i za hadŹ i za umru. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je tako radio pa ćemo i mi tako praktistirati.

TELBIJU TREBA GLASNO IZGOVARATI

65. „Došao mi je DŹibril i kazao: 'Naredi ashabima neka podignu svoje glasove prilikom izgovaranja telbije, jer je ona jedan od simbola hadŹa!'“ (Ebu Davud, Nesai, Tirmizi, Ibn MadŹe, Ahmed, Hakim, Bejheki, Ibn Huzejme i Ibn Hibban, sahih)

66. Muhammed, s.a.v.s., je upitan: „Koji hadŹ je najvrjedniji?“ Odgovorio je: „U kome se telbija uči naglas i u kome se zakolje kurban!“ (Tirmizi, Ibn MadŹe, Ibn Huzejme, Bezzar i Hakim, sahih)

Preporučljivo je telbiju izgovarati glasno. Ibn Ebu Šejbe je prenio od Mutalliba b. Abdullaha sljedeću izjavu: „Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., su naglas

izgovarali telbiju, tako da su im se glasovi razlijevali naokolo.“³²

Otuda Ebu Hanife, Šafija i drugi smatraju učenje telbije naglas preporučljivim činom, dok Imam Malik smatra da se telbija uči naglas samo u prostoru harema Kabe i u džamiji na Mini.

Žene će telbiju izgovarati šapatom, koliko da čujem same sebe. Ova dva hadisa eksplicite govore o vrijednosti učenja telbije naglas. Pored učenja telbije, u prvom hadisu ističe se i klanje kurbana. Ukoliko se to dvoje ispoštuje, hadž posebno dobija na snazi i kvalitetu.

SVE NA ZEMLJI, UZ HADŽIJU, IZGOVARA TELBIJU

67. Kada hadžija izgovori telbiju, sa njim sve na njegovoj i desnoj i lijevoj strani – i kamen, i stablo, i pijesak, pa čak i zemlja – izgovore telbiju!“ (Tirmizi, Ibn Madže, Ibn Huzejme, Bejheki i Hakim, sahih)

Telbiju, kao odziv Allahovom pozivu, prakticira sve na Zemlji: i kamenje, i stabla, i pijesak, i zemlja, a bivaju pokrenuti čovjekovim učenjem telbije. Naprosto, sve što je na Zemlji veliča Allaha i odaziva se Njegovom pozivu. Kakva počast za hadžiju da je on, učenjem telbije, inicirao i uključio sve na Zemlji da se priklone tom fascinantnom horu, divnoj skladbi i izvanrednoj melodiji, koja se razliježe svetom mekkanskom dolinom! Ova kosmička filharmonija, bez ijednog muzičkog

³² *Sahihul-Buhari, Poglavlje o hadžu, 1/1066.*

instrumenta, pravi očaravajuće melodije, u kojima se tijelo smiruje, srce treperi, a duša uživa, hrani se i jača. Upravo slušajući ovaj najveći svjetski hor, sa tekstom telbije, koja sadrži najveću svjetsku istinu, duša dobija svoju posebnu hranu i neophodne vitamine, koji je uzdižu, u posebnom zanosu i ekstazi, do najvećih nebeskih visina, gdje i jeste njena kuća i domovina.

KADA SE PRESTAJE SA UČENJEM TELBIJE

68. Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije prestajao sa učenjem telbije dok nije počeo bacati kamenčiće na Akabi. (Buhari)

Hadžija će, prema mišljenju velikog broja islamskih učenjaka, među kojima se ističu Omer b. el-Hattab, Ibn Abbas, Ibn Mes'ud, Ebu Hanife, Šafija, Ahmed i Sufjan es-Sevri, neprestano izgovarati telbiju, sve dok na Akkabi ne baci kamenčiće. Ebu Hanife i Šafija smatraju da će hadžija prestati učiti telbiju čim baci prvi kamenčić na Akkabi, dok Ahmed b. Hanbel smatra da on ne prestaje učiti telbiju sve dok ne baci sve potrebne kamenčiće na Akabi.

ŠTA JE DOZVOLJENO NAKON BACANJA KAMENČIĆA

69. „Kada neko od vas baci kamenčić na Akabi, sve mu – izuzev intimnog odnosa – postaje dozvoljeno.“ (Ebu Davud, sahih)

Bacanjem kamenčića, hadžiji se dozvoljava sve što mu je ranije bilo zabranjeno. Izuzetak je prilazak svojoj supruzi i intimni odnos ili predigra koja tome vodi, što mu biva dozvoljeno tek nakon obavljenog tavafuz-zijareta. Nakon bacanja kamenčića prvog dana Kurban-bajrama, klanja kurbana i brijanja glave, odlazi se u Mekku radi obavljanja tavafuz-zijareta. Najbolje vrijeme za njegovo izvršavanje je prvi dan Bajrama.

NAMIRISAVANJE PRIJE OBLAČENJA IHRAMA

70. Aiša, r.a., kaže: „Namirisala sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., radi njegovog stupanja u ihram i radi izlaska iz ihrama, i to prije nego je izvršio tavaf oko Kabe.“ (Buhari)

Na temelju ovog i nekih drugih hadisa zaključuje se da je dozvoljeno namirisati se, ogledati se i koristiti lijekove. Navodi se predanje Abdullaha b. Abbasa, r.a., u kome konstatira da muhrim, ako povrijedi nogu ili ruku, može je sasvim slobodno namazati uljem, maslom ili nekim lijekom.

Imam Ebu Hanife, Ebu Jusuf i Zufer smatraju da hadŹiji nije zabranjeno da, prije stupanja u ihram, moŹe koristiti mirise i kozmetiĸka sredstva, bez obzira da li ċe to ostati na njemu i poslije skidanja ihrama ili ne. Ovo mišljenje podupiru i Aiša, r.a., Ibn Abbas, r.a., Ebu Seid el-Hudri, r.a., Šafija, Ahmed i mnogi drugi.

Nasuprot njima, jedan broj uċenjaka smatra da hadŹiji nije dozvoljen miris ili neka kozmetiĸka sredstva ċiji ċe se miris osjeċati i nakon skidanja ihrama, a budući da je već stupio u ihram, strogo mu se zabranjuje mirisanje u toku hadŹskih obreda, sve dok se ne izvrši oprosni tavaf oko Kabe. Ovaj stav zastupaju Omer, Abdullah ibn Omer, Osman, Ibn Sirin, Hasan el-Basri i neki drugi. Međutim, upotrebu mirisa u kome ima šafrana i njemu sliĸnih supstanci ne dozvoljavaju, pored ranije navedenih, još Ebu Hanife i Malik.

BRIJANJE ILI SKRAĆIVANJE KOSE NAKON ZAVRŠETKA HADŹSKIH OBREDA

71. „Allah se smilovao onima koji su obrijali glave!“ Ovo je rekao tri puta, a onda je dodao: „Allah se smilovao i onima koji su skratili kosu!“ (Buhari i Muslim)

Ovdje se misli na brijanje glave prilikom izvršavanja hadŹskih obreda. Naime, kada se bace kamenċići i zakolje kurban, brije se glava. To je bolje, što se vidi iz Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., rijeċi u kojima je molio za one koji briju glave tri puta, da bi tek ċetvrti put zamolio

Allaha za one koji skraćuju kosu. U svakom slučaju, dopušteno je i skraćivanje kose, umjesto brijanja glave.

ŽENE SAMO SKRAĆUJU KOSU

72. „Ženama nije propisano brijanje, one će samo skratiti kosu.“ (Ebu Davud, sahih)

Ovim hadisom se jasno definira postupak žena u pogledu skraćivanja kose. Muškarcima je preporučeno brijanje glave, a ženama samo skraćivanje kose.

DOPUŠTENOST BRIJANJA PRIJE BACANJA KAMENČIĆA

73. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je upitan za onoga koji se obrijao prije nego je bacio kamenčiće i zaklao kurban, pa je rekao: „Nema grijeha! Nema grijeha!“ (Buhari i Tirmizi).

Prema jednoglasnom mišljenju islamskih učenjaka, prvog dana Kurban-bajrama obavljaju se četiri hadžska obreda: bacaju se kamenčići na Akabi, potom se zakolje kurban, zatim se obrije glava ili skрати kosa i obavi se tavaful-ifada.

Ukoliko se neko ne bi držao ovog redoslijeda, nego bi, npr., obrijao glavu ili skratio kosu prije nego bi zaklao kurban, ili zaklao kurban prije nego bi bacio kamenčiće, to ne bi smetalo, prema većini uleme, i ne bi zbog toga morao klati kazneni kurban, jer je slijeđenje ovog redoslijeda sunnet. Neki, pak, ovaj

redoslijed smatraju obaveznim. Onaj ko ne respektira ovakav redoslijed dužan je zaklati kazneni kurban. Ovo mišljenje zastupaju Ebu Hanife i Malik.

OSLOBOĐANJE OD IHRAMA

74. „Oslobodite se ihrama nakon što tavafite oko Kabe i učinite sa’j između Saffe i Merve, skratite kose i ostanite bez ihrama sve do Dana tervije. Kada dođe Dan tervije, nastavit ćete obrede hadža, a ono što ste učinili prije toga dana neka bude hadž mu’a.“ (Muslim)

Za ovu vrstu hadža – tzv. *hadž temettu* – hadžije učine umru u mjesecima hadždža. Zatim i hadž u istoj godini, tako što obuku ihrame na mikatu, s nijetom umre i kažu u telbiji: “Lebbejke bi umra/Odazivam Ti se umrom.“ To podrazumijeva da hadžija ostane muhrim sve dok ne stigne u Mekku. Zatim učini tavaf, sa’j i obrije ili ošiša kosu. Nakon toga prestaje biti muhrim i biva mu dozvoljeno sve što mu je bilo zabranjeno u ihramima, od odjeće i drugih stvari. A kada dođe Dan tervije ponovo oblači ihrame i nastavlja obrede hadža.

Pod *temettu’u hadžom* u ovom hadisu misli se na spajanje umre sa hadžaom s tim što se kurban dovede izvan mikata. A pod *temettuom* se misli na obavljanje umre do hadža. Što se tiče spajanja hadža i umre (kirana) i ifrada, ne postoji kurban koji hadžija nije doveo izvan mikata. Poslaniik, a.s., je to zabranio ashabima na Oprosnom hadžu i naredio im da promijene nijet.

DANI BORAVKA NA MINI SU DANI JELA I PIĆA

75. „Dani boravka na Mini su dani jela i pića.“
(Ibn Madže, Ahmed i Tahavi, sahih)

Kada hadžija obavi tavafuz-zijare, vraća se na Minu, gdje noćiva u danima tešrika, a to su deseti, jedanaesti i dvanaesti dan zul-hidždžeta, poznati kao dani bacanja kamenčića. Taj boravak na Mini je sunnet, po hanefijskom mezhebu, a farz po mišljenju ostalih učenjaka. Budući da su kurban zaklani, to su, ujedno, dani jela i pića i lagahne pripreme za povratak kućama.

DANI KURBAN-BAJRAMA SU DANI JELA, PIĆA I ZIKRA

76. „Dani tešrika su dani jela, pića i spominjanja Uzvišenog Allaha.“ (Muslim i Ahmed)

Dani tešrika su deseti, jedanaesti i dvanaesti dan zul-hidždžeta, u kojima se jede i pije, jer su kurban zaklani, a i Bajram nastupio, pa je to vrijeme u kom nema bilo koje vrste posta. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je naglasio da su to dani jela i pića. To su, također, i dani zikrullahi (zahvale Milostivom Allahu), što nam je omogućio da sve ovo izvršimo i približimo se Bajramu, pa se, pored ostalog, uče tekbiri, poznati kao tekbiri-tešrik, koji glase: Allahu ekber, Allahu ekber, La ilahe illallahu vallahu ekber, Allahu ekber ve lillahil-hamd.

OPROŠTAJNI TAVAF

77. „Kada neko od vas obavlja hadž, neka mu posljednje što će uraditi u Mekki bude – tavaf oko Kabe.“ (Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ahmed i Dija, sahih)

78. „Neka niko ne ide dok mu posljednji obred ne bude tavaf oko Kabe.“ (Muslim, Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed)

Kada hadžija napušta Mekku, treba doći do Kabe i obaviti oprosni tavaf – *Tavaful-veda*. Dakle, posljednji obred treba da bude kod Kabe.

Obavljanje ovog tavafa je vadžib svima koji ne žive u Mekki. Kada obave ovaj oproštajni tavaf, hadžija će klanjati dva rekata namaza, napit će se Zemzem-vode, prići Kabi i kod nje proučiti dovu, a posebno kod vrata Kabe. Ako je u mogućnosti, dodirnut će i poljubiti Hadžerul-esved i, nakon toga, udaljiti se od Kabe, sa stalnim okretanjem, zbog tuge i žalosti što je napušta.

UMRA JE SASTAVNI DIO HADŽA

79. „Umra je sastavni dio hadža do Sudnjega dana.“ (Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ahmed, Bejheki i Darimi)

Umra u osnovi znači posjetu Kabi uz ostvarivanje određenih uvjeta. Obaviti je jednom u životu je pritvrđeni sunnet. Mustehab je često obavljati umru, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: „Allah briše

grijehe od umre do umre, a za ispravan hadž nema druge nagrade osim Dženneta.“³³

Umra se može obaviti tokom cijele godine, izuzev na Dan Arefata i četiri dana poslije Arefata tj. za vrijeme Kurbankskog bajrama, kada je predviđeno obavljanje hadža. Obavljati umru u tim danima, prema hanefijskom mezhebu, je mekruhi-tahrimen.³⁴

Umru je najbolje obaviti u ramazanu, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., decidno rekao: „Umra u ramazanu je ravna hadžu ili hadžu sa mnoom.“³⁵ Od umre koja se obavlja u sezoni hadža zavisi vrsta hadža. Ako hadžija u sezoni hadža zanijeti samo hadž, onda će se on zvati *mufrid*. Međutim, ako zanijeti da će prvo obaviti umru, pa iza nje hadž, on se naziva *mutemetti*, jer nakon obavljanja svih propisa umre, oslobađa se ihrama, ostaje u Mekki i 8. zul-hidždžeta zanijeti hadž, ponovo obuče ihrame i nastavi sa hadžskim obredima. Ali, ako odluči na mikatu da obavi i hadž i umru zajedno, on se naziva *karin* i on će, nakon što klanja dva rekata namaza prilikom oblačenja ihrama, još proučiti: Allahumme inni uridul-'umrete vel-hadždže fejessir-huma li ve tekabbelhuma minni. Nakon toga, učit će telbiju na sljedeći način: Lebbejke bi hadždžeten ve 'umreten me'an.

Ovaj posljednji način obavljanja umre i hadža obavlja se tako što će hadžija, nakon ulaska u Mekku, prvo

³³ Hadis bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi, Nesai, Ebu Davud, Ibn Madže, Ahmed i Malik.

³⁴ Provjeri: Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, 1/585.

³⁵ Hadis bilježi Buhari.

obaviti sedam puta tavaf oko Kabe i sa’j između Saffe i Merve, što su obredi umre, a odmah nakon toga će, bez skidanja ihrama i bez oslobađanja od njegovih obaveza, nastaviti sa hadžskim obredima. Treba kazati da hadžija koji obavlja ovu vrstu hadža zajedno sa umrom ne brije glavu između umre i hadža jer bi to bilo kršenje ihramskih obaveza.³⁶

Na temelju izloženog, vidimo da postoji mogućnost obavljanja i jednog i drugog zajedno, pa je, zato, Vjerovjesnik, s.a.v.s., u citiranom hadisu rekao da će umra biti sastavni dio hadža do Sudnjega dana.

KABA JE PRVI MESDŽID IZGRAĐEN NA ZEMLJI

80. Ebu Zerr, r.a., je upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: „Koji mesdžid je prvi sagrađen na Zemlji?“

„Mesdžidul-Haram.“ – odgovori Poslanik, s.a.v.s. „Pa onda?“ – upita Ebu Zerr, r.a. „Mesdžidul-Aksa.“ – odgovori Poslanik, s.a.v.s. „Kolika je vremenska razlika između gradnje ova dva mesdžida?“ – ponovo upita Ebu Zerr, r.a. „Četrdeset godina.“ – odgovori mu Poslanik, s.a.v.s. (Buhari, Muslim i Nesai)

Ovim hadisom se eksplicite pokazuje da je prvi mesdžid izgrađen na Zemlji bila Kaba, a iza nje Mesdžidul-Aksa u Jerusalemu.

³⁶ Vidi o tome opširnije: Tuhmaz, *Hanefijski fikih*, 1/589-590.

ULAZAK U KABU

81. A'īša, r.a, je upitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s: „Allahov Poslaniče, zar neću ući u Kabu?“, a on joj odgovori: „Uđi u hidžr – on je sastavni dio Kabe.“ (Tirmizi, Ebu Davud i Nesai, sahih)

Hidžr je polukružni zid na sjevernoj strani Kabe, koji neki nazivaju Ismailovom hidžrom. Boraviti u Hidžri je isto kao i boraviti u Kabi.

HIDŽR JE SASTAVNI DIO KABE

82. Aīša, r.a., prenosi: „Željela sam ući u Kabu da klanjam u njoj, pa me Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzeo za ruku i uveo u Hidžr i rekao: 'Klanjaj u Hidžru kada budeš željela ući u Kabu, jer je on, uistinu, dio Kabe, s tim da ga je tvoj narod smanjio, kada su gradili Kjabu, pa su Hidžr ostavili van nje.'“ (Tirmizi, Ebu Davud, Ibn Madže, Ahmed i Ibn Huzejme, sahih)

Lijepo je klanjati u Hidžru, zato što je to u početku bio prostor Kabe. Međutim, kada su Mekkelije obnavljali Kabu, a vjerovatno zbog nedostatka ili uštede materijala, smanjili su njen prostor, pa je Hidžr ostao van zidova Kabe.³⁷

Klanjanje u prostoru Hidžra donosi nagradu klanjanja u Kabi. Otuda je uvijek u prostoru Hidžra, uistinu, velika gužva i za vrijeme hadža, ali i nakon njega.

³⁷ O historijatu i rekonstrukciji Kabe pogledati divnu elaboraciju: hfz. prof. dr. Safvet Halilović, *Sira – životopis Posljednjeg Allahovog poslanika*, str. 95-96.

VRIJEDNOST NAMAZA KOD KABE

83. „Namaz u ovoj mojoj džamiji je bolji od hiljadu namaza u (bilo kojoj) drugoj džamiji, osim u Mesdžidul-haramu. Namaz u Mesdžidul-haramu je bolji od namaza u ovoj mojoj džamiji za stotinu namaza.“ (Ahmed, Bejheki i Ibn Hibban, sahih)

OPASNOST LAGANJA KOD KABE

84. „Allahu su najmrže tri vrste ljudi: onaj koji se udalji od istine u Haremu (Mekki), onaj koji u islamu želi predislamske običaje i onaj koji traži bespravno prolijevanje krvi drugog čovjeka.“ (Buhari)

POSLANIKOVA, S.A.V.S., DŽAMIJA

85. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je upitan o mesdžidu koji je utemeljen na bogobožnosti, pa je odgovorio: „Ovaj vaš mesdžid!“ – aludirajući na Poslanikovu, s.a.v.s., džamiju u Medini. (Muslim i Ahmed)

Naime, radilo se o tome da su munafici izgradili još jedan mesdžid koji je dobio naziv *Mesdžidud-dirar*, tj. Mesdžid razdora, nesloge i štete. Dakle, nekada i džamija – iako je u osnovi pozitivna i afirmativna institucija – može biti razlogom nesloge, smutnje i razdora. Takvu džamiju, građenu s tim ciljem, treba porušiti. Iz ovoga se jasno vidi da je u islamu nijet itekako važan. Ako je namjera pozitivna i institucija će biti pozitivna. U suprotnom, i najhumanija ideja

i najkorisnija institucija mogu, bez iskrene namjere, postati najubitačniji otrov i najveća šteta za pojedinca i društvenu zajednicu.

86. „Prostor između moje sobe i mog minbera jeste jedna od džennetskih bašči, moj minber je na mom havdu – izvoru.“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Nesai, Ahmed i Malik)

87. „Prostor između mog kabura i mog minbera jeste jedna od džennetskih bašči, a moj je minber na mome havdu – izvoru.“ (Buhari i Muslim)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ukopan tamo gdje je i umro – u svojoj sobi. Ova dva hadisa ne oponiraju jedan drugom, budući da se prostor između njegove sobe ili njegovog kabura (koji se nalazi u njegovoj sobi) i njegovog minbera smatra jednom od džennetskih bašči.

VRIJEDNOST KLANJANJA U DŽAMIJI KUBBA

88. „Ko dođe u džamiju Kubba i klanja u njoj dva rekata, imat će nagradu kao da je obavio umru.“ (Nesai, Ahmed i Hakim, sahih)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na putu za Medinu, kada je obavljao Hidžru 622. godine, u mjestu Kuba, južno od Medine, sagradio džamiju. To je, ujedno, i prva džamija koju su Poslanik i ashabi sagradili. Tu se zadržao, kako navode brojni izvori, četiri dana, a onda se u petak ujutru uputio ka Medini.

Na putu do Medine, u plemenu Benu Salim ibn Avf, sagradio je još jednu džamiju i u njoj klanjao prvu

džumu u islamu. Iza toga je stigao u Medinu i prvo što je uradio bilo je određivanje mjesta za džamiju.³⁸

Budući da je džamija u Kubbau prva džamija izgrađena u islamu, onda je jasno zašto je obavljanje namaza u toj džamiji izuzetno bitno i toliko vrjednovano. Naše hadžije obavezno klanjaju u ovoj džamiji i tako obezbijede ovu zagaraniranu nagradu, koju je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nagovijestio.

CRNI KAMEN

89. „Crni kamen je iz Dženneta.“ (Nesai i Ahmed, sahih)

90. „Crni kamen je od džennetskog kamenja.“ (Bejheki i Taberani u *El-Mu'džemul-evsatu*, sahih)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je htio ukazati na značaj i vrijednost ovog kamena, dajući nam do znanja da to nije obični dunjalučki kamen, nego da je njegovo porijeklo iz Dženneta.

CRNI KAMEN JE POSTAO CRN ZBOG GRIJEHA LJUDI

91. „Crni kamen je spušten iz Dženneta. Kada je spušten, bio je bjelji od mlijeka, pa su ga crnim učinili ljudski grijesi.“ (Tirmizi, Nesai, Ahmed i Ibn Huzejme, sahih)

³⁸ Pogledaj o ovome: dr. Mustafa es-Siba'i, *Poslanikov životni put – pouke i poruke*, str. 34 i dr. El-Buti, *Razumijevanje života Muhammeda, a.s.*, str. 195-196.

92. „Crni kamen je bio bjelji od snijega, ali su ga ljudski grijesi učinili crnim.“ (Tirmizi, Ibn Huzejme, Taberani i Di'a, sahih)

Ovim riječima Allahov Poslanik, s.a.v.s., upozorava na opasnost grijeha i njihovog destruktivnog djelovanja na okolinu. Naši grijesi, ukoliko se konstantno čine, bjelinu učine crnom, kao što fizička prljavština bjelinu zaprlja. Ako neka prljavština, crnilo i garež stalno pada na neki predmet, primjetit ćemo da je dobio sasvim drugu boju.

CRNI KAMEN JE OD DŽENNETSKIH RUBINA

93. „Crni kamen i Mekami-Ibrahim su dva džennetska rubina, čiji je sjaj Allah uklonio.³⁹ A da nije uklonio njihov sjaj, oni bi obasjavali prostor između istoka i zapada.“ (Tirmizi, Ahmed, Hakim i Ibn Hibban, sahih)

Crni kamen je džennetski rubin čiji je sjaj blještav i velikog dometa. Međutim, ljudskim grijesima, kako je navedeno u prethodnim hadisima, njegov sjaj je devalviran i umnogome umanjen. Da nije naših grijeha, ovaj kamen bi obasjavao čitavu planetu!

CRNI KAMEN ĆE IMATI OČI I JEZIK

94. „Allah će na Sudnjem danu ožvijeti Crni kamen. Imat će dva oka kojima će gledati i jezik kojim će posvjedočiti istinu o svakoj osobi koja

³⁹ Uzvišeni Allah je uklonio njihov sjaj zbog ljudskih grijeha.

ga je iskreno dotakla.“ (Tirmizi, Ibn Hibban i Ibn Huzejme, sahih)

Kako god će Allah na Sudnjem danu dati mogućnosti da govore naše kože i drugi organi, da progovori ono što nije imalo moć govora na ovome svijetu, a da zaniјemi ono što je govorilo na ovom svijetu, tako će Crnom kamenu dati moć gledanja i opažanja i moć govora.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., upozorava da će on svjedočiti za svaku osobu koja ga iskreno dotakne. Time podstiče iskren odnos u svemu. Sve što bude neiskreno urađeno nikada neće biti primljeno od Allaha, niti će stići do nebeskih kapija. Zato i dodirivanje ili ljubljenje ovog džennetskog dragulja ne može biti radi drugih interesa, jer će sve namjere biti otkrivene na Danu istine, pravde i presude. Ovaj svijet je samo svijet varanja, pretvaranja i licemjerstva, ali Onaj svijet je svijet razotkrivanja tajni, enigmi i sumnji. Ovaj vjerodostojni hadis to najbolje nagovještava.

VJEROVJESNIKOVO, S.A.V.S., DODIRIVANJE CRNOG KAMENA

95. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je prva tri tavafa od Crnog kamena do Crnog kamena obavljao žurnim koracima. Zatim bi klanjao dva rekata, te se opet vraćao Crnom kamenu, a zatim bi otišao do Zemzema, napio se i polio po glavi, a onda bi se vratio i dodirnuo Crni kamen, pa otišao do Saffe i obavio sa'j. (Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, Ahmed, Ibn Hibban i Ibn Huzejme, sahih)

Na ovaj način je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf oko Kabe. Prva tri tavafa bi učinio ubrzanim koracima, a nakon predaha, preostala četiri tavafa je obavio lagahnijim koracima. U toj pauzi bo klanjao dva rekata. Međutim, u današnjim okolnostima, kada je ogromna gužva i stiska za vrijeme tavafa, praktičnije je obaviti svih sedam tavafa, a onda klanjati dva rekata i doći do Zemzema, napiti se i krenuti obavljati sa'j između Saffe i Merve. Ovo je, također, sasvim dopušteno i ne oponira Poslanikovo, s.a.v.s., praksi. Ali, ako nam se ukaže prilika da u detaljima ispunimo i ovaj način Vjerovjesnikovog, s.a.v.s., obavljanja tavafa, onda bi to bilo još ljepše i potpunije.

Dodirnuti ili poljubiti Crni kamen je sunnet, pa ako imamo priliku, učinit ćemo to, a ako ne budemo u prilici, makar ćemo u pravcu Crnog kamena podignuti ruku i simbolično ga dodirnuti.

ŠTA HADŽIJA NE OBLAČI ZA VRIJEME HADŽSKIH OBREDA

96. Neki čovjek je pitao Vjerovjesnika, s.a.v.s., o odjeći onoga koji obavlja hadž ili umru, pa mu je rekao: „Nemojte oblačiti košulju, čalmu, gaće, kapuljaču, cipele, osim ako neko od vas ne nađe papuče, pa obuče cipele, ali pod uvjetom da ih odsiječe ispod članaka. Ne oblačite odjeću koja je namirisana šafranom ili kurkumom.“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, Ahmed i Malik)

Učenjaci su jednoglasni u mišljenju da je muškarcu, dok je u ihramu, zabranjeno oblačenje onoga što je zabranjeno u ovom hadisu. Košulja i gaće simboliziraju oblačenje svega što je šiveno. Čalma, turban ili ogrtač sa kapuljačom simboliziraju zabranu pokrivanja glave. Obuća aludira na ono što pokriva noge. Sve ovo je zabranjeno muškarcima, a ženama dozvoljeno, izuzev mirisanja šafranom. Međutim, ukoliko hadžija ne nađe ihram i papuče ili sandale, dopušteno mu je obući odjeću i obuću, odnosno cipele, s tim da se uvjetuje obuću, ukoliko je duboka, odrezati do ispod članka.

HADŽIJA U IHRAMIMA SE NEĆE ŽENITI, DRUGE VJENČAVATI NITI ĆE SE ZARUČIVATI

97. „Hadžija, dok je ihramu, neće se ženiti, neće druge ženiti, niti će se zaručivati.“ (Muslim, Ebu Davud, Nesai i Ibn Madže)

Svaka ova aktivnost bi hadžiju odvela od suštine hadža i ciljeva zbog kojih se došlo na ova sveta mjesta. Zbog toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranjuje bilo šta što bi čovjeka udaljilo od stvarnog profita koji može ostvariti zikrom i dovama na ovim mjestima. Ženidba, vjenčavanje drugih i zaručivanje asociraju čovjeka na dunjaluk i dunjalučka uživanja, a naš boravak pored Kabe treba da u nama razbudi najtanahnije ahiretske osjećaje i ojača duhovne vrijednote i ljepote.

KOJA ODJEĆA I OBUČA SU IZUZETAK KOD HADŽIJA

98. „Pantalone su za onoga ko ne nađe ihram, a mestve (cipele) za onoga ko ne nađe papuče.“ (Muslim i Ebu Davud)

Hadžija će obući ihrame, tj. dva čaršafa, koja nisu šivena, a na nogama treba imati papuče. Međutim, ukoliko ih ne mogne naći, onda, u nuždi, može koristiti i šivenu odjeću ili obuću, poput mestvi ili cipela.

ŽENA NA HADŽU NE NOSI NIKAB NI RUKAVICE

99. „Neka žena, dok je u ihramu, ne prekriva lice nikabom i neka na ruke ne stavlja rukavice.“ (Buhari, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai i Malik)

Ova Vjerovjesnikova, s.a.v.s., zabrana je jasna i nije joj potreban nikakav komentar.

ZABRANA NOŠENJA ORUŽJA

100. „Nikome od vas nije dozvoljeno u Mekki nositi oružje.“ (Muslim)

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je kategorički zabranio svim hadžijama nošenje oružja u Mekki. Time hadž dobija na suptilnosti, čime mu se pridaje poseban respekt i pokazuje karakteristična duhovna komponenta.

Mekka je centar Zemlje i svemira, centar bogo-bojaznosti i mira, i simbol duhovne komponente i miroljubive egzistencije. OruŹje nikako ne priliĉi ovoj atmosferi, ne samo da se upotrijebi nego je neprirodno i da se nosi.

KOJE ŹIVOTINJE HADŹIJA MOŹE UBITI DOK JE U IHRAMU

101. „Osoba dok u ihramu moŹe ubiti tigra, zvijer (koja napada ljude), miša, škorpiona, lunju i gavrana.“⁴⁰ (Tirmizi i Ibn MadŹe, sahih)

102. „Pet štetoĉina je dozvoljeno ubiti i u Haremu:⁴¹ miša, škorpiona, gavrana, lunju i zvijer.“⁴² (Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ibn MadŹe i Malik)

103. „Pet Źivotinja moŹe biti ubijeno i u haremu i van njega, a to su: zmija, vrana ĉija su leĉa i stomak bijeli, miš, pas koji ujeda i lunja.“ (Muslim, Nesai i Ibn MadŹe)

Dakle, zabranjeno je ubijati sve što se naĉe u Haremu, izuzev ovih Źivotinja koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naveo u prethodna tri hadisa.

---

⁴⁰ Osoba u ihramu ima pravo ubiti svaku zvijer koja napada ljude i ugroŹava njihov Źivot i Źivot njihovih Źivotinja. Ovo je stav Sufjana es-Sevrija i Imama Šafije.

⁴¹ Misli se na Harem Kabe, za vrijeme obavljanja hadŹa ili umre i to dok je osoba još u ihramima, kada je, inaĉe, zabranjeno da bilo šta ubija. Ovo su izuzeci.

⁴² Ovdje se misli na divlju zvijer koja napada ljude.

ZEMZEM

104. „Voda Zemzem je za ono za šta se pije.“ (Ibn Madže, Ahmed, Bejheki i Ibn Ebu Šejbe, sahih)

Za bilo kakvu dunjalučku ili ahiretsku želju, koja je u suglasju sa šerijatom, može se piti ova voda. Poznato je da su sa različitim namjerama Zemzem pili Omer, Ibn Abbas, Ebu Hanife, Šafija, Abdullah b. el-Mubarek, Ibn Huzejme, Ibn Hadžer, Sujuti i dr. islamski velikani i da im je Allah te namjere realizirao u životu. Omer, r.a., i Abdullah b. el-Mubarek su pili Zemzem zbog žeđi na Sudnjem danu; Ibn Abbas, r.a., da mu Allah podari korisno znanje, obimnu opskrbu i lijek od svake bolesti; Ebu Hanife da bude jedan od najobrazovanijih islamskih učenjaka; Šafija zbog gađanja strijelom (tako da je od deset gađanja svih deset pogadao u metu), znanja i ulaska u Džennet; Ibn Huzejme radi korisnog znanja; Ibn Hadžer radi pamćenja hadisa, a Imam Sujuti da u fikhu dostigne stepen Siradžuddina el-Bukinija, a u drugom predanju, da dostigne stepen Ibn Hadžera el-Askalanija. I, uistinu, svi ovi učenjaci su postigli ono što su molili Allaha pijući vodu Zemzem.⁴³

Tragom ovoga hadisa i pokušaja slijeđenja naprijed citiranih velikana, i ja sam, svaki put kada bi pio pijem Zemzem-vodu, molio Allaha da me sačuva tri stvari: bogatstva koje bi me učinilo silnikom, siromaštva koje bi učinilo da izgubim nadu, i vlasti i položaja

⁴³ Pogledaj ova njihova iskustva: Halil Ahmetspahić, *Liječi se Zemzemom*, str. 59-63.

koji bi učinili da se uzdignem i uzoholim. I, uistinu, osjećam da je sve ovo Uzvišeni Allah uslišio: nisam se obogatio da bih se osilio i osjetio neovisnim, jer često mi štošta fali; nisam osiromašio da bih izgubio nadu, jer, zahvaljujući Allahu, uvijek imam ono što je nužno i neophodno i, što mi je posebno drago. Operiran sam hiruskim zahvatom moćne Zemzem-vode od želje za vlašću, pozicijom i foteljom. Nikada za tim ne težim, ne žudim, nego mogu reći da mi je to, do kraja, odvratno i, ama baš, nikave želje nemam za tim!

Nakon svega ovoga, postavlja se pitanje: ko to nema želju da se uputi ka svetim mjestima i da, pijući ovu vodu i tražeći od Allaha ono što želi, pokuša to i ostvariti!?

Treba posebno potcrtati ovo svojstvo Zemzema, s obzirom da je današnji čovjek ophrvan raznim fizičkim i psihičkim bolestima, pa bi mu odlazak na izvor Zemzema bio pravi eliksir i mehlem za zadobijene rane i nagomilane fizičke i psihičke probleme.

Brojni autori koji su pisali o Zemzemu navode primjere u kojima se očito vidi da su brojne osobe pijući ovu vodu vratile izgubljeni vid, izliječile oduzetost govora, čir u oku, paralizu tijela, odstranile kamenac iz mokraćnih kanala, pospješile razvoj embriona u majčinoj utrobi, pa čak izliječile i najteže oblike tumora!⁴⁴

---

⁴⁴ Pogledaj opširnije o svemu ovome u sljedećim knjigama: Halid Džad, *Alidž nefseke bi mai Zemzem*, El-Mensura, Egipt, 2005; Said Bekdaš, *Fadlu mai zemzem ve zikru tarihihi ve esmaihi ve hasaisihi ve berekatih* i *ve nijeti šurbihi ve ahkamih vel-istišfai bihi*, Darul-bešairil-

Nadamo se da će brojni vjernici u ovoj ljekovitosti Zemzem-vode osjetiti Allahovu supremaciju u svemiru i da će ovaj hadis itekako doprinijeti da brojne osobe shvate da je stvarno izlječenje jedino u Allahovim rukama i da će im ovo biti svojevrsan podsticaj da zažele uputiti se ka svetim mjestima, u nadi da će im ova posebna tekućina, Allahovom voljom, ugasiti žeđ, rasplamsati želju za džennetskim ljepotama i otkloniti sve dileme, probleme, mučnine i bolesti.

105. „**Zemzem-voda zasićuje (hrani) i liječi od bolesti.**“ (Taberani, Tajalisi, Bezzar i Ibn ebi Šejbe, sahih)

106. „**Najbolja voda na Zemlji je Zemzem. U njoj je hrana koja zasićuje i lijek od bolesti.**“ (Taberani, sahih)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., garantira da je Zemzem najbolja, najsadržajnija i najkvalitetnija voda na svijetu. Pojasnio je i zašto je takva: zbog svojstava da zasićuje osobu koja je konzumira hraneći joj organizam, istvremeno je braneći od raznih bolesti.

Zemzem nije kao druga voda ni po sastojcima ni po karakteristikama. Ona se odlikuje daleko većim

---

islamijske, Medina, 1425. h.g; Jahja Hamza Kišk, *Zemzem ta'amu tu'm ve šifau sukm*, Darul-'ilmi lit-tiba'ati ven-nešri, Džida, 1403. h.g; Ahmed b. Muhammed Šemsuddin Ak, *El-Dževherul-munezzam fi fadaili mai Zemzem*, Egipat, 1332. h.g; Ahmed Salim Badvilan, *Mau zemzem mu'džizaton ve esrarun*, Darul-hadareti lin-nešri vet-tevzi'i, Rijad, 2005; Esmir Halilović, *Vrijednost i ljekovitost Zemzem-vode*, Zenica, 2004. i Halil Ahmetspahić, *Liječi se Zemzemom*. (Izdanje: Centre Curturel Islamique, Luxembourg, 2008.)

procentima kalcija, magnezija i drugih minerala. To je najbolje potvrdio jedan japanski naučnik koji argumentira da se Zemzem-voda odlikuje posebnim svojstvima kojih nema kod običnih voda. Ovu tvrdnju dokazao je istraživanjima koja je sproveo na Zemzem-vodi, tzv. nanotehnologijom, što nije moglo promijeniti niti jednu specifičnost ili svojstvo Zemzem-vode, te je dodao da se miješanjem jedne kapi Zemzem-vode sa hiljadu kapi obične vode dobija mješavina koja poprima sve osobine i karakteristike Zemzem-vode.

Japanski istraživač i naučnik, dr. Mesaru Imuti, direktor i predsjednik Instituta za naučna istraživanja *Hadu* u Tokiju, koji je posjetio Saudijsku Arabiju i održao predavanje na fakultetu *Darul-hikme* u Džidi, na skupu gdje je bilo prisutno više od 500 naučnika i istraživača, također je potvrdio kako je izveo nekoliko eksperimenata na Zemzem-vodi (koju je dobio od nekog Arapa). Rekao je: „Zemzem je, doista, jedinstvena i posebna voda, razlikuje se od ostalih voda po svom sastavu i kristalnim sastojcima koje sadrži. Svi eksperimenti koji su izvedeni na Zemzem-vodi nisu izmijenili njene osobine i svojstva, što ukazuje da Zemzem-voda nije obična voda kao ostale.“ Ovaj istaknuti japanski naučnik, osnivač teorije *kristalizacije atoma vode*, teorije koja je donijela i otvorila nova vrata istraživanjima u naukama o vodi, potvrdio je da izgovaranje Bismille ima čudan utjecaj na Zemzem-vodu i daje joj posebno savršeno lijepe kristalne oblike.

Dr. Mesaru Imuti je istakao da je prilikom izvođenja eksperimenta na Zemzem-vodi puštao kasetu s

učenjem Kur'ana u blizini Zemzem-vode što je utjecalo na nju te je dolazilo do stvaranja posebnih kristalnih oblika, koji su bili izuzetno čisti i blistavi, i dodao da mu je to bila jedna od najčudnijih stvari koje su se pojavile prilikom ovog eksperimenta. Također je rekao da Zemzem-voda ima mogućnost *pamćenja*, odnosno pohranjivanja podataka u sebi. Recimo, ako bi se učila neka sura kod Zemzem-vode, kasnije bi se tehnologijom moglo otkriti o kojoj se suri radi, stoga što se u njoj stvaraju posebni talasi prilikom učenja Kur'ana, dakako nevidljivi golim okom.⁴⁵

Treba primijetiti da pored značajnih karakteristika Zemzema, ona simbolizira našu vezu sa Džennetom. Pijući je mi, ustvari, pijemo džennetsku tekućinu, a ona ima ljekovitu supstancu!

107. Kada je Ebu Zerr, r.a., primio islam, boravio je u Mekki, pa ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: „Koliko si ovdje?“ On je odgovorio: „Ovdje sam trideset dana.“ Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je upitao: „Ko te je hranio?“, a on je odgovorio: „Pio sam samo Zemzem-vodu, pa sam se udebljao i uopće nisam osjetio glad!“ Nakon toga je, Allahov Poslanik, s.a.v.s., izjavio: „Uistinu je Zemzem blagoslovljen. On je hrana koja zasićuje!“ (Muslim)

Brojni su islamski autori koji u svojim djelima navode primjere onih koji su, pijući Zemzem, utolili

---

⁴⁵ O raznim dejstvima Zemzem-vode pogledaj divnu elaboraciju: Hassan Šemsi Baša, *Islamom i medicinom do zdravog života*, str. 115-119 i Halil Ahmetpahić, *Liječi se Zemzemom*, str. 11-13.

i glad i žeđ. Jedan od njih je i čuveni islamski klasični učenjak, Ibn Kajjim el-Dževzijje. On kaže: Doživio sam nevjerovatne stvari u liječenju Zemzemom. Njime sam se izliječio od nekoliko bolesti. Ozdravio sam Allahovom voljom. Vidio sam ljude koji su skoro pola mjeseca živjeli samo od Zemzema, ne osjetivši glad.“⁴⁶

108. „Moj krov, dok sam bio u Mekki, se otvorio pa je sišao Džibril, a.s., otvorio moje grudi, a potom ih oprao Zemzem-vodom. Zatim je došao s posudom od zlata, ispunjenom mudrošću i imanom, pa je to izlio u moje grudi. Zatim ih je zatvorio, a onda me uzeo za ruku i popeo na dunjalučko nebo...“ (Buhari i Muslim)

Pranje Poslanikovih, s.a.v.s., grudi Zemzem-vodom, dok je bio dječak u plemenu Benu Sa'd, simbolizira njegovu neporočnost u tom periodu života. Pranje pred početak Objave simbolizira potpunu čistoću na koju će Objava doći i spusti se, a pranje njegovih grudi pred polazak na Miradž simbolizira odbacivanje svih stega ovosvjetskog, niskog i griješnog, kako bi se, bez tih utega i mogao vinuti u nebeske sfere i dokučiti nebeske kapije.⁴⁷

Pranje Poslanikovih, s.a.v.s., mubarek-grudi upravo Zemzem-vodom jasno aludira na njenu posebnu važnost, djelotvornost i supstancu koju druge vode uopće ne sadrže. Ona je bila i ostala posebna i takva

---

⁴⁶ Hassan Šemsi Baša, *Islamom i medicinom do zdravog života*, str. 119.

⁴⁷ O ispiranju njegovih grudi vidi opširnije: Ibn Hišam, *Poslanikov životopis*, str. 34.

će ostati sve do Sudnjega dana. Njeni posebni sastojci bit će analizirani u budućnosti, a ljekoviti dometi bit će predmetom mnogih stručnih i naučnih analiza u svim narednim periodima.

MEKKA

109. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, obraćajući se Mekki, rekao: „Meni nema boljeg ni dražeg mjesta od tebe. Da me moj narod nije istjerao iz tebe, nikada ne bih živio na drugom mjestu.“ (Tirmizi, Hakim i Ibn Hibban, sahih)

110. Allahov Poslanik, s.a.v.s., stojeći na Hazveri (mjestu u blizini Mekke), je govorio: „Tako mi Allaha, zaista si ti najbolja i Allahu najdraža zemlja, i da nisam istjeran iz tebe, nikada te ne bih napustio!“ (Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, Hakim i Ibn Hibban, sahih)

Ovaj hadis je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izgovorio na brežuljku El-Hazvere u blizini Mekke. Ovo jasno govori da je Harem u Mekki, gdje se nalazi Kaba, najbolje mjesto na Zemlji, i otuda je putovanje ka njemu obavezno.

Među elementima koji ukazuju na odabranost Mekke je i to što je Uzvišeni Allah definira kao *Ummul-kura/Majka naselja*. Sva naseljena mjesta nju slijede i iz nje su nastala. Ona je kao i Fatiha u ostalim objavama, za koju je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao da je *Ummul-Kitab*, i njoj u drugim Allahovim Knjigama (objavama) nema

ništa ravno. Odlika Mekke nad drugim mjestima je i ta što nije dozvoljen ulazak u nju bez ihrama, izuzev onima koji imaju stalnu potrebu za ulaskom i izlaskom.⁴⁸

111. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, na Dan oslobođenja Mekke, rekao: „Nema više hidžre, ali je ostao džihad i dobra namjera, pa kada budete pozvani u džihad, odazovite se! Na dan kada je stvorio nebesa i Zemlju, Allah je ovaj grad učinio svetim i on je svet Allahovom odredbom do Sudnjega dana. Nikome prije mene, zaista, nije bilo dozvoljeno ratovati u njemu, niti je meni to dozvoljeno, izuzev u jednom kratkom vremenskom periodu u jednom danu. On je svet Allahovom odredbom sve do Sudnjega dana. U njemu je zabranjeno lomiti grane, loviti divljač, uzimati izgubljenu stvar, osim onome ko hoće potražiti njenog vlasnika i sakupljati zeleno bilje.“ Na ove riječi Ibn Abbas, r.a., je reagirao: „Osim izhira,⁴⁹ koji ljudi koriste za potpalu i pokrivanje kuća.“ Vjerovjesnik, s.a.v.s., je potvrdio: „Osim izhira.“ (Buhari i Muslim)

112. „Nikome od vas nije dozvoljeno nositi oružje u Mekki.“ (Muslim)

113. „Dedždžal će ući u sve gradove, izuzev Mekke i Medine. Oko njih neće naći ni jednog ulaza a da na njemu neće naći poredane meleke čuvare. Zatim će se Medina sa svojim stanovnicima zatresti tri puta,

---

⁴⁸ Vidi o ovome opširnije: *Ahiretska opskrba*, 1/24-28.

⁴⁹ Izhir je vrsta biljke.

pa će Allah iz nje izvesti sve nevjernike i licemjere.“
(Buhari i Muslim)

114. „**Nakon Oslobođenja Mekke, ovaj grad neće biti osvojen sve do Sudnjega dana!**“ (Tirmizi, Ahmed i Hakim, sahih)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ovo izjavio kada su muslimani pobjedonosno ušli u Mekku 630. god. 8. godine po Hidžri.

115. „**Moji sljedbenici će biti u dobru sve dok istinski budu poštovali ovo sveto mjesto.**⁵⁰ A kada prestanu s istinskim poštovanjem ovog svetog mjesta – **propast će!**“ (Ibn Madže i Ahmed, hasen)

Ovdje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mislio na Mekku. Respektiranje ovog svetog mjesta je garancija uspjeha muslimana, a njeno nepoštivanje je najava propasti i nesreće muslimana.

116. „**Uistinu je Ibrahim, a.s., proglasio Mekku svetom i tražio je od Allaha bereket za njene stanovnike.**“ (Muslim)

117. „**Ibrahim je Mekku učinio svetom. Ja, zaista, činim svetim i zabranjujem ono što je između dva crna kamenjara. U tom prostoru je zabranjeno sjeći drveće i ubijati životinje.**“ (Muslim i Ahmed)

Vrijednosti i odlike Mekke su mnogobrojne. Teško ih je sve pobrojati i navesti. Mnogi autori, kroz historiju, pisali su o tome i iznosili svoja kazivanja.

---

⁵⁰ Misli se na Mekku, rodni grad Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Mekku i njenu vrijednost je posebno lijepo dočarao Hasan el-Basri. Naime, Hasan el-Basri, r.a., je pisao jednom pobožnjaku po imenu Abdurrahman b. Enes Er-Remadi, koji je stanovao u Mekki. Ovaj čovjek je bio poznat po svojim vrijednostima, odlikama u vjeri, te nadaleko poznatom zikru. Na dunjaluku nije poznavao ništa do činjenja ibadeta Dragom Allahu, *dž.š. Jedne prilike* je ovaj pobožnjak odlučio napustiti Mekku i otići u Jemen. To je dospjelo do Hasana el-Basrija, r.a. Kako je Abdurrahmana smatrao svojim bratom, odlučio je napisati mu pismo u kome će mu omiliti ostanak u Mekki i privoliti ga na to. To pismo glasi:

„U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Moj brate, Allah te je sačuvao onim čime je sačuvao nosioce imana, sačuvao te je od mekruha i pomogao u činjenju dobrih djela, upotpunio ti blagodati u svim stvarima. On nas je počastio Kućom mira i susjedstvom sa Milostivim, a nema snage ni moći bez Njega Uzvišenog.

A potom:

Dragi moj brate, pišem ti kao i oni prije mene, a koji su zagovornici pomoći, održavanja rodbinskih i bratskih veza na način koji ti je najdraži i koji je vjerovatno preporučen. Neka je salavat i selam na našeg uglednika Muhammeda, s.a.v.s. Znaj, dragi brate, Allah te poživio, da mi je dospjela vijest o tome kako si čvrsto odlučio da odeš iz Allahovog Svetog Hrama i Njegove

sigurnosti i da se zaputiš ka Jemenu. Tako mi Allaha, meni se to nikako ne sviđa. Ta me je informacija zaprepastila i mnogo iznenadila, jer, očito je da te šejtan želi izvesti iz Allahovog Harema i poniziti. Čudna li je pamet koja te je navela da to odlučiš, nakon što te je Allah učinio stanovnikom Njegovog Hrama. A zašto nisi Uzvišenom zahvaljivao na odlikama i počastima kojima te obasuo u Svome Haremu i Svojoj sigurnosti i Koji te učinio sahibijom toga? Dužnost ti je da Mu zahvaljuješ dok si živ i da budeš još više zaposlen ibadetom Allahu, Koji te učinio stanovnikom Svoga Harema i Svoje sigurnosti i počastio te susjedstvom Njegovoj Kući.

Čuvaj se i, opet, čuvaj se nervoze i uskogrudnosti, a drži se sabura, pametne šutnje i blagosti, jer ćeš njima savladati prokletog šejtana. Dragi brate, čuvaj se i, opet, čuvaj se od toga da napustiš Mekku i od nje se udaljiš, jer ti si u najboljoj i Allahu najdražoj zemlji. To je za Njega najvrijednija, najveličanstvenija i najčasnija zemlja. Molimo Allaha da nas zajedno pomogne u činjenju dobrih djela, jer je On Onaj Koji daje neizmjereno i Čije su blagodati neizrecive, a nema snage ni pomoći bez Njega Uzvišenog.

Znaj, dragi brate, da je Uzvišeni Allah odlikovao Mekku nad svim drugim gradovima i spomenuo je u Svojoj plemenitoj Knjizi na brojnim mjestima. *Prvi Hram sagrađen za ljude jeste onaj u Mekki, blagoslovljen je on i putokaz svjetovima. U njemu su znamenja očevitna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nju treba da bude bezbjedan. Hodočastiti Hram*

dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. (Ali Imran, 96- 97) A kada je Ibrahim zamolio: „Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom, a snabdij plodovima stanovnike njegove, one koji budu vjerovali u Allaha i u Onaj svijet!“ – On je rekao: „Onome koji ne bude vjerovao dat ću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru, a grozno će ona prebivalište biti!“ (Bekare, 126) Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. (Hadždž, 29) I učinili smo Hram utočištem i sigurnim mjestom ljudima. Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrahim bude prostor iza koga ćete molitvu obavljati! – I Ibrahimu i Ismailu smo naredili: „Hram Moj očistite za one koji ga budu obilazili, koji budu tu boravili i koji budu molitvu obavljali.“

I kada smo kao pribježište Ibrahimu pokazali mjesto gdje je Hram, rekli smo: „Ne smatraj Nama nikoga ravnim i očisti ovaj Moj Hram za one koji će ga obilaziti, koji će tu u blizini njegovoj stanovati i koji će molitvu obavljati. (Bekare, 125)

I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, oni su molili: „Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš!“ (Bekare, 127)

Ja sam primio zapovijest da se klanjam jedino Gospodaru ovoga grada, koji je On učinio svetim – a njemu sve pripada – i naređeno mi je da budem poslušan. (En-Neml, 91)

Kakav divan kraj i Gospodar Koji mnogo prašta!
(Es-Sebe, 15)

Saffa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo – pa, Allah je doista blagodaran i sve zna.
(Bekare, 158)

A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na Pravi put, a prije toga ste bili u zabludi. (Bekare, 198)

Zar i mi ne pružamo priliku da borave u svetom i bezbijednom mjestu gdje se, kao Naš dar, slivaju plodovi svakovrsni; međutim, većina njih ne zna. (Kasas, 57)

Allah je učinio da Kaba, Časni hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurban, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna. (El-Maide, 97)

I oglasi ljudima hadž! – dolazit će ti pješke i na kamilama iznurenim; dolazit će iz mjesta dalekih.
(Hadždž, 27)

Neka se oni Gospodaru Hrama ovoga klanjaju, Koji ih gladne hrani i od straha brani. (Maun, 3-4)

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvog Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili. (Ibrahim, 37)

Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu. Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to Istina od Gospodara njihova – a Allah motri na ono što oni rade. (Bekare, 144)

A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše i još više Ga spominjite! (Bekare, 200)

Hvaljen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Hrama časnog u Hram daleki, čiju smo okolinu blagoslovili kako bismo mu neka znamenja Naša pokazali. – On, uistinu, sve čuje i sve vidi. (El-Isra, 1)

Allah navodi kao primjer grad, bezbjedan i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah. (En-Nahl, 112)

Hadž je u određenim mjesecima; onome ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobožnost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (Bekare, 197)

Zar smatrate da je onaj koji hodočasnike vodom napaja i koji vodi brigu o Časnom hramu ravan onome

koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruje i koji se na Allahovu putu bori? Nisu oni jednaki pred Allahom. A Allah neće ukazati na Pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine. (Et-Tevbe, 19)

Dragi moj brate, znaj da je sve ove ajete Allah objavio o vrijednostima Mekke, a ne drugih gradova. Potom te, dragi moj brate, podsjećam na ono što je došlo u Vjerovjesnikovim, s.a.v.s., hadisima o vrijednostima Mekke i vrijednostima njenih stanovnika.

Znaj, dragi brate, da je Resulullah, s.a.v.s., kada je napuštao Mekku, a nakon što je zastao na El-Hazveru i okrenuo se kibli, rekao: „Tako mi Allaha, znam da si ti Allahov grad koji mi je najdraži, i da si najdraži grad Dragom Allahu, i da si ti najbolji i Allahu najdraži kutak Zemlje. Da me tvoji stanovnici nisu istjerali, ne bih te napustio.“ Također je Muhammed, s.a.v.s., jedne druge prilike rekao: „Najbolji i Allahu najdraži grad na Zemlji je Mekka.“ I još je kazao: „Zemlja se raširila od Mekke, pa je Allah ispružio ispod nje i zbog toga je prozvana Ummul-Kura (majka svih naselja).“

Prvo brdo koje je na Zemlji formirano bilo je Ebu Kubejs, a prvi koji su činili tavaf oko Bejtullaha su bili meleki i to 2.000 godina prije nego je Allah stvorio Adema, a.s. Ni jedan melek neće biti poslan sa neba na Zemlju bilo kojim povodom, a da neće uzeti abdest ispod Arša i kao muhrim se zaputiti ka Mekki, počinjući svoju misiju od Allahove Kuće i čineći tavaf oko nje sedam dana. Potom će klanjati dva rekata

iza Mekami-Ibrahima, a zatim se zaputiti sa svojom potrebom i zadatkom kojim je zadužen.

I svaki od Allahovih vjerovjesnika je, kada bi ga narod u laž utjerivao, otišao od njih i zaputio se ka Mekki. Ni jedan vjerovjesnik nije pobjegao ili bio protjeran od svoga naroda, a da nije došao u Mekku i Allahu robovao pored Kabe, dok mu ne bi došla smrt.

Oko Kabe se nalazi 300 kaburova Allahovih vjerovjesnika. Samo između Ruknul-jemanija i Hadžerulesveda je ukopano 70 vjerovjesnika. Sve njih je umorila glad ili sitni krpelji. Kabur Ismaila, a.s., i Hadžere, r.a., se nalazi u prostoru Hidžre ispod El-Mizaba (oluka). Kaburi Nuha, Huda, Šu'ajba i Saliha, a.s., su u prostoru između Mekami-Ibrahima i Zemzema.

Na dunjaluku nema zemlje u kojoj je zasjala svjetlost svih vjerovjesnika, meleka, poslanika i dobrih Allahovih robova od stanovnika nebesa i Zemlje i od džinna, osim Mekke! Na dunjaluku nema mjesta na kome je jedno učinjeno dobro djelo uzdignuto na stepen 1.000 dobrih djela, osim u Mekki. Ko u njoj klanja namaz, piše mu se kao da je klanjao 100.000 rekata. Ko u njoj bude postio jedan dan, piše mu se post 100.000 dana, a ko u njoj podijeli dirhem sadake, Allah mu upiše sadaku od 100.000 dirhema. Ko u Mekki učini jednu hatmu, Allah mu upiše da je učinio 100.000 hatmi. I svako dobročinstvo učinjeno u njoj je ravno 100.000 dobročinstava.

Ne znam za zemlju u kojoj će Allah proživjeti na Sudnjem danu toliko vjerovjesnika, iskrenih, bogoboja-

znih, dobročinitelja, čistih, šehida, dobrih ljudi, alima, fakiha, siromaha, mudrih, pobožnih, abida, hadžija, odabranih, upućenih ljudi i žena, koliko će ih proživjeti u Mekki. Oni će biti sigurni od Allahove kazne.

Jedan dan u Allahovom Haremu i Njegovoj sigurnosti, korisniji ti je i vrijedniji od posta čitavog vremena i klanjanja dobrovoljnih namaza u nekom drugom mjestu. Poslanik, a.s., je rekao: Posebno putovanje se organizira samo radi tri mesdžida: radi mog mesdžida, Mesdžidul-Harama i Mesdžidul-Aksaa.“ Ni jedan drugi mesdžid nije spomenut, u tom kontekstu, u hadisima.

Poslanik, a.s., je rekao: „Namaz u mom mesdžidu je vrijedan kao hiljadu namaza na drugom mjestu, osim u Mesdžidul-Haramu, jer namaz u njemu vrijedi kao 100.000 namaza na drugom mjestu, a namaz u Mesdžidul-Aksau je vrijedniji od 500 namaza.“

Nema mjesta na licu Zemlje, osim Mekke, na koji se svaki dan spusti od Allaha 120 milosti: 60 za one koji tavafe, 40 za one koji klanjaju, a 20 za one koji gledaju u Kabu. Gledanje u Kabu je ibadet, kako je kazao Poslanik, s.a.v.s: „Ko bude gledao u Kabu, vjerujući, očekujući nagradu i potvrđujući istinu, oprošteni su mu raniji i kasniji grijesi i na Sudnjem danu će biti proživljen sa onima koji su sigurni.“

Nema na licu Zemlje mjesta, osim Mekke, ka kome su sva džennetska vrata otvorena. Džennet ima osmera vrata, sva su otvorena iz pravca Mekke do Sudnjeg dana. Jedna su za Kabu, druga su ispod El-Mizaba, vrata od Ruknul-jemania, vrata od Ruknul-esveda,

vrata iza Mekama, vrata kod Zemzema, vrata na Saffi i vrata na Mervi. U Kabu neće ući niko osim Allahovom milošću, niti će izići iz nje osim sa Allahovim oprostom. Allah kaže: *A ko u njeg' uđe, siguran je!*, tj. siguran je od Vatre.

Nema na licu Zemlje mjesta u kome ima 15 mjesta na kojima se prima dova. Ta mjesta su: unutar Kabe – gdje je dova primljena, dova kod HadŹerul-esveda, dova kod Ruknul-jemanija, dova kod HidŹra, dova iza Mekama, dova kod Multezima, dova kod vrata Zemzema, dova na Saffi i Mervi, dova između Saffe i Merve, dova između Rukna i Mekama, dova na Mini, dova na Muzdelifi, dova na Arefatu i dova kod Meš'aril-Harama. Dragi brate, ovo su mjesta na kojima treba što više dovit i na kojima se dova ne odbija. To su veliki znakovi i mjesta na kojima se očekuje magfired, pa trudi se, brate, u dovi, posebno na ovim mjestima. Ako napustiš Allahov Harem i Njegovu sigurnost, od tebe će otići ovi bereketi.

Poslanik, a.s., je rekao: „Najvrjednije mjesto, najčišće, najbliŹe Allahu je ono između Rukna i Mekama.“ Također je rekao: „Prostor između Ruknul-jemanija i HadŹerul-esveda je bašća od džennetskih bašći.“ Poslanik, a.s., je kazao: „Ni jedna osoba neće činiti dovu kod HadŹerul-esveda, a da joj se neće uslišati. Također i kod Ruknul-jemanija.“

Dragi brate, znaj da niko neće izići iz Mekke, a da se ne pokaje za to. Poslanik, a.s., je kazao: „Boravak u Mekki je sreća, a odlazak iz nje tuga.“ Zbog svega

ovoga, učvrsti svoje prebivalište i čuvaj se nervoze i pritiska. Koga Allah vidi da tavafi – oprošteno mu je, koga vidi da sjedi okrenut Kibli – oprošteno mu je.“⁵¹

Mislim da je Hasan el-Basri ovim savjetima navedenom čovjeku, koji je htio napustiti Mekku i preseliti se u neki drugi grad, najbolje ilustrirao i manifestirao vrijednote i ljepote Mekke i njeno mjesto i poziciju kod Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Nažalost, rijetki su muslimani koji sebi mogu priuštiti stalni boravak u ovom gradu. Ali, zato, imamo priliku bar nekada otići u njega, osjetiti tu posebnu atmosferu i zaraditi takve dobiti koje ne možemo ostvariti niti na jednom drugom mjestu i lokaciji na čitavom svijetu. Pa, zašto, to ne učiniti!? I to što prije!

MEDINA

118. „Ibrahim je Mekku učinio svetom i učio je dove za njene stanovnike. Ja sam, uistinu, učinio svetom Medinu kao što je Ibrahim učinio svetom Mekku, i dovio sam za njene saove i muddove⁵² duplo više nego što je Ibrahim dovio za stanovnike Mekke.“ (Buhari, Muslim i Ahmed)

---

⁵¹ Ovo pismo je preuzeto iz djela *Vrijednost Mekke i življenja u njoj*, koje se pripisuje Hasanu el-Basriju. Pismo je na bosanski jezik preveo mr. Esmir Halilović, asistent na predmetu Hadis, na Islamskom pedagoškom fakultetu Univerziteta u Zenici i objavio na kraju svoje štampane knjige: *Vrijednost i ljekovitost Zemzem vode*, objavljene u Zenici, 2004. godine, str. 78-90.

⁵² Mjere za količinu.

119. „Doći će vrijeme kada će čovjek pozvati svog amidžića i rođaka govoreći: 'Hajdemo u blagostanje! Hajdemo u blagostanje!' Međutim, Medina im je bolja – kada bi to oni znali! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, svakog ko izađe iz nje prezirući je, Allah će ga boljim zamjeniti. Medina, je, zaista, kao mijeh koji uklanja škart (jalovinu). Neće nastupiti Sudnji dan sve dok Medina ne otjera svoje zločince kao što mijeh uklanja jalovinu sa željeza.“ (Muslim)

120. „Medina je bolja za njih – kada bi to oni znali! Ko god je napusti iz prezira, Allah će ga zamjeniti boljim. Ko god se strpi u njenim poteškoćama, gladu i neugodnostima, ja ću mu biti zagovornik ili svjedok na Sudnjem danu.“ (Muslim)

121. „Allahu, daj nam bereket u našoj Medini, u našim plodovima, u našim mudovima i u našim saovima. Daj nam bereket sa bereketom.“ (Muslim)

122. „Allahu, daj Medini duplo više bereketa nego što si ga dao Mekki.“ (Buhari, Muslim i Ahmed)

123. „Medina je sveta i zaštićena.“ (Muslim, Ahmed i Ebu Avane)

124. „Medina je harem od Ajra do Sevra. Ko u njoj uvede neku stvar⁵³ ili zaštititi novotara, proklet će ga Allah, meleki i svi ljudi. Od njega Allah na Sudnjem danu neće primiti ni farz ni nafilu.“ (Buhari, Muslim, Tirmizi, Ebu Davud, Ahmed, Bejheki, Ebu Nu'ajm i Tajalisi)

---

⁵³ Tj. novotariju, konflikte u ummetu, zločine i slično.

Dva brda na krajevima Medine su Ajr (na jugu) i Sevr (iza Uhuda, sa sjeverne strane). Ovaj hadis objašnjava granice medinskog harema.

125. „Ko god se strpi na njenim poteškoćama i nedaćama, pa umre kao musliman, ja ću mu na Sudnjem danu biti zagovornik ili svjedok.“ (Muslim, Tirmizi i Ahmed)

Ovdje se misli na Medinu i iskušenja koja će zadesiti ovaj grad. Ebu Se'id, Mehrin oslobođeni rob, prenosi da je došao Ebu Se'idu el-Hudriju, r.a., u noćima smutnje. To se desilo šezdeset i treće godine po Hidžri, kada je Medina bila opljačkana. Zatražio je od njega savjet o iseljenju iz Medine i požalio se na njene cijene i mnogobrojnost svoje porodice. Rekao mu je da se više ne može strpiti na njenim poteškoćama i nedaćama.

126. „Ko bude u mogućnosti da umre u Medini, neka to učini, jer ću se ja zagovarati za onoga koji umre u Medini.“ (Tirmizi, Ibn Madže, Ahmed i Ibn Hibban)

127. „Na medinskim putevima i uzvišenjima su meleki. U nju ne može ući kuga niti Dedždžal.“ (Buhari, Muslim, Ahmed i Malik)

128. „Doći će Dedždžal do Medine, ali će naći meleke kako je čuvaju, pa neće moći u nju ući, in-šallah, ni on, a ni kuga!“ (Buhari, Tirmizi i Ahmed)

129. Aiša, r.a., je rekla: „Došli smo u Medinu kada je u njoj bila neka zaraza, na što su se Ebu Bekr i

Bilal požalili. Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zapazio pritužbe svojih ashaba, rekao je: 'Allahu, omili nam Medinu kao što si nam omilio Mekku, pa čak i više. Učini je zdravom. Daj nam bereket u njenim saovima i mudovima.'⁵⁴ Preusmjeri njenu groznicu prema Džuhfi.'“ (Muslim)

130. „Allah je Medinu nazvao Tabom.“⁵⁵ (Muslim, Nesai i Ahmed)

131. „Ko stanovnicima Medine naumi neugodnost, Allah će ga istopiti kao što se so istopi u vodi.“ (Muslim)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., prijeti kaznom svima koji stanovnicima Medine žele neko zlo ili neugodnost.

132. „Jemen će biti oslobođen, pa će narod pohrliti vodeći svoje porodice i one koji im se pridruže. Međutim, da znaju, bolje im je da ostanu u Medini. Zatim će biti oslobođen Šam, pa će narod pohrliti, vodeći svoje porodice i one koji im se pridruže. Međutim, bolje im je da ostanu u Medini, da znaju! Potom će biti oslobođen Irak, pa će ljudi pohrliti, vodeći svoje porodice i one koji im se pridruže. Međutim, bolje im je da ostanu u Medini, da znaju!“ (Muslim)

Ovo je jedna od nadnaravnih osobina koju je Allah podario Svome Poslaniku, s.a.v.s. – znao je ono što se još nije desilo. Vjerovjesnik, s.a.v.s., savjetuje ljude, bez

---

⁵⁴ Mjere za količinu. (op.prev.).

⁵⁵ Tj. ugodnicom (op.prev.).

obzira na blještavilo osvojenih područja i gradova, da ne napuštaju Medinu i da nastave živjeti u njoj.

133. „Napustit će Medinu u najboljem stanju. U njoj će ostati samo divlje životinje i ptice. Zatim će dva pastira iz Muzejjene krenuti prema njoj tjerajući stado ovaca. Naći će je pustu. Kada dođu do Senijetul-Vedaa, past će na lica.“ (Buhari, Muslim, Ahmed i Hakim)

Ovdje se nagovještava napuštanje Medine od strane njenih stanovnika.

134. „Medinske kuće će se prostirati sve do Ihaba.“ (Muslim)

Neki ovo područje nazivaju *Ihab*, drugi *Jehab*, a treći *Nihab*. Inače, Zuhejr, jedan od prenosilaca ovog hadisa, upitao je Suhejla koliko je to područje udaljeno od Medine, pa mu je on odgovorio: „Miljama!“, što znači poprilično daleko. Ovo je jedan od vjerodostojnih hadisa u kojima se manifestira Polanikovo, s.a.v.s., predskazanje.

UHUD

135. „Uhud je brdo koje nas voli i koje mi volimo.“ (Buhari, Tirmizi, Ahmed, Taberani i Dija')

Ove riječi aludiraju, kako neki islamski mislioci napominju, na Medinu i njene mještane. To je slično riječima: *Pitajte stanovnike grada!*

ZAKLJUČAK

Hadž, uistinu, emanira bezbrojem poruka koje se ne mogu u jednom ovakvom štivu pobrojati. Ovo su samo neke koje su aktualizirane u prethodnom tekstu. Svaki hadžija će osjetiti još poneku kada se vrati sa ovog časnog putovanja. Mnogi će otkriti brojne pouke koje mi nismo ni naslutili. U tome i jeste vrijednost, važnost i tajna ovog petog islamskog šarta.

I, uistinu, koliko li samo tajni krije ovaj ibadet? Na koliko li samo različitih scena asocira ovaj ibadet? Izvršavajući ga, hadžija naprosto *prošeta* čitavom ljudskom historijom, *podsjeti* se ranijih Allahovih poslanika i njihovih naroda, *odleti* i prije smrti do kaburistana, *posjeti* Sudnji dan i *osjeti* njegovu atmosferu.

Uz to, hadžija s hadža nosi iskustvo koje ne nosi izvršavanjem drugih ibadeta. On kroz ovaj ibadet, pored njegove duhovne strane, upozna različite ljude, jezike i običaje i prisustvuje najvećem kongresu na svijetu. Iako jedni druge ne razumiju, oni se, ustvari, svi razumiju, jer su došli s istim namjerama, intencijama i ciljevima. Nema ni jednog skupa na svijetu koji ima jedinstveniji cilj od ovoga!

Ne zaboravimo: ovim ujedinjenim kongresom pet miliona muslimana, izuzetno uigranim, a uopće neuvježbavanim, svjetskim horom i iskrenim srcima iz kojih iskri dova Allahu, najubojitije se porazi Iblis i

njegovi pomoćnici. Ovo je najbolji dokaz da se iskrenim odnosom i ujedinjenim snagama mogu poraziti sve destruktivne snage koje opstruiraju afirmiranje istine i pravde na ovome svijetu.

Ako su hadžije, svojim jedinstvom na Arefatu, spremni pobijediti Iblisa, kao kolovođu destrukcije u svijetu, kako bi, tek, ovakvim jedinstvom, bili poraženi njegovi asistenti – ljudi, koji su manji eksperti od njega!

Nemoj nakon ovog teksta ostati ravnodušan! Odluči da u što skorijoj budućnosti obaviš hadž i pokušaj osjetiti sve ove pouke i poruke te biti jedan od učenika Iblisovog poražavanja i njegove destrukcije na ovome svijetu. Pa zar je Allah tek tako u istu ravan stavio hadž, zajedno sa vjerom u Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i borbu na Allahovom putu!? Džihadom se mogu savladavati ljudi, a hadžom se savladava Iblis, koji rasplamsava naše pohote i strasti, čime čovjek savladava samog sebe, a to je najveća borba i najveličanstvenija pobjeda! Ko Iblisa i sebe savlada, taj će lahko druge savladati. U ovome se, pored ostalog, i kriju tajne i čari hadžskih obreda.

Razmišljajmo o tome!

LITERATURA

a) Knjige

1. *El-Kur'anil-kerim*, prijevod: Besim Korkut, Medina, S. Arabija, 1412. h.g. god.
2. Ahmed, b. Hanbel eš-Šejbani, *El-Musned*, El-Mektebul-islami, Bejrut, 1983.
3. Ahmetspahić, Halil, *Liječi še Zemzemom*. (Izdanje: Centre Curturel Islamique, Luxembourg, 2008)
4. Akk, Ahmed b. Muhammed Šemsuddin, *El-Dževherul-munezzam fi fadaili mai Zemzem*, Egipat, 1332. h.g;
5. El-Albani, Muhammed Nasiruddin, *Sahihul-džami'is-sagiri ve zijadetuhu*, El-Mektebul-islami, Bejrut-Damask, 1988.
6. *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, Mektebetu-me'arif, Rijad, 1995.
7. Badvilan, Ahmed Salim, *Mau Zemzem mu'džizaton ve esrarun*, Darul-hadareti lin-nešri vet-tevzi'i, Rijad, 2005.
8. El-Bejheki, Muhammed b. Husejn, *Es-Sunenul-kubra*, Hajderabad, Indija, 1352. h.g.
9. *Šu'abul-iman*, Darul-kutubil-'ilmijje, Bejrut, 1990.

10. Bektaš, Said, *Fadlu mai Zemzem ve zikru tarihihi ve esmaihi ve hasaisihi ve berekatih i ve nijeti šurbihi ve ahkamihi ve-l-istišfai bihi*, Darul-bešairil-islamijje, Medina, 1425. h.g;
11. El-Buhari, Muhammed b. Isma'il, *Buharijina zbirka hadisa*, prijevod i komentar: Hasan Škapur, Odbor IZ Prijedor, 1974.
12. El-Edebul-mufred, Alemul-kutub, Bejrut, 1404. h.g.
13. Es-Sahih, Daru ihjait-turasil-'arebi, Bejrut, bez godine izdanja.
14. Et-Tarihul-kebir, indijsko izdanje, 1361. h.g.
15. Et-Tarihus-sagir, Matbe'atu Envar Ahmed, Indija, 1325. h.g.
16. El-Buti, dr. Muhammed Se'id Ramadan, *Razumi-jevanje života Muhammeda, a.s.*, s arapskog: grupa prevodilaca, Ilum, Bužim, 2008.
17. Ebu Davud, Sulejman es-Sidžistani, *Es-Sunen*, Daru ihjais-sunnetin-nebevijjeti, bez mjesta i god. izdanja.
18. Ed-Darekutni, hafiz Ali b. Omer, *Es-Sunen*, Alemul-kutub, Bejrut, 1983.
19. Ed-Darimi, Abdullah es-Semerhandi, *Es-Sunen*, Darur-rejjan lit-turas, Kairo, 1987.
20. Džad, Halid, *Alidž nefseke bi mai Zemzem*, El-Mensura, Egipat, 2005

21. El-Džessas, Ebu Bekr, *Abkamul-Qur'an*, Darul-kitabil-'arebi, Bejrut, 1997.
22. El-Džeziri, Abdurrahman, *Kitabul-fikhi alel-mezahibil-erbe'a*, Darul-fikr (bez god. izdanja).
23. Enciklopedija leksikografskog zavoda, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb.
24. Ferid, Ahmed, *Bistro more pobožnosti i suptilnosti*, AIO, Zenica, 1999.
25. El-Gazali, Ebu Hamid Muhammed, *Ihjaul 'ulumid-din*, Darul-kitabil-'arebi, Bejrut.
26. *Ihjaul ulumid-din – Oživljavanje vjerskih znanosti*, Bookline, Sarajevo, 2004.
27. Ibn Hadžer, Ahmed b. Ali el-Askalani, *Fethul-Bari bi šerhi Sahihil-Buhari*, Darur-rejjan lit-turas, Kairo, 1986.
28. El-Hakim, Ebu Abdullah en-Nejsaburi, *El-Mustedreku ales-sahihajni*, Darul-fikr, Bejrut, 1978.
29. El-Halebi, Ibrahim b. Muhammed, *Multekal-ebhur*, Mu'esseetur-risale, Bejrut, 1989.
30. Halilović, mr. Esmir, *Vrijednost i ljekovitost Zemzem vode*, Zenica, 2004.
31. Halilović, hfz. dr. Safvet, *Sira – životopis Posljednjeg Allahovog poslanika*, IPF – Zenica i El-Kelimeh – N. Pazar, 2007.

32. Hamidullah, dr. Muhammed, *Muhammed, a.s.*, s francuskog: Nerkez Smailagić, El-Kalem, Sarajevo, 1990.
33. Handžić, h. Mehmed, *Vazovi*, Sarajevo, 1943.
34. El-Hatib el-Bagdadi, *Tarihu Bagdad*, Matbe'atus-se'ade, Egipat, 1931.
35. El-Hejsemi, Nuruddin Ali b. Ebu Bekr, *Medžme'uzzevaid ve menbe'ul-fevaid*, Tabe'al-Kudusi, Kairo, 1353. h. god.
36. Ibn Hibban, Muhammed el-Busti, *Es-Sahih*, Mu'essesetur-risale, Bejrut, bez god. izdanja.
37. El-Hindi, Ali bin Ferid, *Skraćena zbirka fikhskih propisa*, s arapskog: Hasan Makić, AIO, bez mjesta i godine izdanja.
38. Ibn Hišam, Ebu Muhammed el-Himjeri, *Poslanikov životopis*, s arapskog: Mustafa Prljača, Bemust, Sarajevo, 1998.
39. Ibn Huzejme, Ebu Bekr, *Es-Sahih*, El-Mektebul-islami, Damask, 1395. h.g.
40. Ibn Kajjim el-Dževzijje, Šemsuddin, *Ahiretska opskrba*, s arapskog: dr. Sulejman Topoljak, El-Kelimeh, N. Pazar i Bemust, Sarajevo, 2006.
41. Et-Tibbun-nebevi, Daru ihjait-turasil-arebi, Bejrut, 1985.
42. Zadul-me'ad fi *hedji hajril-ibad*, Muessesetur-risale, Bejrut, 1990.

43. El-Karadavi, dr. Jusuf, *Ibadet u islamu*, Prijevod: mr. Mesud-ef. Džajić i Numan-ef. Ćosić, Medžlis IZ Konjic, 2001.
44. Razumijevanje prioriteta, s arapskog: Salih Haušić, Bemust i Et-Takva, Sarajevo, 2000.
45. Ibn Kesir, Isma'il, *Tefsir*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2002.
46. Kišk, Jahja Hamza, *Zemzem ta'amu tu'm ve šifau sukm*, Darul-'ilmi lit-tiba'ati ven-nešri, Džida, 1403. h.g.
47. Kurdić, dr. Šefik, *Islamski bonton*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2005.
48. Putokazi islama, Ilmijja BiH, Sarajevo, 1996.
49. Kutb, Sejjid, *U okrilju Kur'ana*, FIN, Sarajevo, 1997.
50. Ibn Madže, Muhammed el-Kazvini, *Es-Sunen*, Darul-hadis, Kairo, 1994.
51. Malik, b. Enes, *El-Muvetta'*, Daru-l-hadis, Kairo, 1993.
52. El-Merginani, Ebul-Hasan Ali b. Ebu Bekr, *El-Hidaje, fi šerhi Bidajetil-mubtedi*, Daru Ihajit-turasil-'arebi, Bejrut, 1995.
53. El-Mevsili, Abdullah b. Mahmud el-Hanefi, *El-Ihtijar lita'lilil-muhtar*, Darul-Erkam, Bejrut, bez godine izdanja.

54. El-Mubarekfuri, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfetul-abvezi bi šerhi Džami'it-Tirmizi*, darul-fikr, Bejrut, bez godine izdanja.
55. El-Mubarekfuri, Safijjurrahman, *Er-Rehikul-mah-tum*, Mektebetu daris-salam, Rijad, 1994.
56. Zapečaćeni džennetski napitak, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 1996.
57. El-Munziri, *Et-Tergibu vet-terhibu minel-hadisi-š-šerif*, Daru ihjait-turasil-'arebi, Bejrut, 1968.
58. Muslim, b. Hadždžadž en-Nejsaburi, *Es-Sahih*, Daru Ibn Hazm, Bejrut, 1995.
59. Muslimova zbirka hadisa, prijevod: Š. Kurdić, Kuća mudrosti, Zenica, 2003.
60. En-Nesai, Ebu Abdurrahman, *Amelul-jevmi vel-lejleti*, Mektebetul-me'arif, Rabat, Maroko, 1981.
61. Es-Sunen, Darul-fikr, Bejrut, bez godine izdanja.
62. En-Nesimi, dr. Mahmud Nazim, *Et-Tibbun -nebevi vel-'ilmul-hadis*, Mu'essesetur-risale, Bejrut, 1991.
63. En-Nevevi, *El-Ezkar*, Darul-huda, Rijad, 1996.
64. El-Minhadž, šerh Sahih Muslim b. el-Hadždžadž, Sa'ad Su'ubban.
65. Rijadus-salihin, Mektebetu daris-salam, Rijad Mektebetu daril-fihai, Damask, 1994.
66. Ebu Nu'ajm, Ahmed b. Abdillan el-Asbehani, *Hil'jetul-evlija' ve tabekatul-asfija'*, Darul-kutubil-'arebi, Bejrut, 1967.

67. Sabik, Es-Sejjid, *Fikhus-sunne*, Darul-fikr, Bejrut, 1980.
68. Es-Sagardži, šejh Es'ad Muhammed Se'id, *El-Fikbul-hanefi ve edilletuhu*, Mektebetul-Gazali, Damask i Darul-fejha', Bejrut, 1999.
69. Serdarević, Muhammed Se'id, *Fikbul-ibadat*, Vrhovno islamsko starješinstvo, Sarajevo, 1968.
70. Es-Siba'i, dr. Mustafa, *Poslanikov životni put – pouke i poruke*, s arapskog: Ahmet Alibašić (bez izdavača, mjesta i godine izdanja).
71. Es-Sujuti, Dželaluddin, *El-Džami'us-sagir*, Darul-kutubil-'ilmijje, Bejrut, 1990.
72. Ibnus-Sunni, Ebu Bekr ed-Dinevri, *Amelul-jevmi vel-lejleti*, Mektebetu daril-bejan, Damask, 1989.
73. Eš-Šurunbulali, Hasan b. Ammar, *Merakil-felah, bišerhi Nuril-idahi ve nedžatil-ervahi*, Daru-n-Nu'man lil-'ulum, Damask, 1990.
74. Et-Tahavi, Ebu Dža'fer Ahmed b. Muhammed, *Šerhu Me'anil-asar*, Darul-kutubil-'ilmijje, Bejrut, 1996.
75. Et-Tehanevi, Zafer Ahmed el-Osmani, *I'laus-sunen*, Idaretul-Kur'ani vel-'ulumul-islamijje, Karači, Pakistan, 1985.
76. Tirmizi, Ebu Isa Muhammed b. Isa, *El-Džami'us-sahih*, Darul-kutubil-'ilmijje, Bejrut, 1987.
77. *Timizijina zbirka hadisa*, prijevod: prof. Mahmut Karalić, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 2000.

78. Tuhmaz, Abdulhamid Mahmud, *Hanefijski fikh*, izdavač: Haris Grabus, Sarajevo, 2002.
79. Ez-Zejle'i, Džemaluddin, *Nasbur-raje li ehasil-bidaje*, Darul-hadis, Kairo, 1995.
80. Ez-Zuhajli, dr. Vehbe, *El-Fikhu-l-islami ve edille-tuhu*, Darul-fikr, Damask, 1996.

b) Periodika

- *Novi horizonti*, br. 7, mart 2000.

BILJEŠKA O AUTORU

Prof. dr. Šefik Kurdić je rođen je 6. aprila 1958. god. u Piljužićima kod Tešnja. Nakon završetka Gazi Husrevbegove medrese (1978. god.) upisuje i završava Islamski teološki fakultet, sadašnji Fakultet islamskih nauka u Sarajevu (1982. god.), na kojem je, nakon odsluženja vojnog roka, i diplomirao. Do odlaska na postdiplomski studij (1986) radio je kao imam, hatib i mu'allim na području Tešnja i Doboja. Magistarsku tezu iz oblasti hadisa i hadiskih znanosti odbranio je na Islamskom pravnom fakultetu najstarijeg islamskog univerziteta na svijetu, *Ez-Zejtuna*, u Tunisu (1990). Potom je kratko radio kao imam u Sarajevu, nakon čega je postavljen za glavnog i odgovornog urednika mjesečnika *Islamska misao*. Nakon agresije na BiH, izvjesno vrijeme bio je glavni i odgovorni urednik mjesečne revije *Mu'allim*. Njegova ideja bila je pokretanje medrese *Dr. Ahmed Smajlović* u Zagrebu, gdje je bio profesor i, jednu školsku godinu, direktor. Doktorirao je na univerzitetu *Ez-Zejtuna* u Tunisu (1997) iz oblasti hadisa i hadiskih znanosti.

Poznat je kao izuzetan daija i vaiz. U posljednjih petnaestak godina, održao je preko 3.000 vazova, hutbi i predavanja. Uz to, nastupio je u više od 600 emisija na domaćim i inostranim radio i TV-stanicama. Gostovao je, pored domaćih, i na radio i TV stanicama u Srbiji, Crnoj Gori, Turskoj, SAD-u, Panami, Kolumbiji i dr. Samo na radiju *Naba*, u serijalu *Islam i mi*, koji je vodio i uređivao skoro deset godina, pripremio je više od 420 emisija. Sve ga to svrstava među najangažiranije intelektualce našeg podneblja.

Recenzent je i redaktor više od 70 djela i autor više od 30 predgovora za knjige drugih autora.

Učesnik je brojnih naučnih i stručnih seminara, simpozija i konferencija u Bosni i Hercegovini i svijetu. Dobitnik je priznanja fondacije *Hasan-ef. Škapur* za zasluge i doprinos razvoju hadiske znanosti (2007). Dobitnik je zahvalnice u povodu osnivanja 15-godišnjice Islamskog pedagoškog fakulteta Univerziteta u Zenici za zasluge i doprinos razvoju Fakulteta (2008), zahvalnice Islamskog pedagoškog fakulteta Univerziteta u Bihaću za dugogodišnji angažman u nastavno-naučnom procesu i za ukupni doprinos u razvoju Fakulteta (2009); zahvalnice Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru za doprinos utemeljenju, razvoju i afirmaciji Fakulteta (2009) i zahvalnice Ambasade Kraljevine Saudijske Arabije u BiH i Kulturnog centra *Kralj Fahd* u Sarajevu, za doprinos u realizaciji prvog cjelovitog izdanja *Buharijeve zbirke hadisa* na bosanskom jeziku (2010).

Trenutno je predavaĉ Hadisa i Da've na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici i gostujući profesor na Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru, na predmetu Hadis, kao i na postdiplomskom studiju sarajevskog, bihaćkog i Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru.

Objavljivao je radove i prijevode u *Zborniku radova islamskog pedagoškog fakulteta* u Zenici i Bihaću, *Zborniku radova Fakulteta za islamske studije* u Novom Pazaru, *Zemzemu*, *Glasniku*, *Preporodu*, *Islamskoj misli*, *Kabesu*, *Mu'allimu*, *Novim horizontima* i dr. Do sada je objavio preko 200 nauĉnih, struĉnih i drugih radova. Prvi je na bosanski jezik preveo *Muslimovu zbirku hadisa* koja je štampana u tri toma. Jedan je od prevodilaca *Tefsira Ibn Kesira* i *Sahihu-l-Buharije* na bosanski jezik.

Ovo mu je trideseto i prvo zasebno djelo. Do sada mu je, osim prijevoda, štampano trideset originalnih djela. MeĊu najpoznatijim su: *Putokazi islama* (1996), *Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu* (2001), *Velikani hadiskih znanosti* (2003), *Snovi i njihova znaĉenja* (2004), *Islamski bonton* (2005), *Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti* (2007), *Muslimanska imena i njihova znaĉenja* (2008), *Poslanikove metode pozivanja u vjeru* (2008), *Tefsir Jasina* (2009), *Braĉni i porodiĉni odnosi u islamu* (2009), *Apokrifni hadisi* (2010) i *Pedagogija Muhammeda, a.s.* (2011)

Tri njegova djela prevedena su i objavljena 2004. godine na albanskom jeziku. To su: *Ramazani dhe teravive ne driten e medhhebit hanefij*, *Brak i intimni odnosi u islamu*, *Martesa dhe marredheniet intime ne islam*, *Kultura ponašanja prema roditeljima, djeci i rodbini*, *Kultura sjelljes ndaj familjeve, familjes dhe farefisit*.

SADRŽAJ

Čežnja i želja	8
Čvrsta odluka.....	9
Otklanjanje prepreka i sporova.....	10
Priprema i sredstva za putovanje	11
Korišćenje prijevoznog sredstva	12
Kupovina ihrama.....	13
Telbija.....	14
Ushićenje prvim gledanjem Kabe	16
Tavaf.....	17
Dodirivanje Crnog kamena – Hadžerul-esveda	18
Hvatanje za prekrivač Kabe i stajanje pred njenim vratima.....	19
Sa’j između Saffe i Merve	20
Stajanje na Arefatu.....	21
Bacanje kamenčića	23
Klanje kurbana	25
Zijaret Medini i Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.	25
Kaba je preporod za ljude.....	28
Hadž je duhovna i emocionalna riznica	28
Hadž je kulturna naobrazba.....	29

Hadž osposobljava vjernika za podnošenje tegoba	29
Dozvola biznisa i trgovine za vrijeme hadža.....	30
Hadž je najveći svjetski kongres.....	33
VJERODOSTOJNI HADISI S KOMENTAROM O TAJNAMA I LJEPOTAMA HADŽA.....	35
HADŽ JE JEDAN OD TEMELJA ISLAMA	36
HADŽ SPADA U NAJVRJEDNIJA DJELA	37
KOJI JE TO PRIMLJENI HADŽ	37
KOJI JE HADŽ NAJBOLJI	39
HADŽ SASVIM NEUTRALIZIRA GRIJEHE	39
HADŽ BRIŠE PRETHODNE GRIJEHE	41
HADŽ OTKLANJA SIROMAŠTVO I GRIJEHE....	42
HADŽ OTKLANJA GRIJEHE KAO ŠTO VODA UKLANJA NEČISTOĆU	43
NAGRADA ZA HADŽ JE DŽENNET	43
HADŽ TREBA ŠTO PRIJE OBAVITI	44
VRIJEDNOST UTROŠENOG IMETKA ZA POTREBE HADŽA	46
VRIJEDNOST BRZOG POVRATKA S HADŽA.....	47
HADŽIJA ULAZI U ALLAHOVU DELEGACIJU	48
OGROMNA NAGRADA ZA TAVAF OKO KABE	49
TAVAF JE POPUT NAMAZA.....	51

SA'J IZMEĐU SAFFE I MERVE	52
ALLAH OPRAŠTA HADŽIJI I ONOME ZA KOGA HADŽIJA MOLI.....	54
HADŽ SE OBAVLJA NA NAČIN KAKO GA JE VJEROVJESNIK, S.A.V.S., OBAVLJAO	55
HADŽ JE OBAVEZAN JEDANPUT U ŽIVOTU... 57	
LIJEPO JE SVAKIH PET GODINA OBAVITI HADŽ	58
HADŽ DJETETA.....	61
HADŽ BOLESNOG.....	62
OSOBA KOJA SE RAZBOLI HADŽ ĆE OBAVITI DRUGOM PRILIKOM.....	63
DŽIHAD ŽENA JE HADŽ.....	63
DŽIHAD SLABOG I NEMOĆNOG JE HADŽ.....	64
HADŽ JE DŽIHAD SLABIH, STARIH I ŽENA.....	65
OBAVLJANJE HADŽA ZA DRUGOGA.....	65
PRVO TREBA OBAVITI HADŽ ZA SEBE A ONDA ZA DRUGOGA.....	67
HADŽ POVEĆAVA NAFAKU	68
AREFAT.....	70
NEMA HADŽA BEZ AREFATA.....	70
ALLAH NIGDJE NE OSLOBAĐA SVOJE ROBOVE OD VATRE KAO ŠTO TO ČINI NA DAN AREFATA	72
KO SE SAČUVA NA DAN AREFATA BIT ĆE MU OPROŠTENI GRIJESI	73

POSEBNO OPRAŠTANJE	
GRIJEHA NA AREFATU.....	74
PUTOVANJE ŽENE NA	
HADŽ S MAHREMOM.....	75
MIKATI ZA HADŽ.....	77
ODAKLE ĆE BITI MIKAT ISAU, A.S.....	78
KAKO ŽENA S MENSTRUACIJOM	
OBAVLJA HADŽ	79
TELBIJA	80
TELBIJA ZA HADŽ I UMRU	81
TELBIJU TREBA GLASNO IZGOVARATI.....	81
SVE NA ZEMLJI, UZ HADŽIJU,	
IZGOVARA TELBIJU	82
KADA SE PRESTAJE	
SA UČENJEM TELBIJE.....	83
ŠTA JE DOZVOLJENO	
NAKON BACANJA KAMENČIĆA.....	84
NAMIRISAVANJE PRIJE	
OBLAČENJA IHRAMA	84
BRIJANJE ILI SKRAĆIVANJE KOSE	
NAKON ZAVRŠETKA HADŽSKIH OBREDA	85
ŽENE SAMO SKRAĆUJU KOSU	86
DOPUŠTENOST BRIJANJA	
PRIJE BACANJA KAMENČIĆA	86
OSLOBOĐANJE OD IHRAMA.....	87

DANI BORAVKA NA MINI SU DANI JELA I PIĆA.....	88
DANI KURBAN-BAJRAMA SU DANI JELA, PIĆA I ZIKRA	88
OPROŠTAJNI TAVAF	89
UMRA JE SASTAVNI DIO HADŹA.....	89
KABA JE PRVI MESDŹID IZGRAĐEN NA ZEMLJI	91
ULAZAK U KABU	92
HIDŹR JE SASTAVNI DIO KABE.....	92
VRIJEDNOST NAMAŹA KOD KABE	93
OPASNOST LAGANJA KOD KABE	93
POSLANIKOVA, S.A.V.S., DŹAMIJA.....	93
VRIJEDNOST KLANJANJA U DŹAMIJI KUBBA.....	94
CRNI KAMEN	95
CRNI KAMEN JE POSTAO CRN ZBOG GRIJEHA LJUDI.....	95
CRNI KAMEN JE OD DŹENNETSKIH RUBINA	96
CRNI KAMEN ĆE IMATI OĆI I JEZIK	96
VJEROVJESNIKOVO, S.A.V.S., DODIRIVANJE CRNOG KAMENA	97
ŠTA HADŹIJA NE OBLAĆI ZA VRIJEME HADŹSKIH OBREDA.....	98

HADŽIJA U IHRAMIMA SE NEĆE ŽENITI, DRUGE VJENČAVATI NITI ĆE SE ZARUČIVATI	99
KOJA ODJEĆA I OBUĆA SU IZUZETAK KOD HADŽIJA	100
ŽENA NA HADŽU NE NOSI NIKAB NI RUKAVICE.....	100
ZABRANA NOŠENJA ORUŽJA.....	100
KOJE ŽIVOTINJE HADŽIJA MOŽE UBITI DOK JE U IHRAMU	101
ZEMZEM.....	102
MEKKA.....	108
MEDINA.....	120
UHUD	124
ZAKLJUČAK	125
LITERATURA	127
BILJEŠKA O AUTORU	135

ISBN 978-86-7980-117-3

9 788679 801173